

Volume 35/2018

# Comparative Legilinguistics

International Journal  
for Legal Communication

Faculty of Modern Languages and Literatures  
Adam Mickiewicz University  
Poznań, Poland

**FACULTY OF MODERN LANGUAGES AND LITERATURES  
EDITORIAL BOARD**

**Editor-in-chief:** Aleksandra Matulewska

**Co-editor:** Emilia Wojtasik-Dziekan

**Editorial Secretaries and Assistants:** Karolina Gortych-Michalak, Paulina Kozanecka, Joanna Nowak-Michalska, Paula Trzaskawka, Emilia Wojtasik-Dziekan, Daria Zozula

**External Members of the Editorial Board**

Lucja Biel (Poland), Christos Bintoudis (Italy), Susan Blackwell (UK), Onorina Botezat, (Romania), Olga Burukina (Russia), Sheng-Jie Chen (Taiwan), Laura Ervo (Sweden), Ewa Kościalkowska-Okońska (Poland), Larisa Krjukova (Russia), Artur Kubacki (Poland), Lavinia Nadrag (Romania), Natalja Netšunajeva (Estonia), Kiriakos Papoulidis (Greece/Poland), Fernando Prieto Ramos (Switzerland), Judith Rosenhouse (Israel), Juliette Scott (UK), Halina Sierocka (Poland), Ning Ye (China), Cheng Le (China), Anne Wagner (France)

**Section and technical editors:** Karolina Gortych-Michalak, Paulina Kozanecka, Paulina Nowak-Korczyk, Joanna Nowak-Michalska, Paula Trzaskawka, Emilia Wojtasik-Dziekan, Daria Zozula

**Linguistic editors:** Jamila Oueslati for Arabic and French, Ya Nan Zhang for Chinese, Colin Phillips for English, Karsten Dahlmanns for German, Swietłana Gaś for Russian, Eva María Rufo Sánchez-Román for Spanish

**Editorial Office**

Wydział Neofilologii  
Zakład Legilingwistyki i Języków Specjalistycznych  
al. Niepodległości 4, pok. 218B  
61-874 Poznań, Poland  
lingua.legis@gmail.com

Czasopismo znajduje się na liście ministerialnej czasopism punktowanych z 2016 roku z liczbą 7 punktów. Od roku 2018 znajduje się na liście ERIH PLUS  
The journal has been indexed on ERIH PLUS since 2018

The electronic version serves referential purposes. Wersja elektroniczna jest wersją referencyjną czasopisma

Copyright by Faculty of Modern Languages and Literatures  
Printed in Poland

ISSN 2080-5926  
e-ISSN 2391-4491 (<http://pressto.amu.edu.pl/index.php/cl/issue/archive>)  
Nakład 60 Egz.

Redakcja i skład: Zakład Legilingwistyki i Języków Specjalistycznych  
Druk: Zakład Graficzny Uniwersytetu im. A. Mickiewicza

## Spis treści

<b>Wstęp</b>	<b>5</b>
--------------	----------

### ARTYKUŁY

#### **1. Tłumaczenie prawne i prawnicze**

Artur Dariusz KUBACKI (POLSKA) Ocena regulacji ustawowych w odniesieniu do zawodu tłumacza przysięgłego w Polsce. Próba podsumowania.	<b>7</b>
---	----------

Magdalena ŁOMZIK (POLSKA) Przekład nazw polskich szkół wyższych a zachowanie zasady staranności i wierności tłumaczenia poświadczonego	<b>39</b>
--	-----------

Justyna SEKUŁA (POLSKA) Polskie i niemieckie wytyczne branżowe dotyczące sporządzania tłumaczeń poświadczonych w ujęciu kontrastycznym – implikacje praktyczne dla sporządzania tłumaczeń poświadczonych polskich i niemieckich wyroków sądowych	<b>59</b>
--	-----------

#### **2. Legilingwistyka**

DARIUSZ KOŻBIAŁ (POLSKA) Przyimki w wyrokach unijnych i krajowych – analiza korpusowa dystrybucji i funkcji przyimków prostych, złożonych i wtórnych	<b>89</b>
--	-----------

#### **3. Dyskurs prawny**

Rafał ŁUKASIEWICZ (POLSKA) Isharyō jako japoński sposób zadośćuczynienia za krzywdę w razie rozwodu	<b>121</b>
---	------------

## Table of Contents

<b>Preface</b>	<b>5</b>
----------------	----------

### ARTICLES

#### **1. Legal translation and interpreting**

Artur Dariusz KUBACKI (POLAND) Evaluation of statutory provisions relating to the profession of sworn translator in Poland. An attempt at summing-up	<b>7</b>
--	----------

Magdalena ŁOMZIK (POLAND) Translation of names of Polish higher schools and the rule of diligent preparation of translations and faithfulness of a sworn translation	<b>39</b>
--	-----------

Justyna SEKUŁA (POLAND) Polish and German industry guidelines in the scope of preparation of certified translations in a contrastive approach – practical implications for drawing certified translations of Polish and German court judgments	<b>59</b>
--	-----------

#### **2. Legilinguistics**

DARIUSZ KOŹBIAŁ (POLAND) Prepositions in EU and domestic judgments – a corpus analysis of the distribution and functions of simple, complex and secondary prepositions	<b>89</b>
--	-----------

#### **3. Legal discourse**

Rafał ŁUKASIEWICZ (POLAND) Isharyō as a way to compensation for moral injury in case of divorce in Japan	<b>121</b>
--	------------

## WSTĘP

Niniejszym oddajemy trzydziesty piąty numer czasopisma *Comparative Legilinguistics*. Zawiera on pięć artykułów, które dotyczą zagadnień zarówno przekładoznawczych, jak i prawnokulturowych.

Pierwsza sekcja, zatytułowana **Tłumaczenie prawne i prawnicze**, zawiera trzy artykuły, których tematyka będzie szczególnie przydatna dla tłumaczy specjalistycznych. Artur Dariusz KUBACKI (*Ocena regulacji ustawowych w odniesieniu do zawodu tłumacza przysięgłego w Polsce. Próba podsumowania*) pokusił się o omówienie istniejących i obowiązujących przepisów dotyczących wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego (TP) w Polsce, sposobu i przebiegu certyfikacji kandydatów na TP. Przeanalizowane zostały także prace Zespołu do Przeglądu i Oceny Funkcjonowania Ustawy o Zawodzie Tłumacza Przysięgłego oraz wysunięte propozycje zmian w tej materii. Drugi tekst autorstwa Magdaleny ŁOMZIK (*Przekład nazw polskich szkół wyższych a zachowanie zasady staranności i wierności tłumaczenia poświadczanego*) wskazuje problemy translatorskie na przytoczonych przykładach nazw polskich szkół wyższych. Sugeruje także określone decyzje w kontekście zasady staranności i wierności tłumaczenia poświadczanego. Tłumaczeń poświadczonych wyroków sądowych dotyczy tekst Justyny SEKUŁY (*Polskie i niemieckie wytyczne branżowe dotyczące sporządzania tłumaczeń poświadczanych w ujęciu kontrastywnym – implikacje praktyczne dla sporządzania tłumaczeń poświadczanych polskich i niemieckich wyroków sądowych*), który z kolei stanowi porównanie wytycznych stosowanych do dokumentów sądowych.

Drugi blok tematyczny, **Legilingwistyka**, zawiera tekst Dariusza KOŹBIAŁA (*Przyimki w wyrokach unijnych i krajowych – analiza korpusowa dystrybucji i funkcji przyimków prostych, złożonych i wtórnych*), który przeanalizował dystrybucję i zastosowanie przyimków w wybranym korpusie dokumentów sądowych, tj. wyroków unijnych i krajowych.

Ostatnia sekcja, **Dyskurs prawny**, zawiera artykuł Rafała ŁUKASIEWICZA (*Isharyō jako japoński sposób zadośćuczynienia*

*za krzywdę w razie rozwodu*). Tekst ma na celu przybliżyć oraz porównać prawne i kulturowe uwarunkowania Japonii i Polski w zakresie prowadzenia rozwodu.

Mamy nadzieję, że tom spotka się z przychylnym przyjęciem czytelników.

# **OCENA REGULACJI USTAWOWYCH W ODNIESIENIU DO ZAWODU TŁUMACZA PRZYSIĘGŁEGO W POLSCE. PRÓBA PODSUMOWANIA**

**ARTUR DARIUSZ KUBACKI**, prof. UP dr hab.

Katedra Językoznawstwa Niemieckiego

Instytut Neofilologii

Uniwersytet Pedagogiczny

im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ul. Studencka 5, pok. 403, 31–116 Kraków

kubart@post.pl

**Abstrakt:** Tematem niniejszego artykułu jest ocena regulacji ustawowych w odniesieniu do zawodu tłumacza przysięgłego w Polsce. Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego wraz z aktami wykonawczymi do niej obowiązuje od 27 stycznia 2005 r. Po już ponad 13 latach funkcjonowania wyżej wymienionych aktów prawnych warto dokonać podsumowania, czy zaproponowane przez polskiego ustawodawcę rozwiązania prawne ułatwiają wykonywanie tego trudnego zawodu. W artykule zostaną przedstawione m.in. prace Zespołu do Przeglądu i Oceny Funkcjonowania Ustawy o Zawodzie Tłumacza Przysięgłego, który został powołany 21 lipca 2015 r. przez ministra sprawiedliwości, a także zmiany legislacyjne postulowane przez znawców sztuki przekładu, które w ich opinii są niezbędne do poprawienia statusu i bytu tłumaczy przysięgłych. Ponadto

zaproponowanych zostanie kilka rozwiązań, które z perspektywy autora niniejszego artykułu – wieloletniego teoretyka i praktyka przekładu poświadczanego – ułatwiłyby znacznie pracę tłumaczy przysięgłych i podniosły jej jakość.

Słowa kluczowe: zawód tłumacza przysięgłego w Polsce, regulacje ustawowe, przekład poświadczony, przysięgły przekład ustny

### **EVALUATION OF STATUTORY PROVISIONS RELATING TO THE PROFESSION OF SWORN TRANSLATOR IN POLAND. AN ATTEMPT AT SUMMING-UP**

**Abstract:** The paper focuses on an evaluation of statutory provisions relating to the profession of sworn translator in Poland. The Act on the Profession of Sworn Translator and its associated statutory instruments have been in force since 27 January 2005. After more than 13 years of operation of this legal framework, it is worth summing up whether the legal solutions put forward by the Polish legislature make it easier to practice the profession of sworn translator. The author discusses, *inter alia*, the recommendations of the Panel for Review and Assessment of Operation of the Act on the Profession of Sworn Translator, formed on 21 July 2015 by the Minister of Justice, and the legislative changes proposed by translation experts in order to improve the status and financial situation of sworn translators. Moreover, he suggests several solutions which – in his opinion based on many years' experience as a practising sworn translator and a certified translation theoretician – would greatly facilitate the work of sworn translators and would raise its quality.

**Keywords:** profession of sworn translator in Poland, statutory regulations, certified translation, certified interpretation

### **BEWERTUNG GESETZLICHER REGELUNGEN ZUM BERUF EINES VEREIDIGTEN DOLMETSCHERS UND ÜBERSETZERS IN POLEN. VERSUCH EINER BILANZ**

**Abstract:** Zum Thema dieses Aufsatzes wird die Bewertung der gesetzlichen Regelungen bezüglich des Berufs eines vereidigten Dolmetschers und Übersetzers in Polen. Das polnische Gesetz über den Beruf eines vereidigten Übersetzers und Dolmetschers samt Durchführungsbestimmungen gilt seit dem 27. Januar 2005. Nach bereits mehr als 13 Jahren des Funktionierens der vorgenannten Rechtsakte ist es wert, eine Zusammenfassung in der Hinsicht zu machen, ob die durch den polnischen Gesetzgeber vorgeschlagenen rechtlichen Lösungen



die tägliche Ausübung dieses schweren Berufs ermöglichen. In dem Aufsatz werden u.a. die Arbeiten der Fachgruppe zu Durchsicht und Beurteilung des Funktionierens des Gesetzes über den Beruf eines vereidigten Übersetzers und Dolmetschers dargestellt (die Fachgruppe wurde am 21. Juli 2015 durch den polnischen Justizminister berufen). Darüber hinaus werden auch die von Kennern der Übersetzungskunst postulierten legislativen Änderungen präsentiert, die ihrer Meinung nach zur Verbesserung des Status und der Existenz vereidigter Sprachmittler erforderlich sind. Überdies werden einige Lösungen vorgeschlagen, die aus der Sicht des Autors dieses Artikels, eines langjährigen Theoretikers und Praktikers im Bereich der Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen, die Arbeit vereidigter Dolmetscher und Übersetzer erheblich erleichtern würden und dadurch deren Qualität steigern würde.

**Schlüsselwörter:** Beruf eines vereidigten Übersetzers und Dolmetschers in Polen, gesetzliche Regelungen, beglaubigte Übersetzung, Verdolmetschung durch einen vereidigten Dolmetscher

## Wstęp

W niniejszym artykule podjęto próbę oceny regulacji ustawowych w odniesieniu do zawodu tłumacza przysięgłego (TP)<sup>1</sup> w Polsce. Zawód ten, mający w tym kraju blisko stuletnią tradycję, jest obecnie wykonywany po zdaniu niełatwego egzaminu państwowego w Ministerstwie Sprawiedliwości, głównie przez absolwentów filologii obcych. Jest on traktowany jako zawód zaufania publicznego, co wprawdzie nie wynika wprost z samej ustawy, ale fakt ten został wyrażony eksplicitnie w wyrokach wielu sądów, w tym także Trybunału Konstytucyjnego<sup>2</sup>.

Przypomnijmy, że zawód TP w Polsce reguluje ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (u.z.t.p.), która weszła w życie 27 stycznia 2005 r.<sup>3</sup> Do ustawy wydano osiem aktów wykonawczych, nie licząc dwóch rozporządzeń zmieniających rozporządzenie w sprawie wynagrodzenia za czynności TP<sup>4</sup>.

---

<sup>1</sup> Używając akronimu TP, mam na myśli tłumacza przysięgłego lub tłumaczy przysięgłych.

<sup>2</sup> Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2008 r. (SK 91/06).

<sup>3</sup> Zob. tekst jednolity: Dziennik Ustaw z 2017 r. poz. 1505.

<sup>4</sup> Zob. wykaz aktów prawnych zamieszczony na końcu artykułu.

W przepisach wykonawczych uregulowano kwestie wspomnianego już wynagrodzenia TP, a także wysokość opłaty egzaminacyjnej pobieranej od adeptów tej profesji. Ponadto przedmiotem uregulowań są sposób przeprowadzania egzaminu na TP, wydawanie świadectw potwierdzających uprawnienia TP, a także szczegółowe zasady działania Państwowej Komisji Egzaminacyjnej (PKE) jako instytucji odbierającej egzaminy od przyszłych pośredników językowych. W aktach wykonawczych uszczegółowiono również zasady działania Komisji Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych, a także sprawy dotyczące stażu adaptacyjnego i testu umiejętności w toku postępowania o uznanie kwalifikacji do wykonywania tego zawodu.

Po już ponad 13 latach funkcjonowania wyżej wymienionych aktów prawnych warto podsumować, czy zaproponowane przez polskiego ustawodawcę rozwiązania prawne ułatwiają TP wykonywanie tego trudnego zawodu. Status TP zmienił się diametralnie w 2005 r. w stosunku do poprzedniego stanu prawnego. Jak piszą Bolesław Cieślík et al. (2018: 29), ustawa o zawodzie TP stworzyła samodzielny zawód i rozpoczęła nowy etap w historii tej profesji w Polsce. Szczegółowa charakterystyka ustawy oraz wydanych do niej aktów wykonawczych, a także ich nowelizacji jest dostępna w mojej monografii, stanowiącej kompendium wiedzy na temat kształcenia, ustanawiania, statusu i odpowiedzialności zawodowej TP (zob. Kubacki 2012, 99–109). Natomiast historia zawodu TP w Polsce została dokładnie opisana w moich publikacjach (2012, 2014, 2017a) oraz w pracy Bolesława Cieślíka et al. (2018).

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie prac Zespołu do Przeglądu i Oceny Funkcjonowania Ustawy o Zawodzie TP, powołanego 21 lipca 2015 r. przez ministra sprawiedliwości. Oprócz zreferowania propozycji tego Zespołu pragnę wskazać na zmiany legislacyjne postulowane przez znawców sztuki przekładu (naukowców i czynnych TP), które w ich opinii są niezbędne do poprawienia statusu i bytu TP. W końcowej części artykułu chciałbym przedstawić własne propozycje, które według mnie znacznie ułatwiłyby pracę tłumaczy przysięgłych i podniosły jej jakość.

## **1. Zespół ministerialny do przeglądu i oceny funkcjonowania ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego**

Po ponad 10 latach obowiązywania ustawy o TP w Polsce minister sprawiedliwości powołał 21 lipca 2015 r. Zespół do Przeglądu i Oceny Funkcjonowania Ustawy o Zawodzie TP (zwanego dalej Zespołem Ekspertów). Jego celem są najpierw przegląd i ocena funkcjonowania ustawy o zawodzie TP oraz wydanych do niej aktów wykonawczych, a następnie – w razie konieczności – opracowanie propozycji stosownych zmian legislacyjnych. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele Ministerstwa Sprawiedliwości, Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego, Komisji Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych przy Ministrze Sprawiedliwości, a także reprezentanci środowisk tłumaczy przysięgłych, tj. przedstawiciele Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich (STP), Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS (TEPIS), Bałtyckiego Stowarzyszenia Tłumaczy (BST), a także – bez prawa głosu – Lubelskiego Stowarzyszenia Tłumaczy (LST). Wymieniona grupa znawców rzeczony problematyki liczy trzynaście osób plus dwie osoby z głosem doradczym z LST. Pracami Zespołu kieruje jego przewodniczący. Posiedzenia Zespołu odbywają się w różnych terminach w siedzibie agendy Ministerstwa Sprawiedliwości przy ulicy Zwycięzców 34 w Warszawie. Decyzje Zespołu są podejmowane w drodze głosowania, a każdy z jego członków ma jeden głos. W przypadku równej liczby głosów rozstrzyga głos przewodniczącego Zespołu, który także decyduje o sposobie głosowania. Przewodniczący Zespołu może zapraszać do prac Zespołu Ekspertów osoby niewchodzące w jego skład. Tak stało się z przedstawicielami LST, które jako najmłodsze stowarzyszenie, skupiające między innymi tłumaczy przysięgłych Lubelszczyzny, bierze udział w posiedzeniach Zespołu z głosem doradczym. Do końca 2017 r. odbyło się dziewięć spotkań Zespołu.

## **2. Propozycje zmian legislacyjnych Zespołu Ekspertów**

Po ponad dwóch latach burzliwych dyskusji Zespół Ekspertów opracował szereg propozycji do ustawy o zawodzie TP oraz niektórych aktów wykonawczych, zwłaszcza rozporządzenia w sprawie wynagrodzenia za czynności TP. Największym problemem dla środowiska TP jest bowiem brak od 2005 r. nowelizacji stawek wynagrodzenia za tłumaczenia sporządzane na rzecz organów wymienionych w art. 15 u.z.t.p., tj. dla organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i administracji publicznej, które prowadzą postępowania na podstawie ustawy.

Ze względu na zachowanie przejrzystości przy referowaniu propozycji zmian wypracowanych przez Zespół Ekspertów najpierw omówimy te odnoszące się do aktu wyższego rzędu, a następnie te dotyczące aktów wykonawczych.

Zmianą najbardziej istotną dla profesji TP w Polsce, którą zaproponował Zespół Ekspertów, jest rozdzielenie zawodu tłumacza przysięgłego na specjalizację pisemną i ustną (1)<sup>5</sup>, a w konsekwencji rozdzielenie egzaminu z umiejętności tłumaczenia na odrębny egzamin pisemny i ustny.

W wielu krajach europejskich, jak np. w Szwecji, Norwegii, Holandii, Austrii i na Słowacji, istnieje podział na tłumaczy ustnych i pisemnych, wynikający z zupełnie odmiennej specyfiki tłumaczenia ustnego i pisemnego. Nawet pobieżne porównanie pracy tłumacza żywego słowa i tłumacza tekstów pozwala na konstatację, że każda z nich wymaga innych umiejętności, które niekoniecznie muszą się spotkać w tej samej osobie. O ile tłumacz ustny powinien cechować się między innymi dobrą dykcją, refleksem, brakiem lęku przed wystąpieniami publicznymi, a nawet odpowiednią prezencją, o tyle w przypadku tłumacza pisemnego wszystkie powyższe cechy nie mają większego znaczenia. Różnica pomiędzy tłumaczem ustnym a pisemnym jest tak ewidentna, że niektóre języki mają dwa różne słowa na ich określenie. Polska powinna pójść zatem śladem takich krajów, jak Niemcy, Słowacja czy Szwecja i rozdzielić zawód tłumacza przysięgłego na zawód ustnego i pisemnego tłumacza przysięgłego. Kandydaci na tłumaczy przysięgłych mogliby zatem zdawać egzamin albo tylko na tłumacza ustnego, albo tylko

---

<sup>5</sup> Propozycje zmian ponumerowano i umieszczono w nawiasach okrągłych.

na tłumacza pisemnego, albo – jeżeli czuliby się na siłach – oba egzaminy.

Kolejną ważną zmianą jest objęcie postanowieniami ustawy o zawodzie TP także tłumaczy języka migowego (2), którzy pełnią taką samą rolę w postępowaniu przygotowawczym i sądowym jak TP.

Następne zmiany dotyczą ochrony prawnej tytułu zawodowego tłumacza przysięgłego (3) oraz zapisania wprost w ustawie, że zawód ten jest zawodem zaufania publicznego (4).

Tytuł zawodowy „tłumacz przysięgły” powinien podlegać ochronie prawnej, choćby ze względu na nadużycia, które pojawiają się wśród osób niemających uprawnień do dokonywania przekładu poświadczonego, a reklamujących swoje usługi jako TP. Przedmiotem ochrony jest zaufanie społeczne, jakie wiąże się z posiadaniem określonych stanowisk i tytułów. Natomiast w świetle licznych wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego należy uznać zawód TP za zawód zaufania publicznego, ponieważ – jak podano w jednym z jego wyroków<sup>6</sup> – polega on na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich i wiąże się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego oraz jest zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez osoby świadczące takie usługi. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego określane jest dodatkowo normami etyki zawodowej, szczególnie treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej czy szczególnym charakterem wykształcenia wyższego i uzyskanej specjalizacji.

Kolejną zmianą jest wprowadzenie wydawanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości na życzenie TP legitymacji (5). Legitymacja zastąpiłaby nieporęczne i nietrwałe zaświadczenie ministra sprawiedliwości o wpisie na listę TP. Legitymacje TP funkcjonują w niektórych krajach europejskich, jak np. w Austrii, Holandii, Księstwie Liechtensteinu i na Słowacji. Podobny dokument jest wydawany dla radców prawnych i zaświadcza on wpis danej osoby na listę radców prawnych oraz dla adwokatów, potwierdzając w przypadku danej osoby członkostwo w izbie adwokackiej. Potrzeba posiadania legitymacji wynika z faktu, że niekiedy TP musi udowodnić fakt posiadania swoich uprawnień – czy to w stosunku do klienta, czy notariusza podczas tłumaczenia ustnego – i oficjalna

---

<sup>6</sup> Zob. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 maja 2002 r. (SK 20/00), OTK ZU nr 3A/2002, poz. 29.

legitymacja, mogąca formą przypominać przykładowo dowód osobisty, byłaby w takiej sytuacji niezwykle użyteczna.

Zespół Ekspertów widzi także potrzebę zmiany parytetu w składzie Państwowej Komisji Egzaminacyjnej (PKE), powołanej przez ministra sprawiedliwości do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego. Zgodnie z obecnym brzmieniem ustawy PKE składa się z jedenastu członków wyróżniających się wysokim poziomem wiedzy w zakresie języków obcych i technik tłumaczeniowych, przy czym cztery osoby wskazuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego, po trzy osoby – minister sprawiedliwości oraz przedstawiciele stowarzyszeń tłumaczy, natomiast jednego kandydata wskazuje minister właściwy do spraw pracy. Ekspersi proponują zmienić parytet w obsadzie PKE i zwiększyć udział przedstawicieli środowisk tłumaczy do czterech osób (6) kosztem miejsca zarezerwowanego dla ministra właściwego do spraw pracy. Ponadto należy ich zdaniem określić wprost w ustawie – tak jak jest to w przypadku członków PKE – długość mandatu konsultantów PKE, a także tryb ich odwoływania (7).

W odniesieniu do zasad merytorycznych wykonywania zawodu TP, zamieszczonych w trzecim rozdziale ustawy, Zespół Ekspertów proponuje następujące zmiany:

- rozszerzenie katalogu czynności, do których uprawniony jest TP o następujące czynności: odsłuchiwanie i spisywanie treści z nośników zawierających dźwięk i obraz, zapisywanie tłumaczenia na nośnikach dźwięku i obrazu, porządkowanie dokumentacji, badanie akt, wypełnianie formularzy, w tym formularzy elektronicznych, analiza materiałów do tłumaczenia, sporządzanie kolejnych egzemplarzy tłumaczenia (8);

- zapewnienie TP wglądu do akt sprawy w celu przygotowania się do przekładu (9);

- zapewnienie TP dostępu do Sądowego Portalu Informacyjnego (10);

- uściślenie zasad transliteracji imion i nazwisk z języków nieposługujących się alfabetem łacińskim lub posługujących się innym systemem pisma na podstawie dokumentów podróży lub ich kopii, natomiast w przypadku braku tych dokumentów – przyznanie TP prawa do zapisu imion i nazwisk zgodnie z zasadami transliteracji obowiązującymi w kraju, w którym został sporządzony dokument źródłowy (11);

- zobligowanie TP do przechowywania repertorium przez okres 5 lat, licząc od daty dokonania wpisu czynności odnotowanej w tym repertorium, a następnie jego brakowania po upływie tego okresu (12);
- umożliwienie TP okazywania do kontroli wojewodzie lub członkom Komisji Odpowiedzialności Zawodowej repertorium w postaci pliku elektronicznego zamiast w formie wydruku (13);
- przywrócenie godła Rzeczypospolitej Polskiej w polu pieczęci okrągłej TP, o ile pozwala na to ustawa o pieczęciach państwowych (14);
- wprowadzenie do ustawy delegacji dla ministra sprawiedliwości do wydania rozporządzenia w sprawie zasad sporządzania tłumaczeń poświadczonych (15); chodzi między innymi o to, aby TP mógł stwierdzać, że dokonał tłumaczenia na podstawie załączonego tekstu źródłowego (zamiast stwierdzać, że tłumaczył z oryginału czy z odpisu) (16).

Natomiast w odniesieniu do zasad etycznych obowiązujących TP Zespół Ekspertów zaproponował, aby w art. 14 u.z.t.p. zobowiązać tłumacza do wykonywania powierzonych mu zadań ze szczególną starannością i bezstronnością, nie tylko zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów prawa, ale także zgodnie z normami i zasadami etyki zawodowej (17). Co więcej, Zespół Ekspertów widzi nawet potrzebę wprowadzenia do ustawy listy fundamentalnych norm i zasad etycznych obowiązujących TP (18), natomiast w kontekście obowiązku doskonalenia kwalifikacji zawodowych, o których mowa w tym artykule ustawy, chce wprowadzić wymóg dokumentowania doskonalenia zawodowego (19), chociaż obecnie ustawa nie przewiduje żadnych sankcji za brak doskonalenia kwalifikacji zawodowych przez TP. Ponadto Zespół Ekspertów rozszerzył listę organów (20), wobec których TP nie może odmówić wykonania tłumaczenia w postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, o Prokuraturę Generalną i doprecyzował przepis o odmowie wykonania tłumaczenia (21). Zgodnie z zaproponowanym brzemieniem TP będzie mógł odmówić wykonania tłumaczenia w postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy przez właściwe organy, jeżeli zaistnieją przyczyny odmowy wykonania tłumaczenia określone w przepisach regulujących dane postępowanie albo inne ważne przyczyny uniemożliwiające należyte lub terminowe wykonanie czynności. Zespół zaproponował nawet, aby zobowiązać wymienione w ustawie podmioty, wobec których TP nie może

odmówić wykonania tłumaczenia, aby każdorazowo uzgadniały z tłumaczem możliwość sporządzenia przez niego tłumaczenia (22).

Odrębną kwestię stanowią propozycje Zespołu Ekspertów w sprawie zmiany formuły (23) oraz sposobu oceny egzaminu na tłumacza przysięgłego (24), które były uregulowane zarówno w ustawie o zawodzie tłumacza przysięgłego, jak i przepisach wykonawczych. Oprócz podziału egzaminu na egzamin dla tłumaczy pisemnych oraz egzamin dla tłumaczy ustnych, a także zmiany w składzie PKE, o której była już mowa powyżej, Zespół zaproponował szerokie zmiany w formule przeprowadzania egzaminu na TP i metodyce jego oceniania (zob. Kubacki 2017b). Zmiany<sup>7</sup> te mają wejść w życie niezależnie od tego, czy nastąpi podział zawodu TP na specjalizację pisemną i ustną.

Przede wszystkim rozszerzono i doprecyzowano zakres pomocy, z których egzaminowany mógłby skorzystać w trakcie egzaminu pisemnego. Kandydat mógłby zatem skorzystać z przyniesionych przez siebie słowników w wersji nieelektronicznej, **w tym encyklopedii i leksykonów, oraz samodzielnie przygotowanych glosariuszy**, z wyłączeniem możliwości korzystania w szczególności z podręczników, wzorów pism, tekstów aktów prawnych i ich tłumaczeń oraz innych pomocy naukowych. Natomiast wszelkie wątpliwości w zakresie dopuszczenia materiałów pomocniczych do skorzystania z nich przez kandydata miałyby rozstrzygać każdorazowo zespół egzaminacyjny.

Część pisemna egzaminu miałyby polegać na tłumaczeniu czterech tekstów, tj. dwóch z języka polskiego na język obcy, w tym jednego, który jest **pismem prawniczym albo urzędowym**, oraz dwóch z języka obcego na język polski, w tym jednego, który jest **pismem prawniczym albo urzędowym**.

Po przeprowadzeniu części pisemnej egzaminu zespół egzaminacyjny ustalałby jej wynik, stanowiący sumę punktów przyznawanych dla każdego z czterech tekstów osobno **w zakresie umiejętności językowych i tłumaczeniowych**, za które to umiejętności egzaminowany mógłby otrzymać maksymalnie **po 25 punktów**. Do umiejętności tłumaczeniowych (za które można by otrzymać maksymalnie 25 punktów) zaliczano by **stronę merytoryczną tłumaczenia** (zgodność treści przekazanej

---

<sup>7</sup> Zmiany dotyczące egzaminu w stosunku do stanu poprzedniego zaznaczono czcionką pogrubioną.



w tłumaczeniu z treścią oryginału), **stronę terminologiczną tłumaczenia** (terminologia i frazeologia języka specjalistycznego) oraz **stronę formalną tłumaczenia** (znajomość formalnych zasad wykonywania tłumaczeń poświadczonych). Natomiast umiejętności językowe (za które również można by otrzymać maksymalnie 25 punktów) obejmowałyby **poprawność językową translatu**, na którą składałyby się w szczególności poprawność interpunkcyjna, ortograficzna, gramatyczna, leksykalna (leksyka niespecjalistyczna) i stylistyczna. Maksymalna liczba punktów możliwych do uzyskania z części pisemnej egzaminu nie zmieniałaby się i wynosiłaby 200 punktów, przy czym za każdy tekst można by uzyskać maksymalnie 50 punktów.

Egzamin ustny polegałby na tłumaczeniu:

- techniką *a vista* (kandydat otrzymywałby do tłumaczenia dwa teksty w formie pisemnej) **jednego tekstu z języka obcego na język polski i jednego tekstu z języka polskiego na język obcy**, przy czym jeden z tych tekstów musiałby być **pismem prawniczym albo urzędowym** oraz

- techniką konsekwentną (egzaminator odczytywałby lub odtwarzałby dwa teksty z przerwami na tłumaczenie) **jednego tekstu z języka obcego na język polski i jednego tekstu z języka polskiego na język obcy**, przy czym jeden z tych tekstów musiałby być **pismem prawniczym albo urzędowym**.

Po przeprowadzeniu części ustnej egzaminu zespół egzaminacyjny ustalałby jej wynik, stanowiący sumę punktów przyznawanych dla każdego z czterech tekstów osobno **w zakresie umiejętności językowych i tłumaczeniowych**.

Na umiejętności tłumaczeniowe (maksymalnie do **25 punktów**) składałyby się **strona merytoryczna tłumaczenia** (zgodność treści przekazanej w tłumaczeniu z treścią oryginału) oraz **strona terminologiczna tłumaczenia** (terminologia i frazeologia języka specjalistycznego). Umiejętności językowe (również maksymalnie do **25 punktów**) obejmowałyby **poprawność językową translatu**, w tym w szczególności poprawność gramatyczną, leksykalną (leksyka niespecjalistyczna), stylistyczną, fonetyczno-intonacyjną, dykcję i płynność wypowiedzi.

Teksty do tłumaczenia *a vista* wręczane byłyby kandydatowi bezpośrednio przed tłumaczeniem, **przy czym otrzymywałby on czas na ich przeczytanie przed rozpoczęciem tłumaczenia**.

Ocenę pozytywną z części pisemnej dostawałby ten kandydat, który uzyskałby co najmniej 150 punktów na 200 punktów możliwych, przy czym **z tłumaczenia każdego tekstu musiałby otrzymać co najmniej 75% punktów na 50 punktów możliwych**. Analogiczna zasada obowiązywałaby w stosunku do części ustnej.

W przypadku popełnienia przez kandydata na egzaminie pisemnym lub ustnym **błędu krytycznego**, tj. błędu powodującego istotne naruszenie sensu tekstu źródłowego, można by obniżyć punktację **o maksymalnie 10 punktów** w kategorii umiejętności tłumaczeniowych za każdy taki błąd.

Zespół Ekspertów poddał także pod rozważę możliwość przeprowadzania egzaminu dla kandydatów na TP z **tzw. minimum wiedzy prawniczej oraz znajomości przepisów ustawy o zawodzie TP**. Podobne rozwiązania można znaleźć na Słowacji oraz w Austrii. W ustawie słowackiej o zawodzie TP z 2004 r. kandydat musi zaliczyć tzw. kurs minimum specjalistycznego. Na minimum specjalistyczne składają się podstawowe przepisy prawne dotyczące działalności tłumacza ustnego i tłumacza pisemnego, metodyka pracy, zasady prowadzenia repertorium, a także forma i treść czynności tłumacza ustnego lub tłumacza pisemnego. Po zakończeniu zajęć są przeprowadzane egzamin ustny i egzamin pisemny z zakresu minimum specjalistycznego (zob. Kubacki 2012, 90–91). Natomiast w Austrii do zakresu egzaminu na TP należy podstawowa wiedza prawnicza obejmująca rudymenarne pojęcia z zakresu prawa. Przy jej ocenie bierze się pod uwagę zarówno poprawność merytoryczną, jak i językową udzielonych przez egzaminowanego odpowiedzi (zob. Kubacki 2017c, 211).

Ostatnią kwestią, która wzbudzała najwięcej emocji na posiedzeniach Zespołu Ekspertów, była wysokość regulowanego przez ministra sprawiedliwości honorarium TP. Oprócz podniesienia dotychczas nierewaloryzowanych stawek wynagrodzenia za tłumaczenia dla organów wymienionych w ustawie (25) Zespół Ekspertów apelował, aby w ustawie znalazły się m.in. regulacje dotyczące terminów płatności przez te organy (26), a także wyrażony *expressis verbis* przepis, że organy te nie mogą ani stosować stawek niższych niż podano w rozporządzeniu, ani korzystać z pośrednictwa agencji<sup>8</sup> (27). W znowelizowanej ustawie powinna się także znaleźć

---

<sup>8</sup> Na tłumaczenia poświadczane za najniższą cenę są organizowane przetargi przez organy wymienione w ustawie, np. prokuraturę czy nawet Ministerstwo

regulacja dotycząca naliczania kosztów podróży TP wezwanego poza miejsce jego zamieszkania (28). Niestety, wprowadzie niektóre przepisy dotyczące przejazdów tłumaczy już obowiązują, ale są one rozproszone w różnych ustawach i nie zawsze odnoszą się wprost do TP. W takich ustawach, jak np. Kodeks karny, traktuje się TP jak biegłych (zob. art. 204 § 3 k.k.).

Zespół Ekspertów opracował kilka projektów dotyczących rewalforyzacji stawek wynagrodzenia dla TP, jednak Ministerstwo Sprawiedliwości nie chciało ich zaakceptować ze względu na ich zbyt – jego zdaniem – wygórowaną wysokość, tłumacząc się mizerną budżetu i brakiem zarezerwowanych w nim środków na podwyżki dla TP. Ostatecznie stowarzyszenia tłumaczy zaproszone do ministerialnego Zespołu Ekspertów 8 lutego 2018 r. wspólnie wystosowały pismo do ministra sprawiedliwości Zbigniewa Ziobry<sup>9</sup>. W projekcie zmian rozporządzenia w sprawie wynagrodzenia za czynności TP, który razem opracowały stowarzyszenia tłumaczy biorące udział w pracach Zespołu, znalazły się następujące propozycje:

- podwyższenie stawek o 93,35%<sup>10</sup>,
- coroczna indeksacja stawek za czynności TP z chwilą ogłoszenia przez GUS danych za rok poprzedni,
- wprowadzenie terminu „strona obliczeniowa”, która miałaby obejmować 1125 znaków (zrezygnowano ze sformułowania, że strona obejmuje 25 wierszy, z których każdy liczy 45 znaków); w przypadku języków posługujących się alfabetem ideograficznym wynagrodzenie TP ustala się na podstawie liczby znaków drukarskich liczonych w tekście docelowym/źródłowym,
- rezygnacja z zaokrąglania kwot wynagrodzenia TP,
- przeniesienie języka rosyjskiego z pierwszej do drugiej grupy językowej,

---

Sprawiedliwości, co właściwie podważa sens rozporządzenia o wynagrodzeniu TP (zob. <http://tepis.org.pl/wp-content/uploads/pw-2018-04-24p.pdf> (data dostępu 1.09.2018 r.).

<sup>9</sup> Zob. <http://tepis.org.pl/2018/02/20/tepis-ponawia-pismo-do-ministra-ziobry-o-podwyzke/> (data dostępu 1.09.2018 r.). Pismo przesłano ponownie do ministra sprawiedliwości 1 października 2018 r. – zob. <http://tepis.org.pl/wp-content/uploads/stowarzyszenia-do-MS-1.10.2018.pdf> (data dostępu: 3.10.2018 r.).

<sup>10</sup> Z treści uzasadnienia wynika, że propozycje stawek za czynności TP wyliczono w oparciu o zasadę odniesienia stawek do przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w gospodarce narodowej.

- możliwość stosowania przez TP stawki podwyższonej o 100% nie tylko w przypadku sporządzenia tłumaczenia w dniu zlecenia, ale także na kolejny dzień roboczy,
- rozszerzenie katalogu możliwości podwyższenia stawki za tłumaczenie tekstów: (a) zawierających formularze, tabele, arkusze kalkulacyjne oraz tekstów wymagających zachowania określonej formy graficznej (o 30% stawki przewidzianej w rozporządzeniu za tłumaczenie w danym kierunku), (b) sporządzonych alfabetem wspólnie nieużywanym lub językiem archaicznym, żargonem bądź dialektem (o 50% stawki przewidzianej w rozporządzeniu za tłumaczenie w danym kierunku),
  - sumowanie stawek w przypadku równoczesnego występowania w jednym tekście dwóch lub więcej utrudnień,
  - wprowadzenie stawki wynagrodzenia za kolejny egzemplarz tłumaczenia poświadczonego, która wynosiłaby 6 zł za każdą stronę (analogiczną stawkę pobiera notariusz za sporządzanie kopii),
  - wprowadzenie stawki wynagrodzenia za sporządzanie tłumaczenia z zapisu audio lub audio-wideo; wynagrodzenie pobierałoby się odrębnie za czynność spisywania tekstu z nośnika audio lub audio-wideo oraz za sporządzenie tłumaczenia spisanego tekstu,
  - podwyższenie stawek za tłumaczenie ustne w następujący sposób: wynagrodzenie za tłumaczenie ustne za każdą rozpoczętą godzinę obecności tłumacza wynosiłoby stawkę jak za stronę tłumaczenia, jaka obowiązuje w przypadku przekładu pisemnego na język obcy dla danej grupy językowej, powiększoną o 100%,
  - uszczegółowienie zasad obliczania wynagrodzenia za tłumaczenie ustne (ustalenie godzin obecności tłumacza, podwyższenie stawki wynagrodzenia za tłumaczenie ustne w dniu zlecenia oraz w weekendy i dni ustawowo wolne od pracy),
  - określenie maksymalnego czasu pracy tłumacza ustnego do czterech godzin dziennie z co najmniej jedną przerwą,
  - wprowadzenie stawki za badanie akt w celu zapoznania się TP ze sprawą bądź za ewentualne ustalenie ze zleceniodawcą zakresu tłumaczenia (50% stawki godzinowej za tłumaczenie ustne, ale nie mniej niż za dwie godziny).

Wyżej wymieniony projekt nowelizacji rozporządzenia w sprawie wynagrodzenia za czynności TP trafił do Ministerstwa Sprawiedliwości w lutym bieżącego roku i pozostawał przez długi

czas bez odpowiedzi. Na skutek monitu<sup>11</sup> Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS skierowanego 5 czerwca 2018 r. do ministra sprawiedliwości Zbigniewa Ziobry Departament Zawodów Prawniczych Ministerstwa Sprawiedliwości poinformował w piśmie z 4 lipca 2018 r.<sup>12</sup>, że projekt rzeczonoego rozporządzenia opracowany przez stowarzyszenia tłumaczy w ramach prac Zespołu Ekspertów został przeanalizowany oraz poprawiony pod kątem merytorycznym oraz finansowym przez właściwe komórki w Ministerstwie Sprawiedliwości, a następnie przekazany kierownictwu Ministerstwa w celu podjęcia ostatecznej decyzji. Należy jedynie wyrazić nadzieję, że Ministerstwo zgodzi się na podwyżki wynagrodzenia i w ten sposób doceni ciężką pracę TP na rzecz organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

Na koniec warto jeszcze wspomnieć o jednym ważnym efekcie prac Zespołu Ekspertów. Wśród jego członków – jak wspomniano powyżej – znaleźli się także przedstawiciele Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego. Wyniki prac Zespołu Ekspertów zostały przedstawione w listopadzie 2017 r. podczas seminarium Ministerstwa Sprawiedliwości dla członków i konsultantów PKE<sup>13</sup>. Gremium to przeanalizowało dokładnie propozycje Zespołu i po dokonaniu kilku modyfikacji opracowało własny projekt zmiany rozporządzenia w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na TP. Różnice dotyczą głównie zachowania formy egzaminu ustnego, jaka obowiązywała dotychczas. Egzaminowany tłumaczyłby łącznie cztery teksty, dwa tylko z języka obcego na język polski techniką *a vista*, oraz dwa tylko z języka polskiego na język obcy techniką konsekwentną. Wprawdzie nie uległaby zmianie forma egzaminu (ani część pisemna, ani część ustna), ale miałyby ulec zmianie kryteria oceny. Byłyby one zbliżone do tych zaproponowanych przez Zespół Ekspertów. Ponadto PKE widzi potrzebę udostępnienia egzaminowanym komputerów i innych materiałów pomocniczych w części pisemnej egzaminu i tę kwestię podniosła także w piśmie

---

<sup>11</sup> Zob. <http://tepis.org.pl/wp-content/uploads/pw-2018-06-05-MS.pdf> (data dostępu 1.09.2018 r.).

<sup>12</sup> Zob. <http://tepis.org.pl/wp-content/uploads/pp-2018-07-04-1.pdf> (data dostępu 1.09.2018 r.).

<sup>13</sup> Seminarium Ministerstwa Sprawiedliwości dla członków i konsultantów PKE odbyło się w dniach 24.–25.11.2017 r. w Ośrodku Szkolenia Służby Więziennej w Popowie.

do komórki odpowiedzialnej za sprawy TP. Projekt, po wstępnej akceptacji Wydziału Tłumaczy Przysięgłych w Ministerstwie Sprawiedliwości, został skierowany do dalszych prac legislacyjnych i znajduje się obecnie na ostatnim etapie przygotowania<sup>14</sup>.

### **3. Dezyderaty znawców sztuki przekładu w zakresie optymalizacji wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego w Polsce**

Nie tylko ministerialni eksperci są zainteresowani zmianami w ustawie o zawodzie TP, ale także teoretycy i praktycy tłumaczenia poświadczonego wysuwają propozycje zmian odnośnie do statusu TP i wykonywania przez niego zawodu.

Pionierskie dezyderaty w tym zakresie przedstawiłem w przywołanej powyżej monografii z 2012 r., czyli już po siedmiu latach funkcjonowania ustawy o zawodzie TP (zob. Kubacki 2012, 324–325). Postulowałem wówczas, aby w odniesieniu do Państwowej Komisji Egzaminacyjnej:

- stworzyć zbiór wytycznych precyzujących w maksymalnie możliwym stopniu formę egzaminu, zasady doboru tekstów oraz kryteria oceniania,
- wprowadzić bezwzględnie przestrzeganą zasadę poprawy każdej pracy egzaminacyjnej przez co najmniej dwóch egzaminatorów PKE,
- spowodować, aby PKE zaangażowała się w pomoc kandydatom na tłumaczy przysięgłych w przygotowaniu ich do egzaminu poprzez szkolenia, konferencje, wydawanie czasopism i publikacji oraz prowadzenie strony internetowej.

Ponadto wskazałem na konieczność stworzenia jednolitego systemu kształcenia TP oraz ich ustanawiania, a także określenia identycznych ram wykonywania tego zawodu i analogicznych zasad wykonywania tłumaczeń w Unii Europejskiej. Na przykład w polskim

---

<sup>14</sup> Oddając niniejszy artykuł po pozytywnych recenzjach wydawniczych do druku, otrzymałem informację, że ukazało się rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 października 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2138).

systemie kształcenia uniwersyteckiego nie ma obecnie możliwości specjalizowania się w tłumaczeniu poświadczonym. Istnieją wprawdzie kierunki tłumaczeniowe oraz studia podyplomowe w tym zakresie, które zawierają moduł poświęcony tłumaczeniu poświadczonemu, ale nadal nie ma specjalizacji „tłumacz przysięgły” lub „tłumaczenie poświadczony” w ramach stacjonarnych lub niestacjonarnych studiów drugiego stopnia (studia magisterskie). Dla takich studiów zaproponowałem nawet program nauczania (zob. Kubacki, 2012: 284).

W odniesieniu do pragmatyki wykonywania zawodu TP sugerowałem wprowadzenie takich zmian, jak:

- rozdzielenie zawodu tłumacza pisemnego od zawodu tłumacza ustnego,
- opracowanie rozporządzenia w sprawie formalnych zasad sporządzania tłumaczeń poświadczonych,
- stworzenie jednej europejskiej bazy TP, która umożliwiłaby każdej instytucji europejskiej czy nawet pozaeuropejskiej, a także dowolnemu obywatelowi na wyszukanie TP, a także weryfikację jego uprawnień (zob. Kubacki 2012, 325–328).

Niestety, jedynie dwa z powyższych postulatów zostały zrealizowane, natomiast cała reszta nadal czeka na wdrożenie. Usprawniona została działalność PKE, która precyzyjnie określiła zasady swojego postępowania<sup>15</sup>. Oprócz tego PKE rozpoczęła prowadzenie polityki informacyjnej, udostępniając na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości przykładowe teksty egzaminacyjne dla najpopularniejszych języków, tj. angielskiego, francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego. Co więcej, PKE zaproponowała dla adeptów zawodu i wszystkich zainteresowanych brzmienie formuły poświadczającej umieszczanej obligatoryjnie na tłumaczeniach poświadczonych. Ministerstwo Sprawiedliwości umieściło również na swojej stronie internetowej informacje dla osób pragnących uzyskać prawo do wykonywania zawodu TP, a także opublikowało tam zasady oceny poprawności prowadzenia przez TP

---

<sup>15</sup> Zasady działania PKE opracowali jej członkowie na podstawie ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego.

repertorium stosowane przez Komisję Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych przy Ministrze Sprawiedliwości<sup>16</sup>.

Postulat dotyczący utworzenia jednej bazy TP został częściowo zrealizowany. Przede wszystkim znalazł on swoje umocowanie prawne w art. 5 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym. Państwa członkowskie zostały zobowiązane do podjęcia starań mających na celu ustanowienie takiego rejestru lub rejestrów do 27 października 2013 r., czyli do końca okresu przewidzianego na dokonanie transpozycji dyrektywy do prawa krajowego. Obecnie tłumaczy tekstów prawnych można znaleźć za pomocą krajowych baz danych tłumaczy. Jednak nie wszystkie państwa członkowskie dysponują takimi bazami. Niekiedy łączy do oficjalnych lub półoficjalnych wykazów tłumaczy mających uprawnienia można znaleźć na stronach internetowych ministerstwa sprawiedliwości lub sądów drugiej instancji. W Polsce istnieje ogólnie dostępna, szczegółowa baza TP prowadzona przez Ministerstwo Sprawiedliwości<sup>17</sup>, zaś na europejskim portalu e-sprawiedliwość<sup>18</sup> istnieje zakładka pod nazwą *Znajdź tłumacza przysięgłego*, która ułatwia dostęp do krajowych baz danych tłumaczy w poszczególnych krajach unijnych.

Podsumowując: cieszy fakt, że zaproponowane przeze mnie powyżej postulaty zostały dostrzeżone przez gremia decyzyjne, a także przez innych kolegów, znawców sztuki przekładu, którzy widzą sens w ich wprowadzeniu. Ich propozycje – czasami pokrywające się z moimi – zreferuję krótko poniżej.

W 2015 r. – z inicjatywy członków PKE będących jednocześnie przekładoznawcami i czynnymi TP – miała powstać publikacja krytycznie podsumowująca funkcjonowanie ustawy o zawodzie TP w ostatnich dziesięciu latach (bilans za okres od 2005 r. do 2015 r.) i zawierająca propozycje lepszych rozwiązań.

---

<sup>16</sup> Zob. <https://bip.ms.gov.pl/pl/rejstry-i-ewidencje/tlumacze-przysiegli/> (data dostępu 1.09.2018 r.).

<sup>17</sup> Zob. <https://www.ms.gov.pl/pl/lista-tlumaczy-przysieglych/> (data dostępu 1.09.2018 r.).

<sup>18</sup> Zob. [https://e-justice.europa.eu/content\\_find\\_a\\_legal\\_translator\\_or\\_an\\_interpreter-116-pl.do](https://e-justice.europa.eu/content_find_a_legal_translator_or_an_interpreter-116-pl.do) (data dostępu 1.09.2018 r.).



Do projektu<sup>19</sup> zaproszono prawników, członków PKE i jej konsultantów, stowarzyszenia tłumaczy, naukowe środowisko przekładoznawców, przedstawicieli środowiska reprezentującego kandydatów na TP, a także wszystkie inne osoby zainteresowane tą problematyką. Niestety, projekt zaciekał zaledwie kilka osób, za mało, żeby starczyło materiału na solidną monografię. Niemniej jednak nadesłane teksty zostały opublikowane w latach 2017–2018 przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu na łamach czasopisma specjalistycznego *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*.

Na szczególną uwagę zasługuje osiem postulatów Łucji Biel (2017: 37–44) dotyczących weryfikowania kompetencji kandydatów w trakcie egzaminu na TP, tj.:

- rozdzielenie uprawnień dla tłumaczy ustnych i pisemnych oraz definiowanie specjalności dziedzinowych w bazie TP,
- jasne określenie zakresu dziedzinowego egzaminu,
- wprowadzenie na egzaminie pisemnym komputerów z dostępem do internetu,
- dopuszczenie na egzaminie pisemnym możliwości korzystania z podstawowych pomocy warsztatowych: słowników, leksykonów, encyklopedii, tekstów ustaw i ich tłumaczeń<sup>20</sup>,
- umożliwienie dostępu do słowników podczas egzaminu ustnego,
- modyfikacja kryteriów oceny – wprowadzenie błędu krytycznego, zwiększenie wagi kryterium zgodności treści i zmiana klasyfikacji błędu stylistycznego,
- poprawa polityki informacyjnej Wydziału Tłumaczy Przysięgłych,
- doprecyzowanie wymogu kształcenia ustawicznego TP.

Ważny jest także głos krytyczny Jana Gościńskiego (2018), który omawiając źródła niepowodzeń na egzaminie na TP z perspektywy egzaminatora, stwierdza, że nie można

---

<sup>19</sup> Tytuł projektu to *10 lat ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego, 10 lat działalności Państwowej Komisji Egzaminacyjnej. Próba krytycznego bilansu*, a jego pomysłodawcami byli Bolesław Cieślik, Artur D. Kubacki i Lech Zieliński.

<sup>20</sup> Odnosnie do materiałów pomocniczych na egzaminie na TP wypowiedzieli się np. Jan Gościński (2018), Bolesław Cieślik (2014) i Justyna Sekuła (2017).

oczekiwać od egzaminowanych wysokiej zdawalności<sup>21</sup>, jeżeli brakuje im odpowiedniego przygotowania, a za jego brak wini on między innymi organizatorów egzaminu. Gościński (2018: 62) słusznie zauważa, że:

Źródeł niepowodzeń egzaminacyjnych można się również doszukiwać w formie, wymogach i sposobie przeprowadzania egzaminu. Ustalony przez ministra sprawiedliwości próg zaliczenia jest dość wysoki. Sytuacja zarówno na egzaminie pisemnym, jak i ustnym odbiega od typowej dla pracy tłumacza przysięgłego. Niekiedy informacje dotyczące kontekstu zadania egzaminacyjnego nie są wystarczające. Presją czasu utrudnia zapewnienie tłumaczeniom wysokiej jakości. Teksty do tłumaczenia ustnego nie zawsze są idealnie dopasowane do sprawdzania kompetencji w tym względzie. Wreszcie zakres materiału do egzaminu i niezbędnej terminologii jest niezwykle rozległy.

Ponadto źródłem niepowodzeń egzaminowanych są – jak twierdzi Gościński (2018: 61–62) – także takie czynniki, jak niewystarczające przygotowanie kandydatów, brak w systemie kształcenia licencjackiego i magisterskiego oferty sprofilowanej pod kątem tłumaczenia poświadczonego, sposób oceniania przez egzaminujących oraz zbyt skąpa działalność informacyjna PKE. Na ten ostatni deficyt oprócz cytowanej powyżej Łucji Biel wskazuje także Joanna Dybiec-Gajer (2013: 148–149).

Podobnie Lech Zieliński (2006: 118) dokonuje krytycznej analizy egzaminu państwowego z perspektywy kandydatów na TP. O niską zdawalność kandydatów obwinia on nie tylko ich samych, lecz także PKE. Jego głównym postulatem jest apel do przewodniczącego PKE o zlecenie opracowania szczegółowego regulaminu egzaminu, co – *notabene* – uczyniono dopiero w 2014 r. W opinii badacza brakuje doprecyzowania zakresu egzaminu, szczegółowych ustaleń dotyczących kryteriów oceniania tłumaczeń przez PKE oraz preferowanych przez nią teorii tłumaczenia tekstów prawniczych (np. tłumaczenie udomawiające czy egzotyzyzujące). Braki te – jak twierdzi – przekładają się na niski wskaźnik zdawalności egzaminu. W odniesieniu do egzaminu Zieliński (2006: 127–128) postuluje uszczegółowienie wymagań PKE w zakresie terminologii

---

<sup>21</sup> Zdawalność na egzaminie na TP w odniesieniu do wszystkich języków wyniosła w 2014 roku 35%, w 2015 roku – 23,6% oraz w 2016 roku – 27,4% (zob. Gościński, 2018: 48).

specjalistycznej. W tej kwestii sugeruje dwa różne rozwiązania: (1) stworzenie listy po około od 500 do 1000 podstawowych terminów prawniczych oraz ekonomicznych lub (2) zdefiniowanie gatunków tekstów występujących na egzaminie (np. wyroki w sprawach rodzinnych, spadkowych, o alimenty, o rozwód, o separację). W tym drugim przypadku zadaniem kandydatów byłoby opracowanie na własną rękę terminologii wymaganej na egzaminie, która występuje w przykładowych tekstach. Drugi postulat Zielińskiego (tamże) odnosi się do możliwości wglądu danego kandydata do swoich prac poprawionych przez ekspertów PKE. W ten sposób każdy zdający – jak pisze Zieliński (2006: 128) – „miałby możliwość konfrontacji popełnionych błędów z treścią szczegółowych kryteriów i zasad oceniania i mógłby dzięki temu uczyć się na własnych błędach”. Ponadto we wspomnianym regulaminie egzaminu należałoby – jak sugeruje Zieliński (2006: 124) – dokładnie określić, z jakich słowników egzaminowany może korzystać (czy tylko w formie papierowej, czy również na innych nośnikach). W odniesieniu do tego postulatu wypowiedział się Bolesław Cieślak (2014), naczelnik Wydziału Tłumaczy Przysięgłych w Ministerstwie Sprawiedliwości, w opracowaniu pt. *Materiały pomocnicze na egzaminie na tłumacza przysięgłego*. Jego artykuł jest próbą udzielenia szczegółowej odpowiedzi w świetle dość nieprecyzyjnych przepisów powyżej przywołanego rozporządzenia w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na TP, jakie materiały pomocnicze są dopuszczalne w części pisemnej egzaminu<sup>22</sup>.

Mimo wielu krytycznych opinii płynących zarówno ze środowiska naukowego, jak i wyrażanych przez niektórych ekspertów PKE odnośnie do sposobu przeprowadzania i oceniania egzaminu państwowego na TP badania statystyczne Marka Kuźniaka (2017) potwierdzają adekwatność sposobu oceniania obu części egzaminu przez Komisję. Jak obliczył wspomniany badacz (2017: 231–232), odwołując się do krzywej Gaussa, około 77% wszystkich wyników punktowych mieści się w granicach odchylenia

---

<sup>22</sup> Warto także wspomnieć o niepublikowanej jeszcze rozprawie doktorskiej autorstwa Bolesława Cieślaka pt. *Bilingwalne słowniki prawnicze na egzaminie państwowym na tłumacza przysięgłego języka niemieckiego. Analiza preferencji słownikowych kandydatów oraz stopnia przydatności najczęściej wykorzystywanych słowników*, która powstała w 2018 r. w Katedrze Filologii Germańskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

standardowego. Oznacza to, że sposób oceniania części pisemnej jest nieco surowszy od sposobu oceniania części ustnej, a ta ostatnia – jego zdaniem – wypada w statystyce wręcz optymalnie. W świetle obliczeń statystycznych próg zdawalności – jak sugeruje Kuźniak – powinien wynosić 140 punktów dla egzaminu pisemnego oraz 150 punktów dla egzaminu ustnego (obecnie niezbędne jest 150 punktów z każdej części do zaliczenia egzaminu państwowego). Kuźniak (tamże) potwierdził także prawidłowość, którą wyliczyłem w 2012 r. w oparciu o dostępne mi dane ilościowe, a mianowicie, że mniej więcej połowa kandydatów przechodzi część pisemną, a spośród nich 58% uzyskuje uprawnienia tłumacza przysięgłego. Zatem około 25% kandydatów – jak podałem wówczas – zdaje ostatecznie egzamin na TP (zob. Kubacki, 2012: 194).

W nieco szerszym aspekcie spogląda krytycznym okiem na ustawę o zawodzie TP po 10 latach jej funkcjonowania Karolina Nartowska (2018), badaczka i tłumaczka z Wiednia. Dokonując analizy takich czynników w Polsce, jak rynek tłumaczenia sądowego, kształcenie tłumaczy sądowych, problemy praktyczne oraz jakość tłumaczenia w sądzie, Nartowska (2018: 172) wskazuje na słabe punkty rozwiązań prawnych wprowadzonych przez polskiego ustawodawcę w odniesieniu do zawodu TP i jednocześnie proponuje wprowadzenie szeregu zmian mających na celu poprawę tej sytuacji. W kontekście przepisów wspólnotowych dotyczących TP (zob. dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE) Nartowska (2018: 176) zauważa, że Polska, dopuszczając do wykonywania zawodu TP nowo ustanowionych tłumaczy, spełnia wymogi unijnej dyrektywy. Tłumacze ci, przechodząc przez odpowiednie sito egzaminacyjne, posiadają wysokie kwalifikacje i odpowiednie kompetencje translatorskie. Niemniej jednak sytuacja ta nie dotyczy – jak stwierdza Nartowska (2018: 175) – około 10.000 TP ustanowionych w erze przedustawowej, których kompetencje prawdopodobnie nigdy nie zostały przez nikogo zweryfikowane. W związku z tym zapotrzebowanie sądów na usługi wykwalifikowanych tłumaczy sądowych, zwłaszcza rzadkich języków, nie zawsze może być zaspokojone. Z kwestią braku jakości związany jest także brak uniwersyteckiej oferty kształcenia tłumaczy sądowych w Polsce. Mimo utworzenia po wejściu w życie ustawy licznych studiów podyplomowych w zakresie translatoryki istnieje – jak słusznie stwierdza Nartowska (2018: 178) – niewiele ofert skierowanych bezpośrednio do kandydatów na tłumaczy sądowych.

Co więcej, z przeprowadzonej przez Nartowską analizy w zakresie praktyki tłumaczenia sądowego w Polsce wynika, że organy wymiaru sprawiedliwości mają ogromne problemy ze znalezieniem tłumacza na rozprawę, nawet w przypadku tłumaczy popularnych w Polsce języków obcych. Wśród przyczyn tego stanu rzeczy badaczka wymienia m.in. brak kompetencji oraz doświadczenia TP w zakresie ustnego przekładu sądowego oraz zaniżone stawki ministerialne w stosunku do stawek wolnorynkowych za tłumaczenia ustne wykonywane na rzecz organów wymienionych w ustawie. Brak odpowiednio wysokiej jakości może także wynikać z braku rozumienia specyfiki pracy tłumacza przez przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości. W podsumowaniu swoich rozważań dotyczących statusu TP w Polsce Nartowska (2018: 184–190) wysuwa pięć postulatów:

- weryfikację kompetencji ustanowionych TP w Polsce według modelu, jaki zastosowano w Austrii,
- zmiany w kształceniu TP polegające na obowiązkowym szkoleniu dwutorowym, tj. zarówno w zakresie tłumaczenia pisemnego, jak i ustnego,
- zmiany w zakresie egzaminu ustnego na TP, który powinien obejmować przekład autentycznych tekstów sądowych (np. aktu oskarżenia, wyroku, przesłuchania świadków)<sup>23</sup>,
- dostosowanie stawek do kwalifikacji i oczekiwań tłumaczy w takim stopniu, aby podejmowali się bez wahania tłumaczenia dla organów wymienionych w ustawie,
- polepszenie współpracy TP z organami państwowymi poprzez organizowanie szkoleń dla ich przedstawicieli.

Na koniec chciałbym przytoczyć moje propozycje zmian, które z perspektywy teoretyka i praktyka przekładu poświadczanego wysunąłem w odniesieniu do wykonywania zawodu TP, publikując je na łamach dwóch czasopism branżowych skierowanych do środowisk prawniczych, tj. w *Kwartalniku Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury* – dla przyszłych sędziów i prokuratorów (zob. Kubacki 2014) oraz w *Krakowskim Przeglądzie Notarialnym* – dla notariuszy (zob. Kubacki 2017a). W obu artykułach zreferowałem

---

<sup>23</sup> Przytoczony przez Nartowską (2018: 188) jednostkowy przypadek egzaminu z 2009 r. nie świadczy jednak o tym, że na egzaminie na TP nie tłumaczy się wymienionych przez nią autentycznych tekstów sądowych. W sprawie przykładowych zakresów tematycznych na egzaminie ustnym zob. Kubacki, 2012: 204.

szczegółowo historię oraz obecny status zawodu TP, a także omówiłem kwestię współpracy TP odpowiednio z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości bądź z notariatem, wysuwając postulaty merytoryczne w zakresie jej udoskonalenia (bazowałem głównie na własnych doświadczeniach). W tym kontekście warto podkreślić fakt, że również Lech Zieliński (2014, 2016) pisał o potrzebie współpracy między TP a przedstawicielami organów ścigania, koncentrując się zwłaszcza na potrzebie optymalizacji komunikacji, sposobach jej prowadzenia i potencjalnych korzyściach płynących dla obu stron.

Oto zbiór moich propozycji odnoszących się w głównej mierze do wykonywania zawodu TP w Polsce w zakresie udoskonalenia współpracy między tłumaczami a prawnikami, jakie postulowałem w powyższych publikacjach:

- zakreślanie realistycznych terminów na wykonanie tłumaczenia, gdyż tłumacz mógł już przyjąć inne zlecenia,
- precyzyjny opis zakresu tekstów do tłumaczenia,
- uwzględnianie stopnia trudności oraz rozmiaru zlecenia przy wyznaczaniu terminu na tłumaczenie; należy wziąć pod uwagę fakt, że strona fizyczna tekstu źródłowego często nie pokrywa się ze stroną taryfową tłumaczenia liczącą 1125 znaków ze spacjami; w przypadku obszernych zleceń pożądanym byłby kontakt telefoniczny z tłumaczem,
- podział zlecenia w przypadku obszernych tekstów pomiędzy kilku TP, przy czym należy rozdzielać je w taki sposób, aby partie tekstu stanowiły zwarte całości; w takiej sytuacji warto również w zleceniu podać dane adresowe wyznaczonych tłumaczy, aby mogli oni kontaktować się ze sobą w celu zapewnienia spójności terminologicznej przekładanych dokumentów,
- zadbanie o to, aby TP – w przypadku zlecenia wykonania tłumaczenia z kopii – otrzymał kopie dobrej jakości,
- umożliwienie wglądu do akt przed rozprawą w takim zakresie, jaki jest konieczny, aby TP mógł przygotować się do tłumaczenia przede wszystkim pod względem terminologicznym,
- dostosowanie tempa wypowiedzi osób na sali sądowej lub w notariacie do możliwości tłumacza; w zależności od sytuacji zastosowanie będą mieć różne techniki tłumaczeniowe, np. tłumaczenie konsekwentne o charakterze *liaison*, czyli tłumaczenie zdania po zdaniu, tłumaczenie *a vista*, czyli tłumaczenie z kartki, tłumaczenie symultaniczne szeptane,

- udostępnienie tłumaczowi tekstu odczytywanego na sali sądowej bądź u notariusza, aby mógł dokonać tłumaczenia techniką *a vista*, gdyż – patrząc na tekst – jest w stanie lepiej go przetłumaczyć,
- możliwość uprzedniego zapoznania się tłumacza z projektem aktu notarialnego będącego przedmiotem tłumaczenia (ze względu na konieczność zachowania tajemnicy zawodowej przez notariusza strona czynności notarialnej może sama udostępnić tłumaczowi tekst źródłowy);
- zaplanowanie podwójnej ilości czasu na sprawę z udziałem tłumacza,
- zapewnienie odpowiednich warunków wykonywania usług tłumaczeniowych, tj. zadbanie o to, aby tłumacz nie miał problemów ze słyszalnością na sali sądowej (możliwość podejścia tłumacza do barierki dla świadków i biegłych), a także umożliwienie mu sporządzania notatek oraz wyrażenie zgody na skorzystanie z laptopa, w którym tłumacz ma dostęp do słowników, internetu i innych pomocnych materiałów (np. tłumaczeń aktów prawnych, własnych glosariuszy),
- zadbanie o to, aby formułowane przez pracowników Policji, prokuratury i sądów oraz notariuszy komunikaty były na tyle jasne i precyzyjne, by tłumacz mógł je zrozumieć i przełożyć na język obcy; w przypadku tekstów pisanych – by teksty te były starannie zredagowane i nie zawierały m.in. błędów interpunkcyjnych utrudniających zrozumienie<sup>24</sup>,
- umożliwienie TP przeprowadzenia rozmowy wstępnej z obcokrajowcem przed przesłuchaniem lub rozprawą albo czynnością notarialną, aby mógł ocenić możliwość porozumienia się z nim w pokoju przesłuchań lub na sali sądowej bądź w notariacie (osoba, której wypowiedzi będą tłumaczone, używa czasami dialektu danego języka lub slangu, a czasami nie jest rodzimym użytkownikiem języka, którym zamierza się posłużyć),
- godziwe wynagrodzenie TP wypłacane we właściwym terminie.

---

<sup>24</sup> Wprawdzie Zieliński (2016: 115) uznaje ten postulat za utopijny, ale w mojej opinii warto by zaostriżyć wymagania językowe na studiach prawniczych i mobilizować prawników do pracy nad kulturą i stylistyką języka polskiego. Powstają na ten temat publikacje będące pokłosiem współpracy językoznawców i prawników świadomych roli poprawnej polszczyzny w działalności zawodowej (zob. Kala, Kubicka 2014).

## Podsumowanie

Ustawa o zawodzie TP z 2004 r. zmieniła diametralnie status prawny TP w Polsce w stosunku do poprzedniej sytuacji prawnej. Niewątpliwie podniosła rangę zawodu i ujednoliciła wymagania wobec TP w całym kraju, a także wprowadziła wiele korzystnych dla nich rozwiązań. Jednak mimo licznych głosów środowiska branżowego i naukowego nadal wiele problemów pozostało nierozwiązanych bądź nieuregulowanych, zwłaszcza kwestia podniesienia niezmienionych od początku obowiązywania odpowiedniego rozporządzenia stawek wynagrodzenia. Pozostaje mieć nadzieję, że postulaty zgłoszone przez Zespół Ekspertów, a także te wysuwane przez przekładoznawców i praktyków tłumaczenia poświadczonego zostaną zaakceptowane przez ministra sprawiedliwości i wcielone w życie.

## Bibliografia

- Biel, Łucja. 2017. Egzamin na tłumacza przysięgłego a realia wykonywania zawodu: głos krytyczny w sprawie weryfikowania kompetencji kandydatów na tłumacza przysięgłego. W *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* nr 6, s. 13–28.
- Cieślík, Bolesław. 2014. Materiały pomocnicze na egzaminie na tłumacza przysięgłego. W *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* nr 9, s. 89–99.
- Cieślík, Bolesław. 2018. *Bilingwalne słowniki prawnicze na egzaminie państwowym na tłumacza przysięgłego języka niemieckiego. Analiza preferencji słownikowych kandydatów oraz stopnia przydatności najczęściej wykorzystywanych słowników*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Cieślík, Bolesław, Danuta Kierzkowska, Anna Michalska, Dorota Staniszevska-Kowalak i Jacek Zieliński. 2018. *Tłumacz przysięgły. Status prawny i zawodowy*. Warszawa: Translegis.



- Cieślak, Bolesław, Liwiusz Laska i Michał Rojewski, red. 2014. *Egzamin na tłumacza przysięgłego. Komentarz, teksty egzaminacyjne, dokumenty*. 2. wydanie. Warszawa: C.H. Beck.
- Dostatni, Grzegorz. 2005. *Komentarz do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego*. Warszawa: TEPIS.
- Dybiec-Gajer, Joanna. 2013. *Zmierzyć przekład? Z metodologii oceniania w dydaktyce przekładu pisemnego*. Kraków: Universitas.
- Gościński, Jan. 2018. Źródła niepowodzeń na egzaminie na tłumacza przysięgłego z perspektywy egzaminatora. W *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* nr 13, s. 47–85.
- Kaczocha, Mateusz i Marcin Mazuryk. 2011. *Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego. Komentarz*. Warszawa: Lex/el.
- Kala, Dariusz i Emilia Kubicka, red. 2014. *Kultura języka polskiego w praktyce prawniczej*. Bydgoszcz: Zrzeszenie Prawników Polskich Oddział w Bydgoszczy.
- Kierzkowska, Danuta, red. 2011. *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem 2011*. Warszawa: Translegis.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2012. *Tłumaczenie poświadczane. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2014. Tłumacz przysięgły w polskim systemie wymiaru sprawiedliwości. W *Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury* zeszyt 4 (15)/2014, s. 46–64.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2017a. Tłumacz przysięgły w służbie notariatu. W *Krakowski Przegląd Notarialny*, Kwartalnik Izby Notarialnej w Krakowie rok 2 nr 1 styczeń 2017, s. 67–91.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2017b. Kryteria oceny egzaminu na tłumacza przysięgłego z perspektywy egzaminatora. W *Orbis Linguarum* vol. 46, s. 469–482.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2017c. Status und Zertifizierung vereidigter Dolmetscher in den deutschsprachigen Ländern und Polen. Parallelen und Unterschiede. W Anna Jaroch i Jan Franciszek Nosowicz (red.): *W dialogu języków i kultur*. Tom VI. Warszawa: Lingwistyczna Szkoła Wyższa w Warszawie, s. 203–224.

- Kubacki, Artur Dariusz i Jan Gościński. 2015. What Are Sworn Translators Punished For? 10 Years of Operation of the Commission for Professional Accountability of Sworn Translators at the Minister of Justice. W *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication* vol. 23, s. 7–17.
- Kubacki, Artur Dariusz i Jan Gościński. 2017. 10 lat działalności Komisji Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych przy Ministrze Sprawiedliwości. Próba podsumowania. W *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* nr 12, s. 201–215.
- Kuźniak, Marek. 2017. Egzamin na tłumacza przysięgłego w świetle tzw. krzywej Gaussa. W *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* nr 12, s. 217–235.
- Nartowska, Karolina. 2018. Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego a tłumaczenie sądowe w Polsce. W *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* nr 13, s. 171–193.
- Sekuła, Justyna. 2017. Źródła wiedzy tłumacza w przekładzie niemieckiego wyroku sądowego a poprawność translatu. W *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication* vol. 31, s. 147–165.
- Zieliński, Lech. 2016. Garść uwag o potrzebie optymalizacji komunikacji między tłumaczami przysięgłymi a przedstawicielami organów ścigania, sposobach jej osiągnięcia i potencjalnych korzyściach. W *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication* vol. 25, s. 111–128.
- Zieliński, Lech. 2014. Einige Anmerkungen zu Optimierungsmöglichkeiten der Kooperation/Kommunikation zwischen Übersetzern und polnischen Verfolgungsorganen beim Erledigen von Rechtshilfeersuchen in Strafsachen. W *Studia Translatorika* 5, s. 213–228.
- Zieliński, Lech. 2011. Egzamin na tłumacza przysięgłego a norma i jakość przekładu tekstów prawnych oraz prawniczych. W *Rocznik Przekładoznawczy. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu* nr 6, s. 117–130.

## **Wykaz aktów prawnych**

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym, Dz.Urz. L 280 z 26.10.2010 r.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie Państwowej Komisji Egzaminacyjnej do przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2005 r. nr 15 poz. 127.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wysokości opłaty egzaminacyjnej ponoszonej przez kandydata na tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2005 r. nr 15 poz. 128.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania egzaminu na tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2005 r. nr 15 poz. 129.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wzoru świadectwa potwierdzającego uprawnienia do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego oraz sposobu prowadzenia listy tłumaczy przysięgłych, Dz.U. z 2005 r. nr 15 poz. 130.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2005 r. nr 15 poz. 131.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie Komisji Odpowiedzialności Zawodowej, Dz.U. z 2005 r. nr 15 poz. 132.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 lutego 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2007 r. nr 41 poz. 265.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 grudnia 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2009 r. nr 221 poz. 1746.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności w toku

- postępowania o uznanie kwalifikacji do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2010 r. nr 218 poz. 1441.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 października 2016 r. w sprawie stażu adaptacyjnego i testu umiejętności w toku postępowania o uznanie kwalifikacji do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2016 r. poz. 1831.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 października 2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego, Dz.U. z 2018 r. poz. 2138.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 1600.
- Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego, tekst jednolity: Dz.U. z 2017 r. poz. 1505.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2008 r. sygn. akt SK 91/06, Dz.U. z 2008 r. nr 90 poz. 561.
- Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 lipca 2015 r. w sprawie powołania Zespołu do przeglądu i oceny funkcjonowania ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego, Dz.Urz. Min. Spr. z 2015 r. poz. 183.

## **Źródła internetowe**

- Pismo stowarzyszeń tłumaczy biorących udział w pracach Zespołu Ekspertów do Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobry z dnia 8 lutego 2018 r. w sprawie podwyżek wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego – <http://tepis.org.pl/2018/02/20/tepis-ponawia-pismo-do-ministra-ziobry-o-podwyzke/> (data dostępu 1.09.2018 r.).
- Pismo TEPIS-u do Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 24 kwietnia 2018 r. w sprawie przetargów na wykonywanie tłumaczeń poświadczonych – sygn. akt RN. Pre 14/18 – zob. <http://tepis.org.pl/wp-content/uploads/pw-2018-04-24p.pdf> (data dostępu 1.09.2018 r.).
- Pismo TEPIS-u do Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 5 czerwca 2018 r. w sprawie podwyżek wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego – sygn. akt RN. Pre 20/18 – zob.

<http://tepis.org.pl/wp-content/uploads/pw-2018-06-05-MS.pdf>  
(data dostępu 1.09.2018 r.).

Pismo Ministerstwa Sprawiedliwości do TEPIS-u z dnia 4 lipca 2018 r. w sprawie podwyżek wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego – sygn. akt DZP-V-001/17 – zob. <http://tepis.org.pl/wp-content/uploads/pp-2018-07-04-1.pdf> (data dostępu 1.09.2018 r.).

Pismo stowarzyszeń tłumaczy biorących udział w pracach Zespołu Ekspertów do Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobry z dnia 1 października 2018 r. w sprawie podwyżek wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego – zob. <http://tepis.org.pl/wp-content/uploads/stowarzyszenia-do-MS-1.10.2018.pdf> (data dostępu 3.10.2018 r.).



*Comparative Legilinguistics*

*vol. 35/2018*

*DOI: <http://dx.doi.org/10.14746/cl.2018.35.2>*

# **PRZEKŁAD NAZW POLSKICH SZKÓŁ WYŻSZYCH A ZACHOWANIE ZASADY STARANNOŚCI I WIERNOŚCI TŁUMACZENIA POŚWIADCZONEGO**

**MAGDALENA ŁOMZIK**

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej  
w Krakowie

Instytut Neofilologii – Filologia Germańska,  
Katedra Językoznawstwa Niemieckiego  
ul. Studencka 5, 31-116 Kraków  
[magdalomzik@gmail.com](mailto:magdalomzik@gmail.com)

**Abstrakt:** Ustawowe zobowiązanie tłumacza przysięgłego do zachowania szczególnej staranności obliguje go do starannego i wiernego tłumaczenia, także nazw instytucji. W procesie tłumaczenia nazw polskich szkół wyższych tłumacz może skorzystać z niemieckich odpowiedników, które zostały opublikowane w ogólnodostępnej niemieckiej bazie informacyjnej ANABIN, zawierającej informacje ułatwiające podejmowanie decyzji urzędem i szkołom w kwestii określania kwalifikacji edukacyjnych. Jednakże za wykonane tłumaczenie i tym samym wybór słownictwa odpowiedzialność ponosi wyłącznie tłumacz. W związku z tym nie może on automatycznie przejmować propozycji bez ich sprawdzenia, lecz musi krytycznie podejść

do proponowanych odpowiedników. W artykule została podjęta próba ustalenia, które z proponowanych odpowiedników nazw polskich szkół wyższych naruszają zasadę starannego sporządzania tłumaczeń i wierności tłumaczenia poświadczonego oraz jakie konsekwencje mogą mieć niepoprawne translaty nazw szkół wyższych.

**Słowa kluczowe:** tłumaczenie poświadczone, nazwy szkół wyższych, obowiązki tłumacza przysięgłego

### **TRANSLATION OF NAMES OF POLISH HIGHER SCHOOLS AND THE RULE OF DILIGENT PREPARATION OF TRANSLATIONS AND FAITHFULNESS OF A SWORN TRANSLATION**

**Abstract:** Statutory obligation of a sworn translator to exercise special diligence obliges him to perform a diligent and faithful translation, including the names of institutions. In the process of translating names of Polish colleges, a translator may use German equivalents, which have been made available in a publicly available German database ANABIN, which contains information that make it easier for offices and schools to decide in terms of recognizing educational qualifications. However, translation and thus, choice of wording is the responsibility of the translator exclusively. He must therefore approach the suggested equivalents critically; thereby, he may not automatically accept propositions without having verified them prior. The article undertakes to establish which of the proposed equivalents of names of Polish colleges violate the rule of diligent preparation of translations and faithfulness of a sworn translation as well as the consequences of incorrect translations of university names.

**Key words:** sworn translation, names of universities, obligations of sworn translator

### **ÜBERSETZEN VON POLNISCHEN HOCHSCHULNAMEN VERSUS GEBOTENE SORGFALT UND TREUE DER BEGLAUBIGTEN ÜBERSETZUNG**

**Abstract:** Die gesetzliche Pflicht des vereidigten Übersetzers, die ihm auferlegten Aufgaben mit der höchsten Sorgfalt zu erledigen, umfasst sorgfältiges und treues Übersetzen, auch von Institutionsnamen. Beim Übersetzen der polnischen Hochschulnamen kann der Übersetzer als Hilfsmittel ihre deutschen Entsprechungen aus der ANABIN Datenbank in Anspruch nehmen. ANABIN ist allgemein zugängliche, deutsche Datenbank, die Behörden und Schulen bei der Einstufung von ausländischen



Qualifikationen unterstützt. Jedoch nur der Übersetzer haftet für seine eigene Übersetzung und damit auch für die Auswahl entsprechender Wörter, deswegen muss er mit vorgeschlagenen Entsprechungen kritisch umgehen und sie immer genau auf ihre Übereinstimmung mit dem Inhalt der Namen in der Ausgangssprache prüfen. Dieser Artikel versucht den Fragen nachzugehen, welche deutsche Entsprechungen der polnischen Hochschulnamen gegen die gebotene Sorgfalt und Treue der beglaubigten Übersetzung verstoßen sowie welche Folgen fehlerhafte Übersetzungen haben können.

**Schlüsselwörter:** beglaubigte Übersetzung, Namen von Hochschulen, Pflichten des vereidigten Übersetzers

## Wstęp

W związku ze stale rosnącą mobilnością Polaków tłumacz przysięgły coraz częściej otrzymuje do tłumaczenia dokumenty, w których występują nazwy instytucji kształcących. Są to nie tylko dokumenty potwierdzające wykształcenie, lecz także różnego rodzaju zaświadczenia, skierowane np. do zakładów ubezpieczeń czy pracodawców, w których objaśnienie np. rodzaju szkoły może być istotne dla odbiorcy tłumaczenia przy podejmowaniu różnych decyzji. Tak samo jak w przypadku innych nazw instytucji, tłumacze często w pierwszej kolejności szukają oficjalnych odpowiedników danej nazwy szkoły wyższej, kierując się zasadą podaną w *Kodeksie tłumacza sądowego*, zgodnie z którą w przypadku wystąpienia nazwy instytucji w dokumencie źródłowym powinno się zastosować jej obcojęzyczny odpowiednik, w pierwszej kolejności podany w wykazie opracowanym przez międzynarodowe lub krajowe ciało normotwórcze, w innej miarodajnej publikacji lub w siedzibie danej instytucji. Sporządzenie własnego tłumaczenia nazwy zalecane jest tylko w przypadku braku oficjalnego odpowiednika (Kierzkowska 1991: 18)<sup>1</sup>. O ile tłumacze języka angielskiego mogą skorzystać

---

<sup>1</sup>W *Vademecum tłumacza przysięgłego*, który stanowi drugi rozdział *Kodeksu tłumacza przysięgłego z komentarzem 2011* (Kierzkowska 2011: 122), mowa jest natomiast o priorytecie terminologii zalecanej, który należy zastosować także w odniesieniu do nazw instytucji.

z oficjalnych angielskich odpowiedników szkół wyższych<sup>2</sup>, to tłumacze języka niemieckiego muszą szukać innych pomocy warsztatowych. Albowiem ani Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, ani Ministerstwo Spraw Zagranicznych czy też Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej<sup>3</sup> nie zadały sobie trudu zadbania o jednolity sposób tłumaczenia polskich nazw instytucji kształcących na język niemiecki<sup>4</sup>. Pomocą jest natomiast ogólnodostępna niemiecka baza informacyjna ANABIN, prowadzona przez Stałą Konferencję Ministrów Edukacji i Kultury Krajów Związkowych (Ständige Konferenz der Kultusminister der Länder). Baza zawiera informacje ułatwiające podejmowanie decyzji urzędom i szkołom w kwestii określania kwalifikacji edukacyjnych z różnych krajów, w tym między innymi wyszukiwarkę instytucji kształcących, którą można wykorzystać w procesie tłumaczenia nazw szkół wyższych<sup>5</sup>. Z praktyki translacyjnej autorki niniejszego artykułu wynika jednakże, że podane w tej wyszukiwarce translacje zawierają liczne błędy. W związku z tym, tak samo jak w przypadku innych źródeł wiedzy, zalecane jest zachowanie ostrożności i rozważności, zwłaszcza jeżeli uwzględni się, że odpowiedzialność za tłumaczenie poświadczona ponosi wyłącznie tłumacz przysięgły. Spróbujmy więc się zastanowić,

---

<sup>2</sup> Oficjalne angielskie odpowiedniki nazw polskich szkół można znaleźć na stronie internetowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego ([www.nauka.gov.pl](http://www.nauka.gov.pl)) lub u Zofii Rybińskiej (1994).

<sup>3</sup> Od października 2018 Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej spełnia zadania wykonywane dotychczas przez Biuro Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Akademickiej.

<sup>4</sup> Na konieczność ujednoczenia translacji nazw polskich szkół wyższych na język angielski wskazuje Lech Zieliński (2006) na podstawie analizy angielskich odpowiedników nazw ze stron internetowych poszczególnych uczelni.

<sup>5</sup> Zgodnie z informacjami otrzymanymi drogą mailową od pracownika odpowiedzialnego za opiekę nad portalem ANABIN (Zentrallstelle für ausländisches Bildungswesen) strona nie podaje oficjalnych odpowiedników nazw, lecz jedynie wprowadza ich tłumaczenia do wyszukiwarki, przy czym nieznane jest źródło pochodzenia tych translacji. Warto uwzględnić, że Stała Konferencja Ministrów Edukacji i Kultury Krajów Związkowych nie jest jednostką odpowiedzialną za ustalanie niemieckojęzycznego brzmienia nazw placówek z krajów spoza Niemiec, ponadto podane niemieckie odpowiedniki nie występują w formie glosariusza, na którego można byłoby się powołać podając dane bibliograficzne.

w jakim stopniu proponowane odpowiedniki nazw polskich szkół wyższych naruszają zobowiązanie do szczególnej staranności tłumacza przysięgłego i jakie skutki może mieć bezkrytyczne przejście niepoprawnych translatów.

## **Zobowiązanie do zachowania szczególnej staranności a przekład nazw szkół**

Z badań przeprowadzonych przez Reginę Solovą (2014: 129) wynika, że zdecydowana większość tłumaczy zdecydowała się podać w tłumaczeniu świadectwa maturalnego na język francuski wyłącznie przekład nazwy szkoły, co świadczy o nieprzestrzeganiu norm dotyczących sporządzania tłumaczenia poświadczonego, zawartych w *Kodeksie tłumacza przysięgłego*<sup>6</sup>. Przy czym należy zauważyć, że KTP stanowi jedynie zbiór dobrych praktyk zawodowych mających na celu ochronę interesów tłumacza i maksymalne zmniejszenie skutków błędów tłumaczeniowych, nie ma natomiast mocy prawnie obowiązującej. Do jego przestrzegania zobowiązują się wyłącznie członkowie Polskiego Towarzystwa Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS, którzy stanowią niewielki odsetek tłumaczy przysięgłych wpisanych na ministerialną listę. Wszystkich tłumaczy przysięgłych obowiązuje natomiast ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz.U. z 2004 Nr 273, poz. 2702)<sup>7</sup>, która nakłada na nich obowiązek wykonywania powierzonych zadań ze szczególną starannością i bezstronnością, zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów prawa (art. 14 ust. 1 pkt 1). Nieprzestrzeganie tego obowiązku, tak samo jak innych określonych w tej ustawie, może skutkować nałożeniem kary na tłumacza. Mimo iż zobowiązanie to nie zostało objaśnione w komentarzu do ustawy (por. Dostatni 2005: 92), nie jest ono jednoznaczne i dokładnie sprecyzowane. Bolesław Cieślak, Liwiusz Laska i Michał Rojewski (2010: 48) definiują „szczególną staranność” w następujący sposób:

---

<sup>6</sup>Zgodnie z *Kodeksem tłumacza przysięgłego* (skrót KTP) nazwy instytucji podaje się w oryginalnym brzmieniu obok ich tłumaczenia na język polski (par. 34), a wszelkie wzmianki i uwagi tłumacza umieszcza się w nawiasach

„Szczególna staranność dotyczy nie tylko dbałości o poprawność językową, ale także o wierne odzwierciedlenie tłumaczonych treści. Niedopuszczalne jest przekręcanie sensu lub opuszczanie fragmentów tłumaczonego tekstu.”

Można więc przyjąć, że pod szczególną starannością rozumie się z jednej strony staranne (w znaczeniu precyzyjne) wykonanie tłumaczenia, a z drugiej strony wierne tłumaczenie. Potwierdza to również par. 2 KTP, zgodnie z którym staranność dotyczy precyzyjności/dokładności w sporządzaniu tłumaczenia, podczas gdy wierność tłumaczenia odnosi się do stopnia zgodności tekstu w języku źródłowym z tłumaczeniem. KTP dodatkowo wprowadza także określenie rzetelność, które obejmuje nie tylko wierność tłumaczenia, lecz również rzetelny sposób postępowania w stosunku do zleceniodawców odzwierciedlający się w osobistym sporządzeniu tłumaczenia poświadczonego lub osobistej weryfikacji tłumaczenia sporządzonego przez inne osoby.<sup>8</sup> Tak samo jak w przypadku innych elementów dokumentów, także w przypadku przekładu nazw szkół wyższych można mówić o staranności tłumacza i wierności tłumaczenia. Mimo iż w literaturze najczęściej wskazuje się na funkcję identyfikacją nazw instytucji, gdyż służą one do wskazywania, oznaczania danego indywiduum w celu odróżnienia go od innych (por. Kaleta (1998: 18)), to jednak w kontekście ich przekładu uwzględnia się także ich wieloelementową budowę i ważne informacje zawarte w poszczególnych składnikach

---

kwadratowych wyróżnionych kursywą (par. 25). Wyjątek od tej zasady stanowią natomiast nazwy szkół i uczelni zawarte w dokumentach potwierdzających wykształcenie, które należy pozostawić wyłącznie w brzmieniu oryginalnym zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej, Rady Europy i UNESCO/CEPES (par. 39 KTP).

<sup>7</sup>Skrót u.z.t.p.

<sup>8</sup> Bolesław Cieślak, Danuta Kierzkowska, Anna Michalska, Dorota Staniszevska-Kowalak i Jacek Zieliński (2018: 108) jako przykłady rzetelności tłumacza podają również przestrzeganie procedur przewidzianych prawem i zasad praktyki zawodowej, np. przytaczanie imion, nazwisk, nazw miejscowości i innych imion własnych. Jednakże w tej samej książce (tamże: 47) wskazano, że tłumacz powinien wykonywać dokładne tłumaczenia zgodnie z zasadami praktyki zawodowej i odpowiednimi przepisami prawa w ramach szczególnej staranności. Okazuje się więc, że autorzy traktują staranność w kontekście u.z.t.p. i rzetelność w kontekście zasad wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego jako synonimy.

nazwy (por. Iluk (2000: 193) i Stolze (2014: 70)). W odniesieniu do przekładu nazw szkół wyższych można przyjąć więc, że tłumacz przysięgły spełnia swoje zobowiązanie do zachowania szczególnej staranności poprzez staranne tłumaczenie, gdy zwraca uwagę na poprawność językową i uzualność translatu, oraz wierne tłumaczenie, gdy oddaje wszystkie informacje zawarte w nazwie w języku źródłowym.

## **Analiza poprawności translatów nazw polskich szkół wyższych**

Jako pomoc warsztatową w przekładzie nazw polskich szkół wyższych na język niemiecki można wykorzystać wyszukiwarkę instytucji znajdującą się na portalu ANABIN, w której polskie szkoły wyższe przyporządkowano w zależności od ich statusu do następujących kategorii: uniwersytety, wyższe szkoły zawodowe, kolegia europejskie, instytuty badawcze, kolegia języków obcych, kolegia nauczycielskie, wyższe szkoły papieskie, seminaria duchowne, wyższe szkoły specjalistyczne, kolegia uniwersyteckie, placówki o nieustalonym statusie oraz pozostałe placówki. W wyszukiwarce ujęto łącznie 1731 pozycji obejmujących nazwy polskich szkół wyższych i ich jednostek organizacyjnych, przy czym niektóre z nich przyporządkowane są do wielu grup. W celu sprawdzenia poprawności translatów nazw szkół oraz wpływu ewentualnych błędów na obowiązek zachowania szczególnej staranności przeanalizowano 287 nazw polskich szkół wyższych mających status uniwersytetów (35) i wyższych szkół zawodowych (252). Spośród nich w mojej ocenie aż 31% nazw budzi wątpliwości co do wierności przekładu i/lub staranności/rzetelności tłumaczenia w związku z występowaniem błędów tłumaczeniowych, takich jak błędy formalne, rzeczowe, syntaktyczne, ortograficzne i gramatyczne.

- błędy formalne

Najwięcej zastrzeżeń do translatów nazw szkół odnosi się do naruszania zasad praktyki zawodowej, w szczególności par. 37 KTP, który zaleca, aby znaki diakrytyczne występujące w języku źródłowym oddać także w tłumaczeniu, natomiast ich domniemany

brak odnotować w uwagach tłumacza. W podanych w bazie ANABIN translatach nagminnie nie występują znaki diakrytyczne w polskich nazwach własnych, takich jak nazwy geograficzne, np. *Hochschule für Business Pila* (zamiast **Pila**), oraz nazwy osobowe, np. *Europäische Pfarrer-Jozef-Tischner-Hochschule* (zamiast **Józef**). Ich brak może utrudnić poprawną identyfikację instytucji, zwłaszcza w przypadku większej liczby pominiętych znaków, np. *Staatliche Berufshochschule Glogow* (*Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie*). Usuwanie znaków diakrytycznych z nazw własnych w tłumaczeniu, a tym samym zmienianie liter, jest nieuzasadnione i bez wątpienia świadczy o niestaranności tłumacza, w szczególności, gdy uwzględni się aktualne możliwości techniczne sprzętu komputerowego w porównaniu do możliwości wcześniej używanych maszyn do pisania<sup>9</sup>.

Drugim najczęściej popełnianym błędem formalnym w przekładzie nazw polskich szkół wyższych na język niemiecki jest pomijanie w translacie niektórych składników nazwy, takich jak

- toponim określający siedzibę, np. *Hochschule für Sicherheit* (*Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Przemysłu*), lub związek z regionem, np. dzielnicą (*Hochschule für Business – Wyższa Praska Szkoła Biznesu*), krainą historyczną (*Hochschule für Tourismus und Hotelwesen – Wyższa Pomorska Szkoła Turystyki i Hotelarstwa*), czy województwem (*Hochschule für Geisteswissenschaften und Ökonomie – Wielkopolska Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna*),
- nazwa patrona, np. *Pädagogische Berufshochschule* (*Wyższa Pedagogiczna Szkoła Zawodowa im. Świętej Rodziny*),
- nazwa specjalizacji, np. *Hochschule für Betriebswirtschaft* (*Wyższa Szkoła Marketingu i Zarządzania*),

---

<sup>9</sup> Pomijanie znaków diakrytycznych w nazwach własnych łamie zasady sporządzania tłumaczeń poświadczonych, dlatego zostało ujęte w niniejszym artykule przede wszystkim jako błąd formalny. Nie ulega jednak wątpliwości, że niepoprawny zapis nazw własnych jest jednocześnie błędem ortograficznym, gdyż narusza normy poprawnej pisowni. Ponadto w niektórych przypadkach pominięcie znaków diakrytycznych może doprowadzić do zmiany znaczenia danej nazwy własnej, np. nazwa polskiego miasta Kraków zapisana bez znaku diakrytycznego wskazuje na niemiecką miejscowość *Krakow am See* lub dzielnicę *Krakow* miasta *Bergen auf Rügen*. W przeanalizowanym korpusie nie wystąpiły jednakże takie nazwy, których zapis bez znaków diakrytycznych powodowałby powstanie błędu rzeczowego.

- firmonim, np. *Hochschule für Fremdsprachen und Finanzmanagement (Wyższa Szkoła Języków Obcych i Zarządzania Finansami Avans)*,
- nazwa właściciela, np. *Lehrerfremdsprachenkolleg (Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych UG)*.

Należy zauważyć, że cała nazwa szkoły pełni funkcję identyfikacyjną, dlatego nie można opuszczać wybranych składników nazwy<sup>10</sup> w translacie, traktując je jako mniej istotne w procesie identyfikacji placówki. Ponadto warto uwzględnić, że w Polsce występuje wiele nazw o takim samym składniku określającym dany typ szkoły i jej profil, np. *Wyższa Szkoła Handlowa*, w związku z tym pominięcie np. toponimu całkowicie uniemożliwia jej lokalizację, a tym samym jej identyfikację. Pomijanie w tłumaczeniu składników nazwy, które zawierają ważne informacje<sup>11</sup> i mają swoje odpowiedniki w języku docelowym, można potraktować jako brak wierności wobec oryginału<sup>12</sup>.

Również w odniesieniu do nazw geograficznych w wielu translatach naruszono zasady zawarte w KTP, który zaleca, aby nazwy geograficzne podawać w brzmieniu oryginalnym oraz w formie tłumaczenia (par. 34). W korpusie występują zarówno

---

<sup>10</sup> Jan Iluk (2000: 194 i nast.) wyróżnił osiem składników nazw szkół: składnik określający typ szkoły, składnik określający siedzibę, składnik określający związek z określonym regionem kraju, składnik określający status szkoły lub protektorat, składnik określający orientację profesyjną, składnik nazywający patrona lub założyciela szkoły, składnik określający kategorię uczących się i składnik określający zakres kształcenia.

<sup>11</sup> W niektórych nazwach pominięcie składnika, np. określającego związek z regionem, jest konieczne w celu uniknięcia powtórzenia, jeżeli np. nazwa geograficzna występuje w oryginalnej nazwie instytucji zarówno w formie przymiotnikowej, jak i rzeczownikowej, a nie ma formy przymiotnikowej w języku docelowym, np. *Ökonomische Schule Bielsko-Biala (Bielska Szkoła Ekonomiczna w Bielsku-Białej)* (por. Kubacki 2012: 86).

<sup>12</sup> Z drugiej strony także poszerzenie translatu o dodatkowe elementy narusza zasadę wierności, gdyż tłumacz może zostać posądzony o nadinterpretację. Kilka translatów przeanalizowanych nazw placówek zostało poszerzonych o toponim określający siedzibę szkoły w porównaniu do oryginalnego brzmienia nazw podanego na platformie ANABIN, jednakże oficjalne nazwy tych placówek zawierają dodany w tłumaczeniu składnik, np. *Berufshochschule des Kupferbeckens Lubin* dla nazwy *Uczelnia Zawodowa Zagłębia Miedziowego* (pełna nazwa szkoły: *Uczelnia Zawodowa Zagłębia Miedziowego w Lubinie*).

nieprzetłumaczone nazwy miejscowości, które mają oficjalne niemieckie odpowiedniki, np. *Hochschule für Sozial- und Wirtschaftswissenschaften Gdansk* (*Wyższa Szkoła Społeczno-Ekonomiczna w Gdańsku*), jak i nazwy województw, np. *Malopolska Hochschule für Wirtschaft* (*Malopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna*), za tłumaczeniem których przemawia stanowisko Konwentu Marszałków RP w sprawie terminologii organów samorządowych i nazw województw w języku niemieckim z 4 marca 2000<sup>13</sup>. W związku z tym powyższe przekłady należy potraktować jako częściowe tłumaczenia, które nie przekazują informacji o zasięgu terytorialnym ewentualnie właściciela placówki, a z całą pewnością świadczą o braku wierności tłumaczenia oraz niestaranności tłumacza.

- błędy rzeczowe

Kolejną grupę stanowią tłumaczenia, które zawierają błędy rzeczowe, czyli zmieniają znaczenie poszczególnych składników, świadcząc przede wszystkim o braku wierności tłumaczenia. Przykładem błędu rzeczowego jest pomylenie regionu kulturowego nieposiadającego niemieckiego odpowiednika, jakim jest Podhale, z Podkarpaciem, będącym określeniem zarówno dla regionu fizycznogeograficznego, jak i dla województwa. Przetłumaczenie nazwy *Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa* jako *Staatliche Berufshochschule im Karpatenvorland* uniemożliwia poprawne określenie związku z regionem. Natomiast w translacie *Hochschule für Betriebswirtschaft Danzig* (*Wyższa Szkoła Zarządzania w Gdańsku*) błąd rzeczowy odnosi się do profilu szkoły, albowiem tłumacz potraktował synonimicznie rzeczowniki *Management* (zarządzanie) i *Betriebswirtschaft* (ekonomika przedsiębiorstw), w wyniku czego nastąpiła zmiana zakresu kształcenia. Także translac *Hochschule für ökonomische Beziehungen und Außenhandel* (*Wyższa Szkoła Ekonomii Stosowanej i Handlu Zagranicznego*) zawiera błąd wpływający na profil szkoły, gdyż *ekonomię stosowaną* (*angewandte Volkswirtschaft*) przełożono przy pomocy hiponimu *stosunki ekonomiczne*, przy czym wybrano nieuzualne wyrażenie *ökonomische Beziehungen* zamiast *Wirtschaftsbeziehungen*. Natomiast przy tłumaczeniu nazwy *Wyższa*

---

<sup>13</sup> Dokument ten stanowi próbę ujednoczenia niemieckojęzycznej terminologii, jednakże nie wszystkie zaproponowane odpowiedniki polskich nazw województw są poprawne (por. Kubacki 2006).



Szkoła *Inżynierii Dentystycznej im. Prof. Meissnera* tłumacz zdecydował się na zastosowanie hiperonimu (*stomatologia dla inżynierii dentystycznej (Dentaltechnologie)*), proponując tłumaczenie *Hochschule für Zahnmedizin*. W przypadku tej nazwy skutki niepoprawnego tłumaczenia mogą okazać się większe, ponieważ w wyniku błędnej decyzji tłumacza zakres kształcenia i tym samym uprawnienia tej szkoły zostały rozszerzone, gdyż translata wskazuje na uprawnienia szkoły do kształcenia lekarzy stomatologów, wykonujących zawód regulowany.

Natomiast w kolejnej nazwie przyczyną błędu tłumacza był najprawdopodobniej brak wiedzy o systemie szkolnictwa w krajach niemieckojęzycznych. W translacie nazwy *Prywatna Wyższa Szkoła Zawodowa* niesłusznie użyto przymiotnika *nichtstaatliche* (*niepubliczny*). Zgodnie z ustawą z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365) szkoły wyższe mogą być albo publiczne, utworzone przez państwo, albo niepubliczne, utworzone przez osobę fizyczną albo osobę prawną niebędącą państwową ani samorządową osobą prawną. Ustawa nie definiuje natomiast prywatnego i społecznego charakteru szkół, na który wskazuje wiele nazw, a zarówno szkoły prywatne, jak i społeczne zaliczane są do szkół niepublicznych. Jednakże właścicielami szkół prywatnych są osoby fizyczne nastawione głównie na osiągnięcie zysków, podczas gdy szkoły społeczne mogą zostać założone przez osoby fizyczne lub prawne (np. stowarzyszenia, fundacje, spółki, związki wyznaniowe) i dbają wyłącznie o realizację misji edukacyjnej (Ourkids, dostęp 10.07.2018). Także w Niemczech wyróżnia się państwowe szkoły wyższe (*staatliche*), których właścicielem jest kraj związkowy, oraz niepaństwowe (*nichtstaatliche*), które można podzielić na szkoły prywatne (*private*), kościelne (*kirchliche*) i szkoły należące w sposób pośredni lub bezpośredni do podmiotów sektora publicznego, z wyłączeniem krajów związkowych (Wissenschaftsrat 2012: 13, dostęp 10.07.2018). W związku z tym użycie w tłumaczeniu hiperonimu *niepaństwowe* (*nichtstaatliche*) dla prywatnej szkoły wyższej powoduje rozszerzenie grona podmiotów ją tworzących o związki wyznaniowe i wybrane podmioty sektora publicznego.

Także w tłumaczeniu *Berufsschule für Business – Hochschule* (*Profesjonalna Szkoła Biznesu – Szkoła Wyższa*) błąd rzeczowy przyczynił się do zmiany znaczenia nazwy szkoły. Przymiotnik *profesjonalny*, wskazujący na szczególne kompetencje tej szkoły,

został przetłumaczony przy pomocy członu rzeczownika określającego *Berufs-* (zawodowy), w wyniku czego doszło do zawężenia typu szkoły do szkoły zawodowej w znaczeniu polskich szkół branżowych.

- błędy syntaktyczne

Kolejna grupa błędów obejmuje błędy wynikające z nieznamości budowy nazw w języku docelowym, które prowadzą przede wszystkim do powstania nieuzualnych nazw<sup>14</sup>. Najpowszechniejszym niedopatrzaniem jest zastosowanie przydawki przymkowej dla składnika określającego siedzibę, np. *Fremdsprachenkolleg der Adam-Mickiewicz-Universität in Posen* (*Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*), podczas gdy w języku niemieckim najczęściej składnik ten występuje w formie przydawki rzeczownej (por. Iluk 2000: 205)<sup>15</sup>. Także kolejny translacjowy świadczy o nieznamości struktur nominacyjnych, gdyż przymiotnik *suwalsko-mazurska* z nazwy *Wyższa Szkoła Suwalsko-Mazurska*

---

<sup>14</sup>Tłumacz przysięgły zobowiązany na mocy art. 14 ust. 1 pkt 3 u.z.t.p. do doskonalenia swoich kwalifikacji powinien wykorzystywać w swojej pracy różne pomoce warsztatowe, w tym także opracowania naukowe, aby uniknąć błędów i uzyskać najwyższy stopień wierności tłumaczenia. W porównaniu do nazw innych placówek nazwy polskich szkół, w tym szkół wyższych, są przedmiotem stosunkowo dużej liczby opracowań. Dzięki nim tłumacz bez konieczności przeprowadzania czasochłonnej analizy nazw może zapoznać się z modelami strukturalnymi nazw polskich szkół wyższych (np. B. Walczak (1995), L. Dacewicz (2007), J.F. Nosowicz (2016)) i nazw niemieckich szkół wyższych (np. N. Vladimirovna Vasil'eva (2004), R. Stolze (2009)), jak i skorzystać z wyników analizy różnic występujących w polskich i niemieckich nazwach, które mogą sprawiać problemy w przekładzie (zob. Iluk (2000), Kubacki (2012a, 2013, 2014)). Nie może więc tłumaczyć swoich błędów popełnionych w przekładzie nazw uczelni brakiem czasu na przeprowadzenie dogłębnej analizy. Za koniecznością uwzględnienia modeli nominacyjnych w języku docelowym przemawia także zdanie Christiane Nord (2011: 38). Badaczka zalicza przekład nazw realiów, a więc także nazw instytucji, do problemów lingwistycznych, które „powstają z powodu różnic strukturalnych występujących pomiędzy językiem źródłowym i docelowym, głównie w obszarze leksyki i składni” (tamże).

<sup>15</sup>Zastosowanie przydawki przymkowej w nazwach niemieckich szkół ogranicza się zaledwie do paru przykładów, np. *Humboldt-Universität zu Berlin* (por. Iluk (2000: 206)).

im. *Papieża Jana Pawła II*, tłumacz zdecydował się wyrazić w języku niemieckim w formie przydawki przymiotnej *mazurski* i przydawki rzeczownej dla przymiotnika *suwalski*, przy jednoczesnym braku konsekwencji w odniesieniu do stosowania egzonimów/endonimów. Z powstałego w ten sposób translatu *Masurische Papst-Johannes-Paul-II.-Hochschule Suwalki* wynika, że nie jest to szkoła suwalsko-mazurska, lecz mazurska szkoła w Suwałkach. W rzeczywistości szkoła ta rzeczywiście ma siedzibę w Suwałkach, jednakże jej nazwa wskazuje na współpracę Suwalszczyzny z regionem Mazur, w związku z czym należałoby zmienić przydawkę przymiotną na rzeczowną (*Papst-Johannes-Paul-II.-Hochschule Masuren-Suwalken*).

Natomiast w następnym translacie *Theologisches Institut des Heiligen Johann Kanty* (*Instytut Teologiczny im. Świętego Jana Kantego*) widoczny jest nie tylko brak znajomości modeli nominacyjnych w języku docelowym, lecz także nieprzestrzeganie zasad praktyki zawodowej w odniesieniu do postępowania z imionami i nazwiskami. Albowiem tłumacz skalkował przydawkę dopełniaczową wyrażającą patrona, mimo iż w niemieckich nazwach szkół składnik określający patrona wyrażany jest w formie członu rzeczownika złożonego lub przydawki rzeczownej (por. Iluk 2000: 211, Stolze 2014: 72), a forma przydawki dopełniaczowej wskazuje najczęściej na właściciela. Ponadto imię patrona zostało dosłownie przetłumaczone jako *Johann*, podczas gdy nazwisko pozostawiono w oryginalnym brzmieniu. W wyniku tego powstała nieznaana w niemieckim środowisku postać, gdyż święty Jan Kanty określany jest w języku niemieckim jako *Johannes von Krakau* lub *Johannes Cantius* (HeiligenLexikon, dostęp 10.07.2018).

- błędy ortograficzne

Wśród przeanalizowanych translatów nie brakło także przykładów, w których występują błędy ortograficzne świadczące o niestaranności tłumacza. Często spotykanym błędem jest niepoprawny zapis przymiotników w nazwach szkół, np. *Hochschule für visuelle Kunst und Neue Medien* (*Wyższa Szkoła Sztuk Wizualnych i Nowych Mediów*), które zgodnie z zasadami ortograficznymi powinny zostać zapisane wielkimi literami. Dodatkowo na tym przykładzie uwidacznia się niekonsekwencja tłumacza w zapisie przymiotników, która może świadczyć o jego niedopatrzeniu. Natomiast w kolejnych dwóch przykładach błędy

ortograficzne są zarazem błędami rzeczowymi: w translacie *Jan-Zamoyski-Hochschule für Geistes- und Wirtschaftswissenschaften* (*Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego*) mamy do czynienia z błędem literowym w nazwisku patrona placówki, podczas gdy w kolejnym przykładzie *Heilig-Kreuz-Hochschule* (*Wsztechnica Świętokrzyska*) niepoprawnie zapisano nazwę województwa świętokrzyskiego, dodając łącznik. Błąd ten spowodował zmianę znaczenia słowa (z *świętokrzyskie* na *Św. Krzyża*), a tym samym zmianę składnika określającego zasięg regionalny/przynależność na składnik określający patrona.

- błędy gramatyczne

W korpusie wystąpiły także nieliczne tłumaczenia zawierające błędy gramatyczne. Przykładowo w translacie *Staatlichen Berufshochschule Ciechanow* (*Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Ciechanowie*) błąd dotyczy niepoprawnej odmiany przymiotnika, natomiast w przykładzie *Katholische Universität "Johannes Paul II" Lublin – Außenstellen für Gesellschaftswissenschaften* (*Katolicki Uniwersytet Lubelski – Wydział Zamiejscowy Nauk o Społeczeństwie*) tłumacz użył liczby mnogiej zamiast pojedynczej dla wydziału zamiejscowego. O ile w pierwszym przypadku błąd nie wpływa na przekazywane informacje zawarte w nazwie, świadczy jednakże o braku staranności, to w drugim translacie w wyniku błędu tłumacza odbiorca zostaje wprowadzony w błąd odnośnie do struktury/wielkości danej szkoły.

## Wnioski

Błędny przekład nazw polskich szkół wyższych może nie tylko prowadzić do powstania nieuzualnej nazwy lub niepoprawnej pod względem gramatycznym, lecz także uniemożliwić identyfikację placówki lub też jej lokalizację, rozszerzyć lub zawężyć zakres kształcenia placówki, zmodyfikować nazwę, np. poprzez zmianę składnika określającego związek z regionem na patrona, redukcję jednego ze składników określających związek z regionem czy zmianę właściciela, lub też nie przekazywać wszystkich istotnych informacji, np. o związku z regionem czy właścicielu. Niepoprawne translaty

nazw szkół wyższych mogą wywołać zarówno powyżej podane skutki dla odbiorcy tłumaczenia, jak i negatywne skutki dla tłumacza. Albowiem przytoczone błędy i uchybienia w przekładzie nazw szkół wyższych można potraktować jako naruszenie obowiązku zachowania szczególnej staranności. Bez wątpienia błędy ortograficzne, brak znaków diakrytycznych, nieuzualne konstrukcje translatów oraz błędy gramatyczne świadczą o braku staranności tłumacza przysięgłego, podczas gdy błędy rzeczowe i błędy formalne oraz niektóre błędy gramatyczne i ortograficzne prowadzą do braku wierności tłumaczenia poświadczonego. Co prawda może się wydawać, że w porównaniu np. do przekładu nazw sądów niepoprawny przekład nazw szkół wyższych nie będzie miał aż tak poważnych skutków, jednakże także niedokładne przekłady nazw szkół mogą wprowadzić w błąd, np. niepoprawne przetłumaczenie typu szkoły może skutkować niesłusznym przyznaniem zasiłku rodzinnego, błędne tłumaczenie miejscowości lub niepodanie polskiej nazwy miejscowości może wprowadzić odbiorcę w błąd, że chodzi o szkołę w innym kraju. Ponadto na podstawie analizy spraw rozpatrywanych przez Komisję Odpowiedzialności Zawodowej Tłumaczy Przysięgłych można stwierdzić, że błędy w tłumaczeniu nazw szkół mogą skutkować ukaraniem tłumacza. Komisja bowiem traktuje jako uchybienia merytoryczne świadczące o nierzetelności tłumaczeń np. nadinterpretację poprzez tłumaczenie rozszerzające, błędną informację odnośnie do lokalizacji zdarzenia, błędne nazwisko, dosłowne tłumaczenie, wykroczenie przeciwko uzusowi języka obcego, błędy w zakresie słownictwa ogólnego i specjalistycznego, gramatyki i stylistyki (Kubacki 2012: 311). W tym kontekście potwierdza się główny cel zasad sformułowanych w KTP, które mają na celu chronić interesy tłumacza przysięgłego, gdyż skutki niepoprawnych translatów nazw szkół można zminimalizować podając w tłumaczeniu nie tylko translat nazwy, lecz także jej oryginalne brzmienie.

## Bibliografia

- Cieślík, Bolesław, Laska Liwiusz i Michał Rojewski. 2010. *Egzamin na tłumacza przysięgłego: komentarz, teksty egzaminacyjne, dokumenty*. Warszawa: Wydawnictwo C. H. Beck.
- Cieślík, Bolesław, Kierzkowska Danuta, Michalska Anna, Staniszevska-Kowalak Dorota i Jacek Zieliński. 2018. *Tłumacz przysięgły. Status prawny i zawodowy*. Warszawa: Wydawnictwo Translegis.
- Dacewicz, Leonarda. 2007. *Nazwy polskich uczelni wyższych tradycja i współczesność*. [w:] *Nowe nazwy własne, nowe tendencje badawcze*, red. A. Cieślíkowa, B. Czopek-Kopciuch i K. Skowronek, 521–528, Kraków: Wydawnictwo PANDIT.
- Dostatni, Grzegorz. 2005. *Komentarz do ustawy o zawodzie tłumacza przysięgłego*. Warszawa: Wydawnictwo TEPIS.
- Ewald, Petra. 2012. *Grundschule Brüsewitz – Grundschule „Villa Kunterbunt“ – Lessing-Grundschule: Schulnamen zwischen Identifizierungs- und Charakterisierungsfunktion*. [w:] *Beiträge zur Namenforschung* 47/1, 1–32.
- Iluk, Jan. 1992. *Voraussetzungen für eine angemessene Übersetzung von Namen öffentlicher Einrichtungen*. [w:] *Wissenschaftliche Arbeiten zur Literatur und Linguistik*, red. J. Iluk, 52–62, Katowice: Uniwersytet Śląski.
- Iluk, Jan. 2000. *Problemy tłumaczenia instytucji publicznych z języka polskiego na język niemiecki i odwrotnie*. [w:] *Problemy komunikacji międzykulturowej – Lingwistyka, translatoryka, glottodydaktyka*, red. B. Kielar, 193–213, Warszawa: Oficyna Wydawnicza GrafPunkt.
- Kaleta, Zofia. 1998. *Teoria nazw własnych*. [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, 15–36, Warszawa, Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego.
- Kierzkowska, Danuta. 1991. *Kodeks tłumacza sądowego*. Warszawa: Tepis.
- Kierzkowska, Danuta. 2011. *Kodeks tłumacza przysięgłego z komentarzem*. Warszawa: Tepis.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2006. *W sprawie terminologii organów samorządowych i nazw województw w języku niemieckim. Przyczynek krytyczny do stanowiska Konwentu Marszałków RP*. [w:] *Lingua Legis* 14, 39–45.

- Kubacki, Artur Dariusz. 2012a. *O problemach tłumaczenia poświadczonych polskich dokumentów szkolnych*. [w:] *Comparative Legilinguistics. International Journal for Legal Communication*, vol. 9, 79–101.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2012b. *Tłumaczenie poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*, Warszawa: Wolters Kluwer Polska.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2013. *Problemy tłumaczenia niemieckich dokumentów szkolnych*. [w:] *Lingua Legis* 21, 26–38.
- Kubacki, Artur Dariusz. 2014. *O problemach tłumaczenia niemieckojęzycznych dokumentów szkolnych*. [w:] *Słowo – kontekst – przekład. Seria Język a Komunikacja* 34, red. J. Dybiec-Gajer i A. Tereskiewicz, 171–186, Kraków: Wydawnictwo Tertium.
- Nord, Christiane. 2011. *Funktionsgerechtigkeit und Loyalität: Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens*, Berlin: Frank & Timme.
- Nosowicz, Jan Franciszek. 2016. *Nazwy pochodne od prymarnych wyrazów ergonimów instytucji szkolnictwa wyższego*. [w:] *Neofilologia dla przyszłości*, t.1, red. J. F. Nosowicz, 109–122, Warszawa: Lingwistyczna Szkoła Wyższa.
- Solová, Regina. 2013. *Norma i praktyka w przekładzie tekstów skonwencjonalizowanych*, Wrocław: Oficyna Wydawnicza „Atut”.
- Stolze, Radegundis. 2009. *Fachübersetzen – Ein Lehrbuch für Theorie und Praxis*. Berlin: Frank & Timme.
- Stolze, Radegundis. 2014. *Praxishandbuch Urkundenübersetzung. Fertigkeiten. Terminologie. Rechtssprache*. Tübingen: Stauffenburg-Verlag.
- Walczak, Bogdan. 1995. *Uniwersytet w Poznaniu: nazwy uczelni i budynków*. [w:] *Język polski – historia i współczesność. Język polski – historia i współczesność. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej dla uczczenia 75. rocznicy powstania Uniwersytetu im. A. Mickiewicza*, red. Z. Krążyńska i Z. Zagórski, 9–20, Poznań: PTPN.
- Vladimirovna Vasil'eva, Natalija. 2004. *Institutionsnamen*, [w:] *Namenarten und ihre Erforschung. Ein Lehrbuch für das Studium der Onomastik*, red. A. Brendler i S. Brendler, 605–621, Hamburg: Baar.
- Rybińska, Zofia. 1994. *Polskie Uniwersytety i Szkoły – Glosariusz*

*Polterm nr 5*. Warszawa: TEPIS.

- Szwajczuk, Alina. 2011. *O błędnych tłumaczeniach nazw uczelni wyższych w Polsce: dlaczego powszechna praktyka tłumaczenia nazw szkół wyższych na university budzi kontrowersje?* [w:] *Interdyscyplinarność w dydaktyce nauczania języków obcych*, red. K. Jaworska-Biskup, B. Kijek i A. Szwajczuk, 265–283, Szczecin: Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe ZAPOL Dmochowski, Sobczyk.
- Zieliński, Lech. 2006. *Od wierności do śmieszności. Kilka uwag o tłumaczeniu nazw własnych polskich szkół wyższych na język angielski.* [w:] *Rocznik Przekładoznawczy 2. Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu*, 223–233.

## Źródła internetowe

HeiligenLexikon.

[https://www.heiligenlexikon.de/BiographienJ/Johannes\\_von\\_Krakau.htm](https://www.heiligenlexikon.de/BiographienJ/Johannes_von_Krakau.htm) (data dostępu 10.07.2018)

StudiScan.

[https://www.studieren-studium.com/studium/fachbereich\\_vergleichen/Business\\_Management/BWL\\_Betriebswirtschaftslehre](https://www.studieren-studium.com/studium/fachbereich_vergleichen/Business_Management/BWL_Betriebswirtschaftslehre) (data dostępu 10.07.2018)

Ourkids,

<http://www.ourkids.net/pl/szkoly-spoleczne-w-polsce.php#maincontent> (data dostępu 10.07.2018)

Wissenschaftsrat 2012: *Private und kirchliche Hochschulen aus Sicht der Institutionellen Akkreditierung* (data dostępu 10.07.2018)

<https://www.wissenschaftsrat.de/download/archiv/2264-12.pdf> (data dostępu 10.07.2018)

Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. [www.nauka.gov.pl](http://www.nauka.gov.pl) (data dostępu 10.07.2018)

## Akty prawne

Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz.U. z 2004 Nr 273, poz. 2702)



Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. 2005 Nr 164 poz. 1365)

Stanowisko Konwentu Marszałków RP w sprawie terminologii organów samorządowych i nazw województw w języku niemieckim z 4 marca 2000. [w:] *Biuletyn TEPIS*, 41/2000, 27.



**POLSKIE I NIEMIECKIE WYTYCZNE  
BRANŻOWE DOTYCZĄCE  
SPORZĄDZANIA TŁUMACZEŃ  
POŚWIADCZONYCH W UJĘCIU  
KONTRASTYWNYM – IMPLIKACJE  
PRAKTYCZNE DLA SPORZĄDZANIA  
TŁUMACZEŃ POŚWIADCZONYCH  
POLSKICH I NIEMIECKICH WYROKÓW  
SĄDOWYCH**

**JUSTYNA SEKUŁA**

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej

w Krakowie

ul. Studencka 5, 31-116 Kraków

[justyna.sekula@up.krakow.pl](mailto:justyna.sekula@up.krakow.pl)

**Abstrakt:** W niniejszym artykule autorka dokonuje kontrastywnego porównania polskich wytycznych branżowych dotyczących sporządzania tłumaczeń poświadczonych zawartych w *Kodeksie tłumacza przysięgłego* z następującymi wytycznymi niemieckimi: *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* oraz *Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen*. Następnie

wyniki powyższego porównania odnosi do wykonywania tłumaczeń poświadczonych polskich oraz niemieckich wyroków sądowych.

**Słowa klucze:** tłumaczenie poświadczone, wyrok sądowy, wytyczne branżowe, analiza porównawcza

**POLISH AND GERMAN INDUSTRY GUIDELINES IN THE SCOPE OF PREPARATION OF CERTIFIED TRANSLATIONS IN A CONTRASTIVE APPROACH – PRACTICAL IMPLICATIONS FOR DRAWING CERTIFIED TRANSLATIONS OF POLISH AND GERMAN COURT JUDGMENTS**

**Abstract:** In the paper, the author undertakes a contrasting comparison of Polish industry guidelines for the preparation of certified translations contained in the *Sworn translator's code* with the following German guidelines: *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* and *Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen*. Next, the results of the above comparison are referred to the certified translation of Polish and German court judgments.

**Key words:** certified translation, court judgment, industry guidelines, comparative analysis

**POLNISCHE UND DEUTSCHE BRANCHENRICHTLINIEN FÜR DIE ANFERTIGUNG VON BEGLAUBIGTEN ÜBERSETZUNGEN IM KONTRASTIVEN VERGLEICH – PRAKTISCHE HINWEISE FÜR DIE ANFERTIGUNG VON BEGLAUBIGTEN ÜBERSETZUNGEN POLNISCHER UND DEUTSCHER GERICHTSURTEILE**

**Abstrakt:** In diesem Artikel werden polnische Branchenrichtlinien für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen mit deutschen Branchenrichtlinien in kontrastiver Hinsicht verglichen. Die polnischen Richtlinien stammen aus dem Kodex der vereidigten Dolmetscher und Übersetzer (*Kodeks tłumacza przysięgłego*) und die deutschen aus zwei Branchendokumenten, nämlich: *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* und *Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen*. Anschließend bezieht die Autorin die Ergebnisse des kontrastiven Vergleichs auf die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen polnischer und deutscher Gerichtsurteile.

**Schlüsselwörter:** beglaubigte/bestätigte Übersetzung, Gerichtsurteil, Branchenrichtlinien, kontrastive Analyse

## **Wstęp**

Tłumacz przysięgły (TP) jako osoba wykonująca zawód zaufania publicznego zobowiązany jest do wywiązywania się z powierzonych mu zadań, a więc zarówno dokonywania tłumaczenia ustnego, jak i wykonywania tłumaczeń poświadczonych (TPO), ze szczególną starannością i bezstronnością. Obligują go do tego przepisy polskiego prawa, dokładnie art. 14 ust. 1 pkt 1 *Ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego*<sup>1</sup>. Profesjonalność i staranność wykonania tłumaczenia powinny cechować każde TPO przede wszystkim z uwagi na konsekwencje prawne, jakie niesie ono dla klientów indywidualnych czy też organów administracji publicznej, zlecających wykonanie tłumaczenia. Jednym z elementów kluczowych dla zapewnienia profesjonalności wykonywanych TPO jest znajomość przez tłumacza przysięgłego zasad ich sporządzania zawartych w polskich dokumentach branżowych czy też znajomość niemieckich wytycznych w tym zakresie wydawanych przez profesjonalne związki tłumaczy, działające na terenie RFN. Porównanie kontrastywne wytycznych zawartych w wybranych polskich i niemieckich dokumentach branżowych oraz odniesienie wyników tego porównania do wykonywania TPO polskich oraz niemieckich wyroków sądowych stanowi główny cel niniejszego artykułu.

## **Wytyczne zawarte w KTP a jakość tłumaczeń poświadczonych**

Wśród polskich dokumentów branżowych zawierających wytyczne dotyczące sporządzania TPO takich jak: *Karta Tłumacza Polskiego Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich*<sup>2</sup>, *Norma PN-EN ISO 17100:2015 Usługi tłumaczeniowe – Wymagania dotyczące świadczenia usług tłumaczeniowych*<sup>3</sup> czy *Kodeks Dobrych Praktyk Polskiego*

---

<sup>1</sup> Dz.U. z 2004 r. Nr 273 poz. 2702.

<sup>2</sup> Stowarzyszenie Tłumaczy Polskich.

<sup>3</sup> Polski Komitet Normalizacyjny.

*Stowarzyszenia Biur Tłumaczeń*<sup>4</sup>, *Kodeks tłumacza przysięgłego*<sup>5</sup> (KTP) wydany przez TEPIS stanowi dokument, w którym najszerszej omówione zostały praktyczne zasady sporządzania tłumaczeń poświadczonych. Obecna wersja KTP<sup>6</sup> została przyjęta uchwałą Rady Naczelnej TEPIS-u w 2011 r. W dziale drugim KTP zatytułowanym „Zasady praktyki zawodowej”, rozdziale pierwszym, dotyczącym tłumaczenia pisemnego, uregulowane zostały m.in. kwestie poświadczania zgodności tłumaczenia z oryginałem dokumentu czy z tekstem niesygnowanym, układu graficznego tekstu tłumaczenia poświadczonego, oznaczania końca ustępu i niepełnego wiersza, zapisu uwag i wzmianek tłumacza, przytaczania nazw własnych czy nazw jednostek wag i miar, postępowania w przypadku niewypełnionych rubryk czy niepoprawności gramatycznej i ortograficznej, błędów w ważnych elementach dokumentów itd.

Znajomość i stosowanie w praktyce tłumaczeniowej wytycznych zawartych w KTP odnoszących się do sporządzania TPO znacząco wpływa na profesjonalizm w wykonywaniu tłumaczeń poświadczonych, dlatego powinny one być znane adeptom zawodu tłumacza przysięgłego oraz czynnym zawodowo tłumaczom. Potwierdzenie tego stwierdzenia stanowią wymagania stawiane kandydatom na TP podczas egzaminu państwowego na tłumacza przysięgłego<sup>7</sup>, w trakcie którego muszą oni wykazać się znajomością formalnych zasad sporządzania TPO, oraz wypowiedzi uznanych autorytetów w dziedzinie translatoryki. Kuźniak (2013: 106–108) uważa, że KTP traktować można jako drogowskaz na drodze do profesjonalnego wykonywania TPO, można odnaleźć w nim wiele cennych wskazówek pozwalających wykonywać usługi tłumaczeniowe w sposób profesjonalny.

---

<sup>4</sup> Polskie Stowarzyszenie Biur Tłumaczeń.

<sup>5</sup> Polskie Towarzystwo Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych TEPIS.

<sup>6</sup> Trwają prace nad nowelizacją KTP. Wydanie znowelizowanej wersji KTP planowane jest na jesień 2018 roku.

<sup>7</sup> Dz.U. z 2005 r. Nr 15 poz. 127, 128 i 129.

## Niemieckie wytyczne branżowe dotyczące sporządzania tłumaczeń poświadczonych

Autonomia krajów związkowych RFN uwidacznia się zarówno na etapie ustanawiania i statusu tłumaczy przysięgłych, stosowania różnych określeń dla TP i tłumaczeń przez nich wykonywanych, jak i na etapie dostępności ustaw regulujących działalność tłumaczy, dostępności urzędowych czy branżowych wytycznych dotyczących sporządzania TPO.

Tłumacz przysięgły w RFN nazywany jest najczęściej tłumaczem ogólnie zaprzysiężonym (*allgemein vereidigter/beeidigter Dolmetscher und Übersetzer*), tłumaczem ogólnie upoważnionym (*allgemein ermächtigter Dolmetscher und Übersetzer*) lub tłumaczem ustanowionym publicznie i ogólnie zaprzysiężonym (*öffentlich bestellter und allgemein vereidigter Dolmetscher und Übersetzer*<sup>8</sup>). Dla określenia tłumaczeń sporządzanych przez TP stosowane są natomiast najczęściej takie terminy jak tłumaczenie uwierzytelnione (*beglaubigte Übersetzung*) lub tłumaczenie potwierdzone (*bestätigte Übersetzung*). Jedyne nieliczne kraje związkowe RFN posiadają ustawy regulujące działalność tłumaczy i wykonywanie TPO czy też zbiory urzędowych lub branżowych wytycznych dotyczących sporządzania tłumaczeń poświadczonych. Zaliczyć możemy do nich takie opracowania jak<sup>9</sup>:

- (i) *Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen* (Freie und Hansestadt Hamburg, Behörde für Inneres und Sport) – dokument dotyczący sporządzania tłumaczeń uwierzytelnionych wydany przez Urząd Spraw Wewnętrznych i Sportu Wolnego Hanzeatycznego Miasta Hamburg;
- (ii) *Allgemeine Leitlinie für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen in Bayern* (Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer in Bayern) – ogólna wytyczna dotycząca sporządzania tłumaczeń dokumentów w Bawarii wydana przez Krajowe Stowarzyszenie Tłumaczy Ustnych i Pisemnych w Bawarii;

---

<sup>8</sup> Więcej na temat nazewnictwa TP w poszczególnych krajach związkowych RFN w publikacji Stolze (2014).

<sup>9</sup> Tłumaczenia nazw niemieckich dokumentów branżowych i tytułów wytycznych w nich zawartych pochodzą od autora.

- (iii) *Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen* – zalecenia dotyczące sporządzania tłumaczeń potwierdzonych/uwierzytelnionych wydane przez Tanję Bauer we współpracy z Niemieckim Stowarzyszeniem Tłumaczy Pisemnych i Ustnych (DVÜD – Deutscher Verband der freien Übersetzer und Dolmetscher);
- (iv) *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* – wytyczne i wskazówki dotyczące sporządzania tłumaczeń dokumentów, sporządzone przez m.in. Edmunda Ehlersa oraz zalecane przez Ministerstwo Sprawiedliwości oraz Ministerstwo Kultury i Oświaty Badenii-Wirtembergii.

Uwzględniając wyznaczone cele badawcze, przybliżone zostaną wytyczne zawarte w dwóch ostatnich z ww. dokumentów branżowych, które w dalszej części artykułu porównane zostaną z wytycznymi zawartymi w *Kodeksie tłumacza przysięgłego* (KTP). Dokument *Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen* zawiera piętnaście wytycznych. Uregulowano w nim kwestie dotyczące m.in. wzmianki o kierunku i rodzaju tłumaczenia, numeracji stron uwzględniającej numeracją tekstu wyjściowego, umiejscowienia i brzmienia formuły potwierdzającej tłumacza, rodzaju nośników pisma oraz materiałów piśmiennych używanych do sporządzania tłumaczeń, a także kwestie kompletności tłumaczenia i tłumaczenia fragmentarycznego. Kolejne wytyczne dotyczą łączenia stron tłumaczenia, ewentualnego łączenia kopii tłumaczonego dokumentu z tłumaczeniem, układu graficznego tłumaczenia, numeracji stron tłumaczenia oraz prowadzenia rejestru sporządzanych tłumaczeń, co zaleca się w niektórych krajach związkowych. Wytyczne zawarte w dokumencie dotyczą także sposobu tłumaczenia tytułów, nazw osobowych, własnych, geograficznych, państw i sposobu tłumaczenia adresów. Ostatnimi z kwestii uregulowanych w niniejszym dokumencie branżowym są te dotyczące tłumaczenia dyplomów, świadectw, typów szkół i ocen, sposobu zapisu wzmianek i uwag tłumacza oraz potwierdzania tłumaczeń sporządzanych przez osoby trzecie.

Dokument *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen* zawiera łącznie dwadzieścia dwie wytyczne. Uregulowano w nim kwestie dotyczące obszaru zastosowania wytycznych, wzmianki o kierunku i rodzaju tłumaczenia, zakwalifikowania dokumentu wyjściowego jako oryginał



lub odpis, kompletności i poprawności tłumaczenia, układu graficznego tłumaczenia i czcionki, tłumaczenia świadectw i dyplomów, zewnętrznych cech dokumentów, nośników pisma i materiałów piśmiennych używanych do sporządzania tłumaczenia, łączenia stron oraz przypisów tłumacza. Ponadto w niniejszym dokumencie branżowym omówione zostały kwestie tłumaczenia nazw urzędów i sądów, znaczków skarbowych, pieczęci urzędowych i stempli, adnotacji uwierzytelniających, danych adresowych, skrótów, liczb i dat oraz błędów ortograficznych. Ostatnie z regulacji dotyczą tłumaczenia nazw osobowych, miejscowości i państw, urzędowych, wielojęzycznych aktów stanu cywilnego, a także formuły uwierzytelniającej, zakazu działania w charakterze tłumacza i przyczyn wykluczenia<sup>10</sup>.

## **Porównanie kontrastywne wytycznych dotyczących sporządzania tłumaczeń poświadczonych**

Przeprowadzona szczegółowa analiza porównawcza dotyczyła treści wytycznych zawartych w trzech dokumentach branżowych, dostępnych w wersjach elektronicznych, mianowicie w *Kodeksie tłumacza przysięgłego* oraz w *Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen* i *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen*. Przeanalizowane zostały wytyczne wspólne dla wszystkich trzech dokumentów. Następnie dokonano ich porównania przede wszystkim pod względem różnic występujących w zapisach poszczególnych wytycznych. Poniższa tabela przedstawia wyniki kontrastywnego porównania ww. wytycznych, treści polskich i niemieckich wytycznych branżowych odnoszących się do sporządzania TPO.

---

<sup>10</sup> Opracowano na podstawie dokumentów dostępnych w wersjach elektronicznych.

Tabela 1. Polskie i niemieckie wytyczne branżowe dotyczące sporządzania TPO<sup>11</sup> w ujęciu kontrastowym

<b>Tytuły wytycznych zawartych w KTP i dwóch niemieckich dokumentach branżowych</b>	<b>Kodeks tłumacza przysięgłego</b>	<b>Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/ beglaubigter Übersetzungen</b>	<b>Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkunden-übersetzungen</b>
1. Wzmianka o kierunku tłumaczenia/ Überschrift/ Überschrift	„Tłumaczenie poświadczane z języka (...)”	„Potwierdzone (fragmentaryczne) tłumaczenie z języka [język] [tytuł dokumentu]”	„Uwierzytelnione tłumaczenie z języka (...)” ewentualnie „Fragmentaryczne uwierzytelnione tłumaczenie z języka (...)”
2. Łączenie i pieczętowanie tłumaczenia wielostronicowego/ Seiten-nummerierung, Verbinden einzelner Blätter/Verbinden von Blättern	Tłumaczenie składa się z dwóch lub większej liczby stron: należy złączyć je w sposób trwały, uniemożliwiający dowolne ich rozłączenie bez pozostawienia widocznych znaków. W tym celu: zagięcia stykających się ze sobą stron należy opatrzyć odciskiem pieczęci, każdą stroną tłumaczenia, w prawym dolnym rogu, należy opatrzyć	Tłumaczenie składa się z wielu stron: należy opatrzyć je ciągłą numeracją np. w wierszu nagłówkowym, dodatkowo można podać tytuł tłumaczonego dokumentu: <i>[Strona 1 z 5 potwierdzonego tłumaczenia z języka [język] [tytuł dokumentu]</i> . Strony tłumaczenia należy złączyć w sposób uniemożliwiający ich rozłączenie bez pozostawienia widocznych znaków. Jeśli tłumaczenie składa się z niewielu stron,	Tłumaczenie składa się z wielu stron: należy je ponumerować i złączyć w sposób uniemożliwiający rozłączenie bez pozostawienia widocznych znaków, a jeśli nie jest to możliwe, każdą stroną tłumaczenia należy opatrzyć odciskiem pieczęci i odręcznym podpisem.

<sup>11</sup> Opracowano na podstawie dokumentów dostępnych w wersjach elektronicznych. Tłumaczenia wytycznych zawartych w dokumentach niemieckich pochodzą od autora.

	<p>odciskiem pieczęci i parafą.</p>	<p>można zagiąć lewe, górne rogi stron i na ich odwrocie odcisnąć pieczęć tłumacza.</p> <p>W przypadku zleceń dla sądu: powinno się spiąć poszczególne strony w prosty sposób, każdą stronę opatrzyć odciskiem pieczęci i podpisać, względnie zaparafować.</p> <p>Postępowanie powinno zostać ustalone wcześniej z sądem.</p>	
<p>3. Poświadczenie zgodności tłumaczenia z tekstem niesygnowanym/ Kopie des zu übersetzenden Dokuments</p>	<p>Tłumaczenie należy złączyć na stałe z wydrukiem tekstu niesygnowanego, następnie opatrzyć je podpisem i pieczęcią okrągłą tłumacza oraz stwierdzić wykonanie tych czynności w formule poświadczającej zgodność tłumaczenia z załączonym tekstem niesygnowanym.</p>	<p>Kopia dokumentu nie musi być obowiązkowo załączona do tłumaczenia.</p> <p>W niektórych okolicznościach zaleca się jej załączenie jako dowód, jaki dokument został przedłożony do tłumaczenia.</p>	-----
<p>4. Układ graficzny tekstu tłumaczenia</p>	<p>Układ graficzny tekstu tłumaczenia</p>	<p>Układ graficzny i krój czcionki powinny być</p>	<p>Układ graficzny i krój czcionki powinny być</p>

<p>poświadzonego i jego postać materialna/ Layout/ Druckanordnung und Schriftbild</p>	<p>powinien być zbliżony do układu graficznego tekstu wyjściowego, odwzorowany zwłaszcza w przypadku tabel, rysunków i wykresów, stanowiących przedmiot opisu w tłumaczonym tekście.</p>	<p>możliwie zbliżone do oryginału tłumaczonego tekstu.</p>	<p>możliwie zbliżone do oryginału. Przy znacznych odstępstwach należy wprowadzić odpowiednie wskazówki (u góry po prawej, na lewym marginesie itd.). W przypadku dokumentów wielostronicowych bez ciągłego tekstu, przed każdym tekstem należy podać odpowiedni numer strony tekstu wyjściowego.</p>
<p>5. Uwagi i wzmianki tłumacza wyróżnione kursywą w nawiasach kwadratowych/ Anmerkungen des Übersetzers/ Anmerkungen</p>	<p>Uwagi i wzmianki tłumacza w tekście powinny być zwięzłe, zapisane kursywą w nawiasach kwadratowych, poprzedzone wyrazami „uwaga tłumacza” lub ich skrótem.</p>	<p>Uwagi tłumacza w tekście zaleca się zapisywać przykładowo inną czcionką, kursywą i w nawiasach kwadratowych: <i>[Odręczna adnotacja nieczytelna]</i> Jako przypis na końcu strony lub na końcu tłumaczenia, powinny one być poprzedzone skrótem „Anm. d. Ü.” – uwaga tłumacza.</p>	<p>Uwagi tłumacza w tekście powinny być umieszczone w odpowiednich miejscach w tekście tłumaczenia i poprzedzone informacją „Anm. d. Übers.”. Jeśli wprowadzenie uwagi nie jest możliwe bez znaczącej zmiany układu tekstu i kroju czcionki tekstu tłumaczenia względem tekstu wyjściowego, uwaga powinna zostać zamieszczona</p>

			jako przypis na końcu tłumaczenia.
6. Repertorium tłumacza przysięgłego/ Nummerierung der Übersetzung	Tłumacz przysięgły prowadzi repertorium.	W niektórych krajach zaleca się numerowanie ciągłe tłumaczeń i prowadzenie ich rejestru w celach dokumentacyjnych, nawet jeśli nie jest to przewidziane ustawowo.	----
7. Przytaczanie nazw własnych zapisanych w obcym języku źródłowym/ Eigennamen, Titel; Geografische Bezeichnungen, Staatennamen/ Behörden- und Gerichtsbezeichnungen, Orts- und Staatennamen	Nazwy geograficzne, instytucji i firm, zapisane w alfabecie łacińskim, zapisujemy w tekście tłumaczenia na język polski w pisowni oryginalnej. Te zapisane w innym alfabecie, zapisujemy w wersji transkrybowanej i oryginalnej, obok odpowiednika nazwy w języku polskim, jeśli istnieje.	Nazwy instytucji, sądów, urzędów, tytuły ustaw itd. należy zachować w tekście tłumaczenia w pisowni oryginalnej. Niemiecka nazwa lub wyjaśnienie mogą być dodane w nawiasie lub jako przypis. Nazwy geograficzne i nazwy państw należy podawać zgodnie z brzmieniem w języku obcym. Niemieckie nazwy można podać ewentualnie w nawiasie.	Nazwy urzędów i sądów w tekście tłumaczenia powinno zapisywać się zgodnie z brzmieniem w języku wyjściowym. Poniżej w urzędzie powinny one zostać przetłumaczone lub w razie konieczności wyjaśnione. Nazwy miejscowości i państw oraz inne nazwy geograficzne w tłumaczeniu na język niemiecki należy zapisywać w brzmieniu obcojęzycznym. Jeśli istnieje jakaś ogólnie przyjęta niemiecka nazwa, należy ją stosować. Ewentualnie transkrypcję lub

			<p>transliterację nazwy obcojęzycznej należy podać w uwadze tłumacza. Jeśli nazwy miejscowości i nazwy geograficzne się zmieniły i tłumacz posiada wiedzę na ten temat, powinien on uwzględnić to w uwadze tłumacza z dopiskiem „wcześniej, „obecnie”, „od (...) do (...)”. Zmienione lub nieistniejące już nazwy państw należy podawać w wersji pierwotnej występującej w dokumencie.</p>
<p>8. Adres osoby lub instytucji w tłumaczeniu/ Personennamen, Anschriften/ Anschriften-angaben</p>	<p>Adres nie wymaga tłumaczenia jeśli pełni funkcję komunikacyjną dla służb pocztowych. Można go tłumaczyć jedynie wtedy, gdy wchodzi w skład całych zdań lub stanowi element aktu stanu cywilnego.</p>	<p>Adresu nie tłumaczy się, lecz podaje zgodnie z pisownią w tekście wyjściowym. Jeśli adres zapisany jest w alfabecie innym niż łaciński, należy dokonać jego transliteracji według zasad ISO, względnie transkrypcji. Należy podać, jaką zasadę zastosowano.</p>	<p>Danych adresowych nie tłumaczy się. W przypadku ich zapisu w alfabecie innym niż łaciński, należy dokonać ich transliteracji lub transkrypcji.</p>

<p>9. Przytaczanie nazw własnych zapisanych w obcym języku źródłowym/ Personennamen, Anschriften/ Personennamen</p>	<p>Imiona i nazwiska zapisane w alfabecie łacińskim należy podawać w tekście tłumaczenia na język polski jedynie w pisowni oryginalnej, natomiast te zapisane w alfabecie innym niż łaciński w wersji transkrybowanej lub oryginalnej.</p>	<p>Imion i nazwisk nie tłumaczy się, lecz podaje zgodnie z pisownią w tekście wyjściowym. Jeśli imiona i nazwiska zapisane są w alfabecie innym niż łaciński, należy dokonać ich transliteracji według zasad ISO, względnie transkrypcji. Należy podać, jaką zasadę zastosowano.</p>	<p>Imion i nazwisk oraz przydomków szlacheckich zasadniczo nie tłumaczy się. Powinno się oddać je w tłumaczeniu w pisowni oryginalnej, ze wszystkimi znakami diakrytycznymi. To samo dotyczy stopni akademickich. W razie potrzeby powinny one zostać oznaczone, aby uniknąć pomylenia ich z imieniem i nazwiskiem. W przypadku imion i nazwisk obcojęzycznych, jeśli imienia i nazwiska nie można jednoznacznie od siebie odróżnić, ewentualnie w uwadze tłumacza należy określić stosunek pierwszeństwa (imię, nazwisko). Jeżeli są one zapisane w alfabecie innym niż łaciński, obowiązuje nr 14 Porozumienia Międzynarodowej Komisji Stanu</p>
---	--	--	--

			<p>Cywilnego CIEC – porozumienie o podawaniu nazwisk i imion w księgach stanu cywilnego<sup>12</sup>, postanowienie Trybunału Federalnego z dnia 27.10.1993 r.<sup>13</sup> oraz § 49 Ogólnej instrukcji służbowej dla urzędników stanu cywilnego i ich organów nadzorczych<sup>14</sup>. Jeśli zainteresowany przedstawi na podstawie krajowego lub zagranicznego aktu stanu cywilnego lub na podstawie innego dokumentu, w szczególności na podstawie paszportu, tłumaczenie jego nazwiska na alfabet łaciński, takie tłumaczenie może zostać zapisane w tekście tłumaczenia. Jeśli nie zostanie przedłożony taki</p>
--	--	--	---

---

<sup>12</sup> Nr. 14. Übereinkommen der Internationalen Kommission für das Zivilstandswesen (CIEC) – Übereinkommen über die Angabe von Familiennamen und Vornamen in den Personenstandsbüchern.

<sup>13</sup> Bundesgerichtshof Beschluss vom 27.10.1993 XII ZB 91/93.

<sup>14</sup> Allgemeine Dienstanweisung für die Standesbeamten und ihre Aufsichtsbehörden.



			<p>dokument, to wtedy nazwiska nie tłumaczy się, lecz dokonuje jego transliteracji. Jeżeli istnieją normy zalecane przez Międzynarodową Organizację Normalizacyjną (ISO), to powinny one zostać zastosowane. Jeżeli język obcy nie dopuszcza transliteracji, imiona i inne słowa należy zapisać zgodnie z ich brzmieniem i zasadami fonetycznymi niemieckiej ortografii. W uwadze należy wskazać zgodnie z jakim dokumentem dokonane zostało tłumaczenie imienia.</p>
<p>10. Świadectwa i dyplomy/ Zeugnisse, Diplome, Noten, Schultypen/ Zeugnisse und Diplome</p>	<p>Tytuły zawodowe, stopnie naukowe, nazwy szkół, uczelni oraz innych instytucji kształcących należy przytaczać w tekście tłumaczenia w brzmieniu</p>	<p>Świadectwa, dyplomy, oceny i typy szkół należy tłumaczyć możliwie dosłownie, względnie zapisać objaśnienie lub oryginalną nazwę w nawiasie lub jako przypis. Należy unikać tłumaczenia nazw, które są charakterystyczne</p>	<p>Typy szkół na świadectwach, oceny i zdobyte tytuły zawodowe należy tłumaczyć możliwie dosłownie. W szczególności należy unikać pojęć prawnych tutejszego szkolnictwa odpowiadających ustawie o szkolnictwie</p>

	oryginalnym. Polski tytuł zawodowy lub stopień naukowy, po przytoczeniu w języku polskim, może zostać uzupełniony w uwadze tłumacza wyjaśnieniem w danym języku obcym o treści ustalonej przez powołaną do tego instytucję.	tylko dla jednego kraju. Skalę ocen/system oceniania można ewentualnie objaśnić w uwadze tłumacza, jeśli nie zostały one objaśnione w dokumencie oryginalnym.	Badenii-Wirtembergii oraz stosowanych w tutejszych szkołach oznaczeń dyplomów końcowych.
11. Wzmianka tłumacza o odcisku pieczęci lub nalepce z nadrukiem pieczęci/ Gebührenmarken, Dienstsiegel und Stempel	Wzmianka powinna zawierać określenie rodzaju i kształtu pieczęci, koloru tuszu/laku oraz tłumaczenie treści napisu.	-----	W tekście tłumaczenia należy wspomnieć o nadrukach znaczków skarbowych, pieczęci urzędowych i stempli. Teksty na nadrukach stempli należy z reguły tłumaczyć. Teksty na odciskach pieczęci urzędowych/nalepkach z pieczęciami urzędowymi należy tłumaczyć tylko wtedy, gdy istnieje wątpliwość co do identyczności pomiędzy podanym urzędem wystawiającym a tekstem na pieczęci urzędowej.

<p>12. Sposób pisania dat w tłumaczeniu/ Zahlen und Daten</p>	<p>Należy słownie zapisać nazwę miesiąca występującego w dacie lub przynajmniej jego skrót.</p>	<p>-----</p>	<p>Cyfry rzymskie i arabskie oddajemy w tłumaczeniu bez zmian. Kolejność cyfr w dacie porządkuje się zgodnie z przyjętymi zaleceniami danego języka docelowego dotyczącymi zapisu dat (w Niemczech jest to norma DIN 5008). Dane liczbowe zapisane słownie oddajemy w tekście tłumaczenia słownie. Jeżeli data podana jest w innej strefie czasowej niż ta obowiązująca w Niemczech, to przeliczenie jej powinno zostać podane w uwadze tłumacza.</p>
<p>13. Tłumaczenie skrótów i skrótowców/ Abkürzungen</p>	<p>Skróty i skrótowce należy rozwinąć i podać w pełnym brzmieniu w języku docelowym, z wyjątkiem skrótów nazw powszechnie znanych. Skróty używane w aktach prawodawczych</p>	<p>-----</p>	<p>Skróty należy rozwinąć i przetłumaczyć na język docelowy.</p>

	<p>powinny być podawane w pełnym brzmieniu w języku docelowym oraz przytaczane również w brzmieniu oryginalnym (z wyjątkiem nazw dzienników promulgacyjnych).</p>		
<p>14. Niepoprawność ortograficzna lub gramatyczna/ Schreibfehler</p>	<p>Oczywiste błędy ortograficzne lub gramatyczne w tekście wyjściowym nie muszą być oddane w tłumaczeniu o ile nie dotyczą ważnych elementów tekstu i nie mają wpływu na treść tekstu. Jeżeli jednak powodują one wątpliwość co do prawidłowego brzmienia treści dokumentu wyjściowego, tłumacz powinien umieścić uwagę na ten temat.</p>	<p>-----</p>	<p>Błędów ortograficznych w tekście wyjściowym nie należy poprawiać (o ile powinny one być oddane w tłumaczeniu w pisowni oryginalnej). Powinno się zapisać uwagę na ich temat.</p>
<p>15. Formuła poświadczająca tłumaczenie/ Bestätigungs-</p>	<p>Powinna znajdować się bezpośrednio pod tekstem</p>	<p>Należy stosować formułę uwierzytelniającą przewidzianą</p>	<p>Formułę uwierzytelniającą należy umieścić na końcu tłumaczenia. Musi</p>

<p>vermerk/ Begläubigungs- formel</p>	<p>tłumaczenia, zawierać imię i nazwisko tłumacza przysięgłego, poświadczenie zgodności tłumaczenia z określonego języka źródłowego, miejsce i datę poświadczenia, nr wpisu do repertorium. Pieczęć TP powinna być odcisnięta bezpośrednio pod formułą po lewej stronie, a podpis tłumacza umieszczony po prawej stronie od pieczęci.</p>	<p>w ustawach dotyczących tłumaczy (Dolmetscher-gesetz) poszczególnych krajów związkowych. Jeśli nie posiadają one wzoru formuły, zaleca się wykorzystanie formuły innego kraju związkowego. Należy umieścić ją na końcu tłumaczenia. Przykładowe brzmienie: „Ja, ustanowiony publicznie tłumacz języka (...) w Bawarii, potwierdzam: Niniejsze tłumaczenie jest zgodne z oryginałem/ uwierzytelnionym odpisem, fotokopią dokumentu itd. oraz kompletne”. Tłumaczenie powinno jeszcze zostać opatrzone datą, podpisem i pieczęcią tłumacza. W przypadku wykonywania tłumaczenia na język obcy należy umieścić formułę w tym języku obcym oraz zaleca się dodatkowo</p>	<p>ona zawierać wskazanie na rodzaj przedłożonego dokumentu i poświadczenie zgodności i kompletności tłumaczenia. Przykładowa formuła: „Niniejsze tłumaczenie jest zgodne z przedłożonym do tłumaczenia oryginałem dokumentu (przedłożoną do tłumaczenia uwierzytelnioną kopią, przedłożoną do tłumaczenia kopią) sporządzonym w języku (...) oraz kompletne”. Należy umieścić także miejsce i datę wykonania tłumaczenia, podpis i odcisk pieczęci okrągłej.</p>
---	---	--	---

		umieszczenie formuły w języku niemieckim.	
--	--	---	--

Powyższe porównanie uwidacznia, że treści wytycznych zawarte w polskich i niemieckich dokumentach branżowych różnią się od siebie. Znajomość różnic występujących pomiędzy polskimi i niemieckimi wytycznymi branżowymi dotyczącymi sporządzania TPO może być szczególnie istotna w przypadku tłumaczy przysięgłych prowadzących działalność tłumaczeniową w Polsce, którzy chcieliby w przyszłości wykonywać ten zawód na terenie RFN lub TP pracujących na terenie RFN, chcących wykonywać ten zawód w Polsce. Jak czytamy bowiem we wstępie dokumentu *Zalecenia dotyczące sporządzania tłumaczeń potwierdzonych/uwierzytlnionych*:

„Jeżeli sąd, przed którym tłumacz został zaprzysiężony, wydał dokumenty dotyczące sporządzania tłumaczeń potwierdzonych, należy je respektować. W innym przypadku zalecamy przestrzeganie następujących wytycznych, które uznano za pomocne na podstawie własnego doświadczenia zawodowego oraz zaleceń kolegów”<sup>15</sup>.

Uwzględniając funkcję komunikacyjną, jaką spełnia TPO dokumentu urzędowego oraz jego odbiorców, stwierdzić należy, że wykonując tego typu tłumaczenia tłumacz przysięgły powinien starać się wykonać je tak, by były one bliższe odbiorcy kraju docelowego, a więc przede wszystkim TP powinien kierować się wytycznymi, jakie istnieją w konkretnym kraju docelowym. Przestrzeganie wytycznych zawartych w kraju docelowym ma kluczowy wpływ na ocenę jakości i profesjonalności sporządzonego tłumaczenia przez jego odbiorców.

Z powyższego porównania kontrastycznego wynikają więc konkretne implikacje praktyczne dla wykonywania TPO. Różnice w praktyce ich wykonywania z uwzględnieniem wytycznych polskich

---

<sup>15</sup> „Hat das Gericht, vor dem der Übersetzer beeidigt wurde, Merkblätter zur Anfertigung bestätigter Übersetzungen ausgegeben, sind diese zu beachten. Ansonsten empfehlen wir die Einhaltung der nachfolgenden Formalien, die sich aufgrund eigener Berufserfahrung und Empfehlungen von Kollegen als hilfreich herausgestellt haben“ (*Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen* 2013: 2).

oraz niemieckich przedstawione zostaną na przykładach tłumaczenia wybranych fragmentów polskiego i niemieckiego wyroku sądowego<sup>16</sup>.

Przykład 1. Formułowanie wzmianki o kierunku tłumaczenia (W 1<sup>17</sup>)

**PL:** Tłumaczenie poświadczone z języka niemieckiego

**DE:** Beglaubigte Übersetzung aus der polnischen Sprache  
lub Bestätigte Übersetzung aus der polnischen Sprache des  
Gerichtsurteils

W przypadku tłumaczenia fragmentarycznego:

Auszugsweise beglaubigte Übersetzung aus der polnischen  
Sprache lub Bestätigte auszugsweise Übersetzung  
aus der polnischen Sprache des Gerichtsurteils

Przykład 2. Formułowanie uwag i wzmianek tłumacza (W 5)

**PL:** [Uwaga tłumacza: podpis nieczytelny] lub [Uw. tłum.:  
podpis nieczytelny]

**DE:** W tekście: [Unleserliche Unterschrift], na końcu strony  
lub na końcu tłumaczenia: Anm. d. Ü.: [Unleserliche  
Unterschrift]

W tekście lub na końcu tłumaczenia (jeśli wprowadzenie uwagi  
nie jest możliwe bez znaczącej zmiany układu tekstu i kroju  
czcionki tekstu tłumaczenia względem tekstu wyjściowego)  
Anm. d. Übers.: Unleserliche Unterschrift

Przykład 3. Sposób pisania dat w tłumaczeniu (W 12)

Geboren am 28.08.19XX

**PL:** urodzony dnia 28 sierpnia 19XX r. lub urodzony dnia 28  
sp.<sup>18</sup> 19XX r.

---

<sup>16</sup> Wyroki sądowe pochodzą ze zbioru polskich i niemieckich dokumentów do ćwiczeń translacyjnych autorstwa Iluka i Kubackiego. Autorami publikacji zawierających zbiory autentycznych dokumentów są również Vinnikova (2016) oraz Zänker (2006).

<sup>17</sup> W nawiasach podano numery wytycznych z tabeli nr 1.

3 październik 20XX r.

**DE**<sup>19</sup>: 03.10.19XX, 03. Oktober 19XX oder 19XX-10-03<sup>20</sup>

Przykład 4. Tłumaczenie skrótów i skrótowców (W 13)

**RA**: Schüling, BGB, ZPO

**PL**: Adwokat Schüling, niem. Kodeks cywilny [*Uw. tłum.: BGB*], niem. Kodeks postępowania cywilnego [*Uw. tłum.: ZPO*]

Przewodniczący                      SSO Ewa

**DE**: die Vorsitzende              Richterin am Bezirksgericht Ewa

Przykład 5. Wzmianka o nalepce z pieczęcią urzędową (W 11)

**PL**: [*Uw. tłum.: nalepka z pieczęcią urzędową o następującej treści w otoku:*] (...)

**DE**: Anm. d. Übers.: Ein Dienstsiegelaufdruck mit dem Staatswappen der Republik Polen

Przykład 6. Poświadczenie zgodności tłumaczenia z tekstem niesygnowanym/kopią (W 3)

**PL**: Tłumaczenie wyroku należy złączyć na stałe z wydrukiem tekstu niesygnowanego, następnie opatrzyć go podpisem i pieczęcią tłumacza oraz stwierdzić w formule poświadczającej tłumaczenie zgodność tłumaczenia z załączonym tekstem niesygnowanym.

**DE**: Kopia wyroku nie musi być złączona na stałe z jego tłumaczeniem.

---

<sup>18</sup> Więcej na temat propozycji skróconych nazw polskich miesięcy na stronie Rady Języka Polskiego oraz w Internetowej Poradni Językowej PWN.

<sup>19</sup> Jeśli data nie występuje w tekście ciągłym, można podać skróconą nazwę miesiąca: Jan., Feb., Mär./März, Apr., Mai, Jun./Juni, Jul./Juli, Aug., Sept., Okt., Nov., Dez.

<sup>20</sup> Pisownia międzynarodowa, coraz bardziej zyskująca na znaczeniu, zapożyczona z normy ISO 8601.



Przykład 7. Układ graficzny tekstu tłumaczenia (W 4)

**PL:** Układ graficzny powinien być zbliżony do układu graficznego tekstu wyjściowego.

**DE:** Układ graficzny i krój czcionki powinny być możliwie zbliżone do oryginału. W przypadku znacznych odstępstw należy wprowadzić odpowiednie wskazówki, np.:

*[Rechts oben]* Aktenzeichen

*[Unten in der Mitte]* Urteil im Namen der Republik Polen

Przykład 8. Łączenie i pieczętowanie stron tłumaczenia wyroku wykonywanego na zlecenie sądu (W 2)

**PL:** Strony tłumaczenia należy połączyć ze sobą w sposób trwały, zagięcia stykających się ze sobą stron należy opatrzyć odciskiem pieczęci, każdą stronę tłumaczenia, w prawym dolnym rogu, należy opatrzyć odciskiem pieczęci i parafą.

**DE:** W przypadku zleceń dla sądu powinno się spiąć poszczególne strony w prosty sposób, każdą stronę opatrzyć odciskiem pieczęci i podpisać, względnie zaparafować. Postępowanie powinno zostać ustalone wcześniej z sądem.

Przykład 9. Przytaczanie nazw geograficznych, nazw państw i miejscowości (W 7)

In Borken

**PL:** w Borken

W Katowicach

**DE:** in Katowice [*Kattowitz*]

Przykład 10. Nazwy instytucji, sądów, urzędów (W 7)

Amtsgericht-Familiengericht-Borken

**PL:** Sąd Rejonowy – Wydział Rodzinny – w Borken  
*[Uw. tłum.: Amtsgericht – Familiengericht – Borken]*  
lub Amtsgericht – Familiengericht – Borken *[Uw. tłum.: Sąd*

*Rejonowy – Wydział Rodzinny – w Borken]*

W Urzędzie Stanu Cywilnego w Chrzanowie

**DE:** in Urząd Stanu Cywilnego w Chrzanowie [*im Standesamt Chrzanów*] lub *Anm. d. Ü.:* [*im Standesamt Chrzanów*] lub *Anm. d. Übers.:* im Standesamt Chrzanów

Przykład 11. Brzmienie formuły poświadczającej<sup>21</sup> (W 15)

**PL:** Formuła poświadczająca powinna zawierać imię i nazwisko tłumacza przysięgłego, poświadczenie zgodności tłumaczenia z określonego języka źródłowego, miejsce i datę poświadczenia oraz nr wpisu do repertorium. Przykładowo:

„Niniejszym poświadczam zgodność powyższego tłumaczenia z oryginałem (skanem / kopia / faksem / wydrukiem komputerowym) dokumentu sporządzonym w języku niemieckim”.

Mgr / Mgr inż. / Dr / Dr hab. / Prof. Jolanta Kowalska

Nr w repertorium: x/2018

Miejsce i data poświadczenia:

x

Odcisk pieczęci, podpis tłumacza<sup>22</sup>

**DE:** Należy stosować wzory formuły uwierzytelniającej przewidziane w ustawach dotyczących tłumaczy poszczególnych krajów związkowych. Jeśli dany kraj związkowy nie posiada takiego wzoru ustawowego, zaleca się stosowanie wzoru formuły innego kraju związkowego. Dokonując tłumaczenia na język obcy, powinno się zamieścić formułę w tym języku obcym oraz dodatkowo w języku niemieckim. Przykładowe formuły uwierzytelniające mogą brzmieć następująco:

„Als in Bayern öffentlich bestellter Übersetzer für die [...] Sprache bestätige ich: Vorstehende Übersetzung der mir im [...] Sprache

---

<sup>21</sup> Formule poświadczającej poświęcone są także artykuły Kubackiego (2015) oraz Moczulskiego (2016), a także fragmenty książki Kubackiego (2014).

<sup>22</sup> Odcisk pieczęci powinien być umiejscowiony po lewej stronie, natomiast podpis TP po prawej stronie od odcisku pieczęci.

[Original/beglaubigter Abschrift/Fotokopie usw.] abgefassten  
Urkunde ist richtig und vollständig<sup>23</sup>«.

(Data, podpis i pieczęć tłumacza)

lub

„Vorstehende Übersetzung der mir in der Urschrift (oder:  
beglaubigten Ablichtung, oder: Ablichtung) vorgelegten  
und in französischer (oder: englischer, spanischer, etc.) Sprache  
abgefassten Urkunde ist richtig und vollständig<sup>24</sup>«.

(Miejsce i data, podpis tłumacza, odcisk pieczęci okrągłej<sup>25</sup>)

## **Podsumowanie**

Porównanie kontrastywne polskich i niemieckich wytycznych branżowych odnoszących się do sporządzania tłumaczeń poświadczonych pozwoliło wyodrębnić niekiedy bardzo subtelne różnice pomiędzy nimi. Odniesienie owych różnic w zapisach poszczególnych wytycznych do praktyki wykonywania tłumaczeń poświadczonych wyroków sądowych i podanie konkretnych przykładów ich uwzględniania podczas wykonywania TPO może być pomocne dla tłumaczy przysięgłych rozpoczynających swoją działalność zawodową w Polsce lub na terenie RFN<sup>26</sup> oraz tłumaczy posiadających już znaczną praktykę zawodową, którzy często wykonują tłumaczenia dla polskich i niemieckich organów sprawiedliwości.

Kontrastywne porównanie polskich i niemieckich wytycznych może stanowić także ciekawy element zajęć translodydaktycznych, podczas których adeptom zawodu przybliżane są wytyczne dotyczące

---

<sup>23</sup> *Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen.*

<sup>24</sup> *Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen.*

<sup>25</sup> W dokumentach niemieckich nie określono tak szczegółowo umiejscowienia odcisku pieczęci i podpisu tłumacza, jak zrobiono to w KTP.

<sup>26</sup> W celu poszerzenia wiedzy potrzebnej do wykonywania tłumaczeń niemieckich wyroków sądowych zaleca się zapoznanie z publikacjami następujących autorów: Arntz (2001), Stolze (2009), Kubacki (2009), Daubach i Sprick (2011) oraz Kock (2013).

sporządzania TPO zalecane w Polsce, ale zakres ten mógłby zostać poszerzony o wytyczne zalecane w RFN. Kwestią wartą rozważenia jest również wprowadzenie wymogu znajomości różnic pomiędzy wytycznymi niemieckimi i polskimi dotyczącymi sporządzania TPO przez kandydatów przystępujących do egzaminu państwowego na tłumacza przysięgłego, podczas którego dokonują oni tłumaczenia tekstów zarówno z języka niemieckiego na język polski, jak również z języka polskiego na język niemiecki, z uwzględnieniem formalnych zasad sporządzania TPO, za których znajomość otrzymać mogą łącznie 20 na 200 możliwych do zdobycia punktów.

Trudno jest sobie wyobrazić profesjonalnego tłumacza przysięgłego, wykonującego tłumaczenia poświadczone bez znajomości formalnych zasad ich sporządzania. Znajomość różnic pomiędzy polskimi i niemieckimi wytycznymi w tym zakresie i uwzględnianie ich w praktyce tłumaczeniowej może jedynie podnieść ocenę profesjonalizmu TP przez zleceniodawcę tłumaczenia i przyczynić się do podniesienia jakości wykonywanych TPO, zarówno dla polskich, jak i niemieckich sądów, urzędów i klientów indywidualnych.

## **Bibliografia**

- Arntz, Reiner. 2001. *Studien zu Sprache und Technik. Fachbezogene Mehrsprachigkeit in Recht und Technik*. Hildesheim, Zürich, New York: Georg Olms Verlag.
- Daubach, Helia, Sprick, Claus. 2011. *Der Zivilprozess. Eine Einführung für Gerichtsdolmetscher und –übersetzer*. Berlin: BDÜ Fachverlag.
- Iluk, Jan, Kubacki, Artur. 2006. *Wybór polskich i niemieckich dokumentów do ćwiczeń translacyjnych. Auswahl polnischer und deutscher Dokumente für Tansaltionsübungen*. Warszawa: Promocja XXI Sp. z o.o.
- Kock, Rainer. 2013. *Der Starfprozess. Eine Einführung für Gerichtsdolmetscher und –übersetzer*. Berlin: BDÜ Fachverlag.
- Kubacki, Artur. 2009. Problemy tłumaczenia polskich i niemieckich wyroków w sprawach cywilnych i karnych. *Lingua Legis*,

- nr 17, <http://www.kubart.pl/images/dane/22.pdf> (data dostępu 27 czerwca 2018 r.).
- Kubacki, Artur. 2014. *Jak sporządzać tłumaczenia poświadczone dokumentów? Wie fertigt man beglaubigte Übersetzungen von Urkunden an?*. Chrzanów: Wydawnictwo Biuro Tłumaczeń Kubart.
- Kubacki, Artur. 2015. Formuła poświadczająca tłumacza przysięgłego. *Comparative Legilinguistics*, nr 21, <https://pressto.amu.edu.pl/index.php/cl/article/download/6486/6502> (data dostępu 29 czerwca 2018 r.).
- Kuźniak, Marek. 2013. *Egzamin na tłumacza przysięgłego w praktyce. Język angielski. Analiza językowa*. Warszawa: C.H. Beck.
- Moczulski, Marek. 2016. Formuła poświadczająca stosowana przez tłumaczy przysięgłych w Polsce – praktyka i zalecenia a Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego. *Lingua Legis*, nr 24, [https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:UsNgk\\_KdDj8J:https://lingualegis.ils.uw.edu.pl/index.php/lingualegis/article/download/11/11/+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl](https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:UsNgk_KdDj8J:https://lingualegis.ils.uw.edu.pl/index.php/lingualegis/article/download/11/11/+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl) (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Stolze, Radegundis. 2009. *Fachübersetzen – Ein Lehrbuch für Theorie und Praxis*. Berlin: Frank & Time GmbH.
- Stolze, Radegundis. 2014. *Paxishandbuch Urkundenübersetzungen: Fertigkeiten – Terminologie – Rechtssprache*. Tübingen: Stauffenburg Verlag.
- Vinnikova, Lilia. 2016. *Musterübersetzungen von Urkunden: Russisch-Deutsch. Deutsch-Russisch*. Berlin: BDÜ Fachverlag.
- Zänker, Norbert. 2006. *Deutsche Urteile in Strafsachen. Materialien für Dolmetscher*. Berlin: BDÜ Fachverlag.

## **Źródła internetowe**

- Allgemeine Dienstanweisung für die Standesbeamten und ihre Aufsichtsbehörden*. <https://www.kirchenrecht.kir.de/pdf/21173.pdf> (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).

- Allgemeine Leitlinie für die Anfertigung von Urkundenübersetzungen in Bayern.* [http://by.bdue.de/fileadmin/verbaende/by/Dateien/PDFDateien/Mitglieder\\_Beeidigte\\_UE/BDUE\\_BY\\_Leitlinie\\_zum\\_Urkundenebersetzen.pdf](http://by.bdue.de/fileadmin/verbaende/by/Dateien/PDFDateien/Mitglieder_Beeidigte_UE/BDUE_BY_Leitlinie_zum_Urkundenebersetzen.pdf) (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Bundesgerichtshof *Beschluss vom 27.10.1993 XII ZB 91/93.* [https://www.prinz.law/urteile/bgh/XII\\_ZB\\_91-93](https://www.prinz.law/urteile/bgh/XII_ZB_91-93) (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- DIN 5008.* <http://din5008.net/> (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Empfehlungen für die Anfertigung bestätigter/beglaubigter Übersetzungen.* [https://dvud.de/wpcontent/uploads/2013/06/DVUD\\_Empfehlungen\\_best%C3%A4tigte%C3%9Cbersetzungen\\_V1.0.pdf](https://dvud.de/wpcontent/uploads/2013/06/DVUD_Empfehlungen_best%C3%A4tigte%C3%9Cbersetzungen_V1.0.pdf) (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Karta Tłumacza Polskiego Stowarzyszenia Tłumaczy Polskich.* <http://www.stp.org.pl/karta-tlumacza-polskiego/> (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Kodeks Dobrych Praktyk Polskiego Stowarzyszenia Biur Tłumaczeń.* <http://www.psb.org.pl/kodeks> (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Kodeks tłumacza przysięgłego.* <http://tepis.org.pl/wpcontent/uploads/przepisy-prawa/kodeks-tp.pdf> (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Merkblatt für die Anfertigung von beglaubigten Übersetzungen.* <http://www.hamburg.de/contentblob/2111860/data/merkblatt-uebersetzungen.pdf> (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Norma PN-EN ISO 17100:2015 Usługi tłumaczeniowe – Wymagania dotyczące świadczenia usług tłumaczeniowych.* <http://sklep.pkn.pl/pn-en-iso-17100-2015-06p.html> (dostęp po zakupieniu licencji od PKN).
- Nr. 14. Übereinkommen der Internationalen Kommission für das Zivilstandswesen (CIEC) – Übereinkommen über die Angabe von Familiennamen und Vornamen in den Personenstands-büchern.* [https://www.personenstandsrecht.de/PERS/DE/Themen/Uebereinkommen/UE\\_CIEC/ue\\_ciec\\_node.html](https://www.personenstandsrecht.de/PERS/DE/Themen/Uebereinkommen/UE_CIEC/ue_ciec_node.html) (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).
- Poradnia Językowa PWN. <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/skroty-nazw-miesiecy;8648.html> (data dostępu 27 czerwca 2018 r.)

Rada Języka Polskiego.

[http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com\\_content&view=article&id=978:skroty-nazw-miesicy&catid=44&Itemid=145](http://www.rjp.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=978:skroty-nazw-miesicy&catid=44&Itemid=145)  
(data dostępu 28 czerwca 2018 r.).

*Richtlinien und Hinweise für die Anfertigung von Urkunden-übersetzungen.* [http://www.vvubw.de/cms/docs/doc\\_28648.pdf](http://www.vvubw.de/cms/docs/doc_28648.pdf)  
(data dostępu 28 czerwca 2018 r.).

*Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego.* Dz.U. z 2005 r. Nr 15 poz. 127, 128 i 129.

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20050150129/O/D20050129.pdf> (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).

*Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego.* Dz.U. z 2004 r. Nr 273 poz. 2702.

<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20042732702/U/D20042702Lj.pdf> (data dostępu 28 czerwca 2018 r.).





# **PRZYIMKI W WYROKACH UNIJNYCH I KRAJOWYCH – ANALIZA KORPUSOWA DYSTRYBUCJI I FUNKCJI PRZYIMKÓW PROSTYCH, ZŁOŻONYCH I WTÓRNYCH<sup>1</sup>**

**DARIUSZ KOŻBIAŁ**

Instytut Lingwistyki Stosowanej

Uniwersytet Warszawski

ul. Dobra 55, 00-312 Warszawa, Polska

[d.kozbial@uw.edu.pl](mailto:d.kozbial@uw.edu.pl)

Abstrakt: Artykuł ma na celu zbadanie dystrybucji przyimków prostych, złożonych i wtórnych w wyrokach unijnych (na podstawie korpusu wyroków Trybunału Sprawiedliwości i Sądu) i krajowych (na podstawie korpusu wyroków Sądu Najwyższego) na tle ogólnego języka polskiego (zrównoważona wersja Narodowego Korpusu Języka Polskiego), a także analizę funkcji przyimków złożonych i wtórnych. Uzyskane wyniki potwierdziły hipotezę, iż wysoka częstość występowania przyimków w wyrokach na tle reprezentatywnej próby ogólnego języka polskiego stanowi ich swoistą cechę gatunkową. Ponadto stwierdzono, że profil frazeologiczny wyroków unijnych w zakresie dystrybucji przyimków i ich poszczególnych funkcji różni się od profilu wyroków krajowych. Może

---

<sup>1</sup> Badanie sfinansowane ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych w ramach projektu badawczego SONATA BIS nr 2014/14/E/HS2/00782 pt. Eurolekt – unijna odmiana języka polskiego i jej wpływ na polszczyznę urzędową.

to być wynikiem wpływu procesu tłumaczenia na kształt tekstów docelowych, a także zakresu kompetencji sądów unijnych i sądu krajowego, które wpływają na tematykę wydawanych wyroków.

**Słowa kluczowe:** przyimki proste, przyimki złożone, przyimki wtórne, orzecznictwo, wyroki, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Sąd Najwyższy

### **PREPOSITIONS IN EU AND DOMESTIC JUDGMENTS – A CORPUS ANALYSIS OF THE DISTRIBUTION AND FUNCTIONS OF SIMPLE, COMPLEX AND SECONDARY PREPOSITIONS**

**Abstract:** The article aims to examine the distribution of simple, complex and secondary prepositions in EU judgments (based on a corpus of judgments of the Court of Justice and the General Court) and domestic judgments (based on a corpus of judgments of the Polish Supreme Court) against general Polish (based on a balanced version of the Polish National Corpus), and to analyze the functions of complex and secondary prepositions. The results confirmed the hypothesis that the high distribution of prepositions in judgments against a representative sample of general Polish is a generic feature of judgments. In addition, it was established that the phraseological profile of EU judgments differs from the profile of national judgments in terms of the distribution of prepositions and their specific functions. This may be the result of the impact of the translation process on target language texts and the scope of jurisdiction of the EU courts and the national court, both of which affect the subject matter of judgments.

**Key words:** simple prepositions, complex prepositions, secondary prepositions, case law, judgments, Court of Justice of the European Union, Polish Supreme Court

## **Wstęp**

Niniejszy artykuł ma na celu dokonanie przeglądu dystrybucji i funkcji przyimków prostych, złożonych i wtórnych w języku orzecznictwa, tj. w przetłumaczonych wyrokach Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) i nieprzetłumaczonych wyrokach Sądu Najwyższego Rzeczypospolitej Polskiej (SN), na tle ogólnego języka polskiego. Badanie wykorzystuje metodologię korpusową i jest osadzone w szerszym kontekście projektu

badawczego Eurolekt<sup>2</sup>, w ramach którego badany jest eurolekt, czyli nowa „europejska” hybrydowa odmiana języka polskiego (por. Biel 2016b, Biel et. al 2017). Ze względu na fakt, iż przedmiotem badań autora jest gatunek orzeczeń sądowych, przedmiotem niniejszego artykułu są przyimki występujące wyłącznie w tym gatunku. W toku analizy możliwe będzie udzielenie odpowiedzi na następujące pytania:

- (i) Czy wyroki unijne, tj. teksty przetłumaczone na język polski, różnią się od wyroków krajowych, tj. tekstów nietłumaczonych, pod względem dystrybucji przyimków i pełnionych przez nie funkcji?
- (ii) Czy na podstawie danych o dystrybucji przyimków w gatunku wyroków na tle ogólnego języka polskiego można stwierdzić, iż stanowią one cechę gatunkową wyroków?
- (iii) Jakie funkcje semantyczne uwidaczniają się najczęściej w przypadku przyimków wtórnych występujących w wyrokach unijnych, krajowych na tle ogólnego języka polskiego?

## **1. Przyimki w języku prawnym i prawniczym oraz ogólnym języku polskim**

Przyimki to wyrazy nieodmienne stanowiące składniowo nierozdzieloną całość znaczeniową z rzeczownikiem lub zaimkiem rzeczownym, np. *w, z, od, nad* itp. o funkcji łączącej i składni rządu (Klemensiewicz 1952: 64, Milewska 2003a: 38). Sprawowanie funkcji rządu pozwala w łatwy sposób odróżnić właściwe przyimki wtórne od wyrażen przyimkowych. W skład grupy przyimków wchodzi nie tylko pojedyncze wyrazy, tj. przyimki proste (pierwotne), np. *od, do, na* (Łapa 2013: 78) i złożone, np. *zza, ponad, spoza*, lecz również ciągi wyrazów, w skład których wchodzi przyimki proste, tj. przyimki wtórne, np. *na podstawie, w imieniu* itp., oraz zleksykalizowane formy innych części mowy pełniące funkcje przyimkowe, np. *celem, drogą* itp.

---

<sup>2</sup> Więcej informacji o projekcie można znaleźć na stronie <<https://eurolekt.ils.uw.edu.pl/>>.

## 2. Materiały i metoda

W celu przeprowadzenia badania wykorzystującego metodologię językoznawstwa korpusowego analizie poddano wyodrębnioną sekcję korpusu PL Eurolect (zob. Biel 2016b) obejmującą korpusy porównawcze dla gatunku wyroków. Na korpus wyroków składają się wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE (tj. Trybunału Sprawiedliwości i Sądu) przetłumaczone na język polski oraz nieprzetłumaczone wyroki Izby Cywilnej SN, dla których ramy czasowe stanowi wspólny okres publikacji, tj. lata 2011–2015 r. Rolę dużego korpusu referencyjnego pełni zrównoważona wersja Narodowego Korpusu Języka Polskiego (NKJP) zawierająca teksty opublikowane w latach 1945–2011. Tak więc w skład korpusu porównawczego, tzn. korpusu jednojęzycznego zawierającego porównywalne zbiory tekstów powstałego na podstawie wspólnych kryteriów doboru próby (McEnery i Hardie 2012: 24), wchodzi korpusy wyroków Trybunału Sprawiedliwości, Sądu i Sądu Najwyższego. Korpus krajowy wyroków SN pełni rolę korpusu referencyjnego dla korpusów wyroków Trybunału Sprawiedliwości i Sądu. Wyroki pobrano pod koniec 2015 r. z portalu InfoCuria oraz bazy orzeczeń Sądu Najwyższego<sup>3</sup>. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące liczby tekstów w poszczególnych korpusach, okresu, z którego pochodzą teksty oraz całkowitej liczby słów w poszczególnych korpusach.

Tabela 1. Struktura korpusu

Nazwa korpusu	Okres	Liczba tekstów	Liczba słów
Wyroki Trybunału Sprawiedliwości (TS)	2011-2015	897	4 693 968
Wyroki Sądu (S)	2011-2015	384	4 515 866
Wyroki Sądu Najwyższego (SN)	2011-2015	2564	6 833 997
Narodowy Korpus Języka Polskiego (NKJP)	1945-2011	brak danych	240 192 461

<sup>3</sup> Wyroki TSUE zostały ściągnięte z bazy Curia dostępnej pod adresem <<http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=pl>>, natomiast wyroki Izby Cywilnej SN zostały ściągnięte z bazy orzeczeń SN dostępnej pod adresem <[http://www.sn.pl/orzecznictwo/SitePages/Baza\\_orzeczen.aspx](http://www.sn.pl/orzecznictwo/SitePages/Baza_orzeczen.aspx)>.

Źródło: opracowanie własne.

Analizę ilościową wykonano w programie Wordsmith Tools 7.0 (Scott 2017). Z powodu różnej wielkości korpusów wyniki znormalizowano do 1 miliona słów w celu zapewnienia porównywalności otrzymanych danych. Zrównoważona wersja NKJP została przeszukana przy pomocy wyszukiwarki PELCRA (Pęczak 2012: 253–273)<sup>4</sup>.

### 3. Dystrybucja przyimków prostych w języku orzecznictwa unijnego i krajowego na tle języka ogólnego

Poniższa tabela (por. Tabela 2) przedstawia 10 najczęstszych przyimków prostych w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych i korpusie ogólnego języka polskiego.

Tabela 2. Najczęstsze przyimki proste w wyrokach unijnych i krajowych na tle ogólnego języka polskiego (NKJP), wartości znormalizowane do 1 miliona słów

Wyroki unijne				Wyroki krajowe		Ogólny język polski	
Wyroki Trybunału Sprawiedliwości		Wyroki Sądu		Wyroki Sądu Najwyższego		NKJP	
Przyimek	Częstość	Przyimek	Częstość	Przyimek	Częstość	Przyimek	Częstość
w	48757	w	50872	w	41925	w	13544
z	19119	z	19660	z	26975	z	10950
do	14734	na	14895	na	13782	na	9651
na	14267	do	14223	do	12784	do	7483
przez	7352	przez	7027	o	9964	o	4985
o	6294	o	5838	przez	8507	po	3125
od	3098	po	3389	od	4955	od	2969
za	2545	od	2722	za	3718	za	2799
dla	2466	za	2340	po	2334	przez	2505
po	2309	ze	2186	ze	1804	dla	2213
Razem	120940	Razem	123154	Razem	126749	Razem	60224

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

<sup>4</sup> Wyszukiwarka PELCRA jest dostępna pod adresem <<http://nkjp.uni.lodz.pl/>>.

W przypadku 10 najczęściej występujących przyimków prostych największą dystrybucję odnotowano w korpusie wyroków krajowych, tj. ok. 2,1 raza więcej niż w ogólnym języku polskim. Jeżeli chodzi o korpusy wyroków unijnych, zawierają one niewiele mniej przyimków prostych od korpusu wyroków krajowych; w przypadku korpusu wyroków Trybunału Sprawiedliwości jest to niewiele ponad 2 razy więcej przyimków niż w korpusie ogólnego języka polskiego, a w przypadku korpusu wyroków Sądu jest to ok. 2 razy więcej przyimków niż w korpusie ogólnego języka polskiego. Analiza list słów wygenerowanych przy pomocy narzędzia Wordlist w programie Wordsmith Tools 7.0 (Scott 2017) wykazała, iż przyimki proste stanowią jedne z najczęściej występujących słów w korpusach unijnych i korpusie krajowym<sup>5</sup> – w przypadku korpusu wyroków Trybunału Sprawiedliwości pięć przyimków znajduje się w pierwszej dziesiątce najczęstszych słów (*w*, *z*, *do*, *na* i *przez*), w przypadku korpusu wyroków Sądu są to cztery przyimki (*w*, *z*, *na* i *do*), natomiast w przypadku korpusu wyroków Sądu Najwyższego jest to pięć przyimków (*w*, *z*, *na*, *do* i *o*).

W związku z faktem, iż dystrybucja przyimków prostych w korpusie wyroków unijnych pokrywa się w znacznym stopniu z dystrybucją przyimków prostych w korpusie wyroków krajowych, nie można stwierdzić, że istniejące różnice w zakresie ich dystrybucji są znaczące. Obserwację tę potwierdza analiza list słów kluczowych wygenerowanych przy pomocy narzędzia Keywords w programie Wordsmith Tools 7.0 (Scott 2017). Na żadnej z wygenerowanych list słów kluczowych nie odnotowano przyimków prostych, tzn. przyimków posiadających nietypowo wysoką albo niską częstość występowania w wyrokach unijnych na tle wyroków krajowych lub w wyrokach krajowych na tle wyroków unijnych. Innymi słowy żadne z przyimków przedstawionych w tabeli nie są szczególnie niedoreprezentowane w wyrokach unijnych na tle wyroków krajowych. Obserwacja ta nie pokrywa się ze spostrzeżeniami Łucji Biel (por. 2016a: 12) poczynionymi względem języka unijnych i krajowych aktów prawnych, w przypadku których odnotowano znaczące różnice w dystrybucji przyimków prostych. Jeżeli chodzi

---

<sup>5</sup> Ze względu na fakt, iż NKJP można przeszukiwać jedynie przy pomocy specjalnej wyszukiwarki internetowej (<<http://www.nkjp.uni.lodz.pl/index.jsp#?>>), nie było możliwe wygenerowanie porównywalnej listy słów dla reprezentatywnej próby języka polskiego.

o język wyroków tłumaczonych na język polski nie można wyciągnąć istotnych wniosków odnośnie do wpływu procesu tłumaczenia na kształt wyroków w języku docelowym – jeżeli pod uwagę weźmiemy jedynie dystrybucję przyimków prostych, stwierdzimy, iż przetłumaczone wyroki w znaczącym stopniu przystają do języka nietłumaczonych wyroków wydawanych przez sąd krajowy. Jednakże poczyniona obserwacja dotycząca znacząco zbliżonej dystrybucji przyimków prostych w wyrokach unijnych i krajowych oraz prawie dwukrotnie mniejszej dystrybucji w ogólnym języku polskim może sugerować, iż częste występowanie przyimków może stanowić cechę gatunkową gatunku wyroków. Obserwacja ta zostanie zweryfikowana podczas analizy dystrybucji i funkcji przyimków złożonych oraz wtórnych.

#### **4. Dystrybucja przyimków wtórnych w języku orzecznictwa unijnego i krajowego na tle języka ogólnego**

Powstanie i rozwój przyimków wtórnych wiąże się z dwoma rodzajami tendencji, tj. gramatyzacją przyimków prostych, która prowadzi do zacierania ich cech leksykalnych i uogólnienia ich funkcji, oraz dążeniem do uprecyzyzowania (intensyfikacji) ich treści (Jadacka 2005: 213-214, Łapa 2006a: 358–359). Intensyfikacja treści przyimków prostych polega na dodawaniu do nich wyrazów samodzielnych znaczeniowo. Współczesne wyrażenia, takie jak *w sprawie* czy też *w przedmiocie*, powstały na skutek dążenia użytkowników języka do zwiększenia precyzji komunikatów oraz tworzą klasę przyimków wtórnych (por. Jadacka 2005: 213).

Jak zauważa Beata Milewska (2003b: 7) w ostatnich dziesięcioleciach w języku polskim zwiększyła się rola i liczebność przyimków wtórnych, które powstały w drodze łączenia przyimków pierwotnych (prostych) z samodzielnymi wyrazami, np. *w celu*, *zgodnie z*, albo w drodze leksykalizacji rzeczowników (*skutkiem*), przysłówków (*blisko*), spójników (*niż*), związków frazeologicznych (z *punktu widzenia*). Granice klasy przyimków wtórnych nie są jednak określone w sposób obiektywny, gdyż procesy

leksykalizacji i gramatykalizacji funkcji przyimkowych trwają w dalszym ciągu (Milewska 2003a: 39). Ogólnie rzecz biorąc w skład otwartej grupy przyimków wtórnych wchodzi wyrazy i wyrażenia niebędące pierwotnie przyimkami oraz występujące w funkcji przyimkowej; w przypadku ciągów wyrazów przynajmniej jeden z nich nie jest przyimkiem pierwotnym) (ibid.). Do grupy tej zaliczane są m.in.: *drogą, dzięki, w sprawie, zgodnie z* itp. Jak zatem widać wymienione konstrukcje mogą pełnić funkcje m.in. rzeczownika (*drogą*) albo s frazeologizowanego połączenia wyrazów (*składać dzięki*). W związku z tym, analizując konkordancje zawierające przyimki, należy zwracać uwagę na ich kontekst występowania.

W poniższej tabeli przedstawiono 15 najczęstszych przyimków wtórnych i złożonych w języku wyroków unijnych, krajowych i ogólnym języku polskim.

Tabela 3. Najczęstsze przyimki złożone i wtórne w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny (wartości znormalizowane do 1 miliona słów)

Wyroki unijne				Wyroki krajowe		Ogólny język polski	
Wyroki Trybunału Sprawiedliwości		Wyroki Sądu		Wyroki Sądu Najwyższego		NKJP	
w sprawie	3694	w sprawie	4284	z dnia	6675	podczas	454
z dnia	3361	z dnia	4110	na podstawie	1938	około	437
zgodnie z	2631	przeciwko	2338	w dniu	1721	dzięki	331
na podstawie	1727	zgodnie z	2273	w sprawie	1614	poza	322
w dniu	1401	w dniu	1874	w związku z	1232	według	309
w ramach	1359	w przedmiocie	1817	na rzecz	1196	wśród	307
w przedmiocie	1268	w ramach	1673	wobec	986	wobec	273
w celu	1209	powyżej	1573	zgodnie z	974	zdaniem	235
przeciwko	1189	na podstawie	1471	co do	951	w sprawie	214
w odniesieniu do	1156	w odniesieniu do	1402	przeciwko	874	w przypadku	213
w rozumieniu	1035	w zakresie	1160	w zakresie	717	zgodnie z	204
w zakresie	1016	w przypadku	833	według	612	w czasie	202
w przypadku	959	w celu	823	z tytułu	609	ok.	188
w imieniu	824	wobec	789	w ramach	590	obok	182



w charakterze	810	co do	757	od dnia	548	w związku z	182
Razem	23640	Razem	27176	Razem	21238	Razem	4054

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Z przedstawionych powyżej danych ilościowych wynika, iż przyimki proste stanowią część wielu przyimków wtórnych w korpusach wyroków unijnych i krajowych – odpowiednio: wyroki TS – 14, wyroki S – 12, wyroki SN – 12, natomiast w przypadku ogólnego języka polskiego jedynie 4 przyimki wtórne zawierają przyimki proste. Z powyższego wynika, że powodem wysokiej częstości występowania przyimków prostych w gatunku wyroków (por. Sekcja 4) jest fakt, iż wchodzi one w skład licznych przyimków wtórnych. Taką samą obserwację poczyniono w przypadku gatunku aktów prawnych (por. Biel 2016a: 13).

W przeciwieństwie do przyimków prostych (por. Tabela 2), w przypadku których nie zaobserwowano znaczących rozbieżności pod względem typów, najczęstsze przyimki złożone i wtórne wykazują znaczne zróżnicowanie (por. Tabela 3). Co prawda w przypadku korpusów wyroków unijnych aż 13 typów przyimków wtórnych występuje w obu korpusach, jednak jeżeli porównamy typy przyimków wtórnych występujących w korpusach unijnych z typami występującymi w korpusie krajowym, zauważymy, iż jedynie 8 typów przyimków wtórnych występuje zarówno w korpusach unijnych, jak i w korpusie krajowym. Jeżeli chodzi o reprezentatywną próbę współczesnej polszczyzny, ponad połowa występujących w niej typów najczęstszych przyimków wtórnych nie pokrywa się z najczęstszymi przyimkami wtórnymi w pozostałych korpusach; jedynie 6 z 15 najczęstszych przyimków wtórnych w tym korpusie pokrywa się najczęstszymi przyimkami w korpusach wyroków. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż całkowita liczba najczęściej występujących przyimków wtórnych w reprezentatywnej próbie współczesnej polszczyzny jest niższa o odpowiednio (wyroki TS) 5,8, (wyroki S) 6,7, (wyroki SN) 5,2 raza niż w korpusach wyroków. Częste występowanie jednowyrazowych przyimków w korpusie ogólnego języka polskiego (np. *podczas, około, dzięki, poza*) sugeruje, iż język wyroków wymaga większej precyzji, której wyrażenie jest możliwe przy pomocy przyimków wielowyrazowych, stąd ich wysoka częstość występowania w korpusach wyroków. Tak jak w przypadku obserwacji poczynionej względem dystrybucji przyimków prostych

w korpusach wyroków (por. Sekcja 4), tak i tutaj można zauważyć, iż przyimki wtórne pełnią znaczącą rolę w języku wyroków, w związku z czym należałoby uznać je za swoistą cechę gatunkową wyroków. Należy zatem również zbadać funkcje pełnione przez przyimki złożone i wtórne w poszczególnych korpusach wyroków i porównać je z funkcjami przyimków złożonych i wtórnych występujących w próbie języka polskiego. Kategoryzacja przyimków złożonych i wtórnych ze względu na pełnione przez nie funkcje w języku wyroków i języku ogólnym pozwoli ocenić, jakie relacje wyrażają one w języku wyroków i czy częstość wyrażania tychże relacji znacząco odbiega od częstości ich wyrażania w przypadku reprezentatywnej próby języka polskiego. Różnice w dystrybucji najczęstszych przyimków złożonych i wtórnych mogą świadczyć o tym, że wyroki unijne i wyroki krajowe, pomimo przynależności do tego samego gatunku tekstów, mają odmienne profile frazeologiczne.

## **5. Funkcje wyrażen przyimkowych z przyimkami wtórnymi w języku orzecznictwa**

Jak słusznie spostrzega Beata Milewska (2003a: 44), funkcje przyimków mogą być analizowane na różnych płaszczyznach, mianowicie na płaszczyźnie morfologii, semantyki i składni. Jednakże ze względu na fakt, iż przyimki, a co za tym idzie pełnione przez nie funkcje, są uwarunkowane kontekstowo, przypisanie im konkretnych funkcji semantycznych jest trudne w badaniu obejmującym duży materiał korpusowy. Z uwagi na fakt, iż ani nazewnictwo funkcji semantycznych przyimków, ani ich dokładna liczba nie są ugruntowane w dzisiejszym językoznawstwie (ibid.: 95), niniejszy artykuł stanowi próbę systematyzacji zagadnienia w odniesieniu do gatunku wyroków sądowych. Dodatkowym problemem utrudniającym kategoryzację funkcji semantycznych przyimków złożonych i wtórnych jest ich wielofunkcyjność semantyczna, która polega na tym, iż określone przyimki mogą pełnić kilka funkcji, w związku z czym przypisanie im dominującej funkcji jest utrudnione (por. Biel 2016a), choć jest to możliwe dzięki listom konkordancji generowanym przez

program Wordsmith Tools (Scott 2017) zawierającym otoczenie kolokacyjne wyszukiwanych przyimków.

Punkt wyjścia dla kategoryzacji funkcjonalnej przyimków złożonych i wtórnych występujących w wyrokach sądowych stanowi systematyka semantyczna przedstawiona w pracy Beaty Milewskiej (2003a: 98–153), która została później wykorzystana i zmodyfikowana przez Biel (2016a) do analizy funkcji przyimków złożonych i wtórnych w gatunku aktów prawnych unijnych i krajowych. Według Milewskiej (2003a: 98–153) przyimki wtórne mogą pełnić funkcje semantyczne wyrażające różnego typu relacje, tj. relacje przestrzenne, relacje temporalne, relację kontraryjną, relację genetyczną, relację partytywną, relacje inkluzywno-ekskluzywne, relację komutatywną, relacje aproksymacji, relację dystrybucyjną, relacje przyczynowe, relacje celu, relację interesywną, relację dotyczenia, relację sposobu, relację dopowiedzenia, relację stosowności, relację komparatywną, relację translatywną, relację instrumentalną, relację mediatywną, relację aktywną, relację zwierzchnictwa i relację modalności. Beata Milewska wyszczególniła w sumie 23 funkcje semantyczne pełnione przez przyimki wtórne. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż nie wszystkie funkcje przyimków wtórnych są realizowane w poszczególnych gatunkach tekstów (por. Biel 2016a), a co za tym idzie w języku orzecznictwa, a także, że nie są one realizowane w takim samym stopniu, jak w ogólnym języku.

Poniższa tabela (por. Tabela 4) przedstawia liczbę wyrażen słownikowych (typów) wyrażających określone rodzaje relacji w tekstach wyroków.

Tabela 4. Liczba wyrażen słownikowych (typów) wyrażających określone rodzaje relacji w tekstach wyroków

<b>Liczba wyrażen słownikowych (typów) wyrażających określone rodzaje relacji w tekstach wyroków</b>	
relacje temporalne	59
relacje przyczynowo-skutkowe, przyzwolenia i warunku	35
relacje przestrzenne	32
relacja dotyczenia	26
relacje miary	20
relacje sposobu i instrumentalne	20

relacje intra- i intertekstualne	15
relacje inkluzywno-ekskluzywne	16
relacje komparatywne	10
relacja partycypacji	7
relacje modalności	6
relacje komutatywne	6
relacja celu	5
relacja dopowiedzenia	5
relacje dystrybutywne	5
relacje partytywne	4
relacja kontraryjna	3
relacje aktywne	1
relacja zwierzchnictwa	1
<b>Razem</b>	<b>276</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych.

Poniższa tabela (por. Tabela 5) przedstawia klasyfikację funkcjonalną przyimków złożonych i wtórnych występujących w korpusach wyroków unijnych i korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny.

Tabela 5. Liczba przyimków złożonych i wtórnych stanowiących wykładniki poszczególnych typów relacji w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny (wartości znormalizowane do 1 miliona słów)

Liczba wyrażeń tekstowych (tokenów) - Wyroki Trybunału Sprawiedliwości		Liczba wyrażeń tekstowych (tokenów) - wyroki Sądu		Liczba wyrażeń tekstowych (tokenów) - wyroki Sądu Najwyższego		Liczba wyrażeń tekstowych (tokenów) – NKJP	
relacja dotyczenia	10500	relacja dotyczenia	1271 7	relacje temporalne	<b>1224</b> <b>6</b>	relacje temporalne	3074
relacje temporalne	7424	relacje temporalne	9653	relacje przyczynow o-skutkowe, przyzwoleni a i warunku	<b>6301</b>	relacje przyczynow o-skutkowe, przyzwoleni a i warunku	1783
relacje intra- i intertekstualne	7246	relacje intra- i intertekstualne	7244	relacja dotyczenia	<b>5226</b>	relacja dotyczenia	1364
relacje przyczynow o-skutkowe, przyzwoleni a i warunku	5286	relacje przyczynow o-skutkowe, przyzwoleni a i warunku	5182	relacje intra- i intertekstualne	<b>4678</b>	relacje inkluzywno-ekskluzywne	1146
relacje	1718	relacja	2386	relacja	<b>2210</b>	relacje	959

sposobu i instrumentalne		kontraryjna		partycypacji		miary	
relacja celu	1699	relacje modalności	1308	modalności	<b>1427</b>	relacje przestrzenne	897
relacje kontraryjne	1229	relacja celu	1088	relacje sposobu i instrumentalne	<b>1194</b>	relacje intra- i intertekstualne	727
relacja wypowiedzenia	923	relacja partycypacji	1069	relacje miary	<b>942</b>	relacje sposobu i instrumentalne	678
relacje partycypacji	912	relacje sposobu i instrumentalne	1008	relacja kontraryjna	<b>894</b>	modalności	625
relacja modalności	905	relacje inkluzywno-ekskluzywne	827	relacje inkluzywno-ekskluzywne	<b>875</b>	relacja kontraryjna	443
relacje komutatywne	904	relacje miary	631	relacje komutatywne	<b>625</b>	relacje partytywne	396
relacje inkluzywno-ekskluzywne	828	relacja wypowiedzenia	434	relacja wypowiedzenia	<b>478</b>	relacja partycypacji	393
relacje dystrybutywne	442	relacje dystrybutywne	421	relacja celu	<b>365</b>	relacje komparatywne	313
relacje miary	380	relacje komparatywne	326	relacje dystrybutywne	<b>356</b>	relacje komutatywne	269
relacje komparatywne	259	relacje partytywne	159	relacje komparatywne	<b>222</b>	relacja celu	265
relacje przestrzenne	195	relacje przestrzenne	140	relacje przestrzenne	<b>207</b>	relacja wypowiedzenia	186
relacje partytywne	115	relacje komutatywne	123	relacje partytywne	<b>57</b>	relacje dystrybutywne	143
relacje aktywne	65	relacje aktywne	95	relacje aktywne	<b>43</b>	relacje aktywne	76
relacja zwierzchnictwa	0	relacja zwierzchnictwa	2	relacja zwierzchnictwa	<b>0</b>	relacja zwierzchnictwa	1
<b>Razem</b>	41030		4481		<b>3834</b>		1373

			3		6		8
--	--	--	---	--	---	--	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Ze względu na fakt, iż dogłębna analiza wszystkich funkcji semantycznych przyimków złożonych i wtórnych występujących w języku orzecznictwa unijnego i krajowego byłaby zbyt obszerna, w niniejszym artykule skupiono się na wybranych funkcjach semantycznych, które są istotne z uwagi na częstość występowania ich wykładników w korpusie wyroków krajowych, stanowiącym główny punkt odniesienia. Typami relacji poddanymi analizie są: relacje temporalne, relacje przyczynowo-skutkowe, przyzwolenia i warunku, relacja dotyczenia, relacje intra- i intertekstualne, relacja partycypacji, relacje modalności oraz relacje sposobu i instrumentalne.

## 5.1 Relacje temporalne

Aż 59 spośród 276 typów przyimków złożonych i wtórnych poddanych analizie stanowi wykładniki relacji temporalnych. Wykładniki tego rodzaju relacji pełnią funkcję miary czasu i temporalizacji (por. Milewska 2003a: 113). Relacje temporalne są najczęstszym rodzajem relacji wyrażanym przez przyimki złożone i wtórne w korpusie wyroków krajowych i reprezentatywnej próbie języka polskiego. W przypadku obu korpusów unijnych znajdują się one na drugim miejscu pod względem całkowitej liczby wykładników wyrażających ten typ relacji. Poniższa tabela (por. Tabela 6) przedstawia najczęstsze przyimki wtórne będące wykładnikami relacji temporalnych w czterech badanych korpusach. W związku z tym, iż w niniejszej analizie korpus wyroków krajowych stanowi punkt odniesienia, kolumna przedstawiająca częstotliwość występowania przyimków złożonych i wtórnych w tymże korpusie zawiera wykładniki relacji temporalnych posegregowane w zależności od ich częstości występowania.

Tabela 6. Przyimki wtórne i złożone wyrażające relacje temporalne w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny, wartości znormalizowane do 1 miliona słów

Wyroki unijne	Wyroki krajowe	Ogólny język
---------------	----------------	--------------

				<b>polski</b>
	<b>Wyroki Trybunału Sprawiedliwości</b>	<b>Wyroki Sądu</b>	<b>Wyroki Sądu Najwyższego</b>	<b>NKJP</b>
z dnia	3361	4110	<b>6675</b>	79
w dniu	1404	1874	<b>1721</b>	105
od dnia	250	367	<b>548</b>	34
do dnia	159	343	<b>355</b>	22
w okresie	189	327	<b>286</b>	91
w toku	73	230	<b>264</b>	26
w chwili	160	121	<b>251</b>	35
w terminie	107	89	<b>191</b>	35
z dniem	32	25	<b>165</b>	19
podczas	329	572	<b>147</b>	454
w czasie	114	113	<b>145</b>	202
z chwilą	33	21	<b>132</b>	12
na dzień	31	42	<b>129</b>	34
za okres	20	27	<b>114</b>	6
przed dniem	59	53	<b>101</b>	7
do czasu	55	47	<b>86</b>	53
po upływie	80	35	<b>86</b>	16
od daty	40	34	<b>73</b>	7
w trakcie	163	282	<b>68</b>	113
w latach	70	82	<b>66</b>	134
dnia	11	11	<b>62</b>	359
przed upływem	27	11	<b>54</b>	6
w ciągu	64	51	<b>49</b>	180
po dniu	38	39	<b>49</b>	6
od chwili	31	14	<b>47</b>	11
do chwili	17	14	<b>43</b>	8
w dniach	55	178	<b>41</b>	21
na okres	42	21	<b>41</b>	15
w momencie	83	118	<b>27</b>	38
do końca	10	16	<b>26</b>	172
<b>Razem</b>	<b>7107</b>	<b>9267</b>	<b>12042</b>	<b>2300</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Całkowita liczba przyimków wtórnych i złożonych stanowiących wykładniki relacji temporalnych jest największa w języku wyroków krajowych; w przypadku korpusów unijnych liczba ta jest niższa o odpowiednio: 70 proc. (wyroki TS) i 30 proc. (wyroki S). Jeżeli chodzi o przyimki złożone i wtórne będące wykładnikami relacji temporalnych w próbie języka polskiego,

są one ponad pięć razy rzadsze niż w przypadku języka wyroków krajowych.

Przykłady użycia czterech najczęstszych przyimków wtórnych wyrażających relacje temporalne (wyroki krajowe):

(1) Wyrokiem **z dnia** 10 czerwca 2009 r. Sąd Okręgowy, uwzględniając częściowo powództwo, zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Finansów na rzecz powódki B. Spółki Akcyjnej kwotę 741.776,09 złotych z ustawowymi odsetkami **od dnia** 17 maja 2008 r. do dnia zapłaty. (Sygn. akt I CSK 315/10)

(2) Strony zawarły **w dniu** 7 listopada 2007 r. umowę nazwaną umową przedwstępna, w której strona pozwana zobowiązała się wybudować i sprzedać powodowi wraz z działką dom jednorodzinny za cenę 850.000 zł. (Sygn. akt I CSK 408/12)

(3) **W okresie**, w którym powód częściowo odzyskał zdolności do zarabkowania (od 1 do 31 marca 2001 r.) przyjął, że zważywszy na kwalifikacje powoda, niezasadne jest ustalenie możliwości zarobkowych powoda na poziomie najniższego wynagrodzenia. (Sygn. akt II CSK 399/10)

## **5.2 Relacje przyczynowo-skutkowe, przyzwolenia i warunku**

W tej grupie rozpatrywane są relacje przyczynowo-skutkowe wraz z relacjami przyzwolenia i warunku. Łączne ujęcie tych typów relacji uzasadnione jest systematyzacją wprowadzoną przez Beatę Milewską (2003a: 129–138). Do przyimków będących wykładnikami relacji przyczynowych wliczane są przyimki wtórne i złożone, które wchodzą w relacje z czynnikami wywołującymi określone zjawisko. W związku z tym, iż na relacje przyczynowe składają się inne, bardziej skomplikowane i mniej klarowne relacje i struktury pojęciowe, takie jak powód, zamiar, motywacja, uzasadnienie, przesłanka, oraz że ustalenie różnic między nimi jest w dalszym ciągu przedmiotem badań (ibid.: 129), w niniejszej analizie postanowiono ująć wspomniane relacje dalszego rzędu w jednym typie, tj. typie relacji przyczynowych, którego wykładnikami są takie przyimki złożone i wtórne, jak np.: *w związku z*, *z tytułu*, *z powodu*, *pod rygorem* itd. Do przyimków będących wykładnikami relacji



skutku wliczane są przyimki złożone i wtórne, które wskazują na treść rezultatywną, np. *w wyniku, wskutek, w następstwie*. Wykładniki relacji przyzwolenia wskazują na rodzaj przyczyny dopuszczającej skutek przeciwny naturze swojego działania (ibid.: 134), np. *wbrew, niezależnie od*. Z kolei wykładniki relacji warunku wyrażają w relacji przyczynowo-skutkowej dwa prawdopodobne zdarzenia, podczas gdy wystąpienie jednego z nich pociąga za sobą skutek w postaci drugiego zdarzenia (ibid.: 135), np. *w razie, w wypadku, pod warunkiem*.

Poniższa tabela przedstawia najczęściej występujące przyimki wtórne i złożone będące wykładnikami relacji przyczynowo-skutkowych, przyzwolenia i warunku.

Tabela 7. Przyimki wtórne i złożone wyrażające relacje przyczynowo-skutkowe, przyzwolenia i warunku w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny

	Wyroki unijne		Wyroki krajowe	Ogólny język polski
	Wyroki Trybunału Sprawiedliwości	Wyroki Sądu	Wyroki Sądu Najwyższego	NKJP
<b>Przyczyna</b>				
w związku z (z pominięciem „ze”)	806	670	1232	182
z tytułu	347	182	609	60
tytułem	156	200	497	24
ze względu na	654	685	319	117
z uwagi na	217	236	309	26
z powodu	140	157	171	102
w odpowiedzi na	55	248	94	10
w związku ze	24	23	46	9
pod rygorem	15	9	41	2
pod wpływem	4	3	26	30
<b>Razem</b>	2418	2413	3344	562
<b>Skutek (treść rezultatywna)</b>				
w wyniku	146	145	344	82
na skutek	15	17	337	31
w konsekwencji	354	489	319	21
wskutek	69	52	233	29
w następstwie	128	153	103	5
w rezultacie	119	123	78	20
w efekcie	14	14	15	32

<b>Razem</b>	845	993	<b>1429</b>	220
<b>Przyzwolenie</b>				
wbrew	120	250	<b>247</b>	55
niezależnie od	192	138	<b>173</b>	49
pomimo	64	90	<b>168</b>	52
bez względu na	63	46	<b>52</b>	32
<b>Razem</b>	439	524	<b>641</b>	188
<b>Warunek</b>				
w razie	148	83	<b>325</b>	61
w przypadku	959	833	<b>261</b>	213
w wypadku	183	108	<b>147</b>	30
na wypadek	42	17	<b>48</b>	14
w zależności od	130	106	<b>27</b>	43
pod warunkiem	29	12	<b>18</b>	26
zależnie od	6	2	<b>2</b>	8
w obliczu	11	9	<b>1</b>	15
<b>Razem</b>	1508	1170	<b>830</b>	410

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

W przypadku wszystkich czterech typów relacji przyimki złożone i wtórne występujące w korpusie reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny są najmniej liczne. Największą różnicę zaobserwować można w przypadku relacji przyczynowych (ok. 6 razy więcej wystąpień w korpusie wyroków krajowych), a najmniejszą w przypadku relacji warunku (ok. 2 razy mniej wystąpień w korpusie ogólnego języka polskiego).

Wysoka częstość występowania przyimków będących wykładnikami relacji przyczynowych zarówno w korpusach unijnych, jak i w korpusie krajowym, np. *w związku z*, *z uwagi na*, *ze względu na*, sugeruje, iż ten typ relacji odgrywa znaczącą rolę w argumentacji sądów – w języku ogólnym, sądząc po całkowitej liczbie wykładników tego typu relacji, nie istnieje potrzeba aż tak częstego wprowadzania związków przyczynowych.

Jeżeli chodzi o wykładniki relacji skutku, ich całkowita częstość występowania jest proporcjonalnie niższa we wszystkich korpusach w stosunku do dystrybucji wykładników relacji przyczynowych. W przypadku relacji przyzwolenia całkowita częstość występowania powiązanych z nią wykładników jest niższa niż w przypadku relacji skutku, jednak można tutaj odnotować większą przystawalność liczby wystąpień przyimków w korpusach unijnych względem korpusu krajowego, który zawiera jedynie ok. 30 proc. więcej wykładników relacji przyzwolenia.

W przypadku relacji warunku zauważyć można, iż dystrybucja wyrażen przyimkowych będących wykładnikami tego typu relacji (np. *w razie*, *w zależności od*) jest wyższa w korpusach unijnych, co prawdopodobnie jest powiązane z mniejszym stopniem kategoryczności rozwiązań prezentowanych przez sądy unijne.

Przykłady użycia przyimków złożonych i wtórnych wyrażających relacje przyczynowo-skutkowe, przyzwolenia i warunku (wyroki krajowe):

#### PRZYCZYNA

(4) **Ze względu na** to, że postępowanie apelacyjne polega na ponownym merytorycznym rozpoznaniu sprawy przez sąd odwoławczy w granicach zaskarżenia apelacją [...], sąd odwoławczy nie jest związany zawartymi w apelacji zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego. (Sygn. akt I CNP 55/10)

#### SKUTEK

(5) Sąd Apelacyjny **w wyniku** apelacji strony pozwanej zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo jako nieuzasadnione. (Sygn. akt I CSK 252/10)

#### PRYZWOLENIE

(6) Nie ma w tej sytuacji zastosowania art. 192 pkt 3 k.p.c., a gmina z mocy prawa wchodzi do procesu w miejsce Skarbu Państwa, co następuje automatycznie i **niezależnie od** woli stron. (Sygn. akt III CSK 285/10)

#### WARUNEK

(7) **W zależności od** treści lub charakteru stosunku prawnego, który orzeczeniem sądu ma być ukształtowany orzeczenie konstytutywne wywiera skutek od chwili jego uprawomocnienia się albo z mocą wsteczną. (Sygn. akt I CSK 607/10)

## 5.3 Relacja dotyczenia

Przymyki złożone i wtórne wyrażające relację dotyczenia, zwaną również m.in. relacją względu lub odniesienia (Lesz-Duk 2011: 47), służą sygnalizowaniu uwagi poświęconej czemuś lub pracy nad czymś. Jak zauważa Maria Lesz-Duk (ibid.), przymyki złożone i wtórne wyrażające relacje dotyczenia pełnią często funkcje

metajęzykowe, gdyż odwołują się nie do obiektów rzeczywistych, lecz do tego, co nadawca komunikatu ma na myśli i w jaki sposób interpretuje i ocenia. Przyimki wtórne realizujące relację dotyczenia mają wysoką częstość występowania; w języku wyroków unijnych są ponad 10 razy częstsze, a w języku wyroków krajowych 6 razy częstsze niż w próbie języka polskiego. W eurolekcie w szczególnym stopniu nadreprezentowane są takie przyimki, jak: *w sprawie*, *w ramach*, *w odniesieniu do*, *w przedmiocie*. Natomiast w języku polskich wyroków nadreprezentowane są takie przyimki, jak: *co do*, *w stosunku do*, *na gruncie*.

Tabela 8. Przyimki złożone i wtórne wyrażające relację dotyczenia w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny, wartości znormalizowane do 1 miliona słów

	Wyroki unijne		Wyroki krajowe	Ogólny język polski
	Wyroki Trybunału Sprawiedliwości	Wyroki Sądu	Wyroki Sądu Najwyższego	NKJP
w sprawie	3694	4284	<b>1614</b>	214
co do	592	757	<b>951</b>	135
w zakresie	1016	1160	<b>717</b>	118
w ramach	1359	1673	<b>590</b>	159
w odniesieniu do	1156	1402	<b>336</b>	33
w stosunku do	224	242	<b>333</b>	82
na gruncie	22	16	<b>140</b>	7
w przedmiocie	1268	1817	<b>106</b>	3
odnośnie do	78	113	<b>83</b>	9
z zakresu	134	85	<b>71</b>	30
w kontekście	98	128	<b>56</b>	21
w sferze	3	8	<b>40</b>	20
<b>Razem</b>	9644	11685	<b>5038</b>	831

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Przykłady użycia wyrażen przyimkowych wyrażających relacje dotyczenia (wyroki krajowe):

(8) Gdy okaże się, że strony nie porozumiały się **co do** treści złożonego oświadczenia woli, za prawnie wiążące należy uznać jego znaczenie ustalone według obiektywnego wzorca wykładni. (Sygn. akt I CSK 211/11)

(9) Stwierdzenie, że działanie komornika było pozbawione cech bezprawności nie mogło zatem, wbrew stanowisku Sądu Okręgowego, być wynikiem oceny, że treść przepisu, który stosował komornik mogła budzić wątpliwości w zakresie jego wykładni. (Sygn. akt I CNP 36/10)

## 5.4 Relacje intra- i intertekstualne

Przymyki wtórne wyrażające relacje deiksy tekstowej służą do wskazywania określonych miejsc w tym samym (relacje intratekstualne) lub innym wyroku (relacje intertekstualne). Oprócz odniesień do innych wyroków służą także do odsyłania do aktów prawa międzynarodowego, unijnego lub krajowego. W większości przypadków odniesienia intertekstualne są dodatkowo sygnalizowane wymienieniem konkretnych jednostek redakcyjnych wyroków lub aktów prawnych (art., ust. itd.) (por. Biel 2016a: 21–23). Przymyki wtórne wyrażające tego typu relacje są najczęstsze w wyrokach unijnych, w których znajduje się prawie 40 proc. więcej odesłań deiktycznych. W poniższej tabeli (por. Tabela 9) przedstawiono dane liczbowe dotyczące częstości występowania najczęstszych przymyków.

Tabela 9. Przymyki złożone i wtórne wyrażające relacje intra- i intertekstualne w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny, wartości znormalizowane do 1 miliona słów

	Wyroki unijne		Wyroki krajowe	Ogólny język polski
	Wyroki Trybunału Sprawiedliwości	Wyroki Sądu	Wyroki Sądu Najwyższego	NKJP
na podstawie	1727	1471	<b>1938</b>	138
zgodnie z	2631	2273	<b>974</b>	204
w rozumieniu	1035	579	<b>394</b>	17
w świetle	534	587	<b>284</b>	26
w oparciu o	133	128	<b>209</b>	27
z naruszeniem	73	73	<b>201</b>	4
stosownie do	48	27	<b>167</b>	6
z mocy	26	2	<b>151</b>	8
z uwzględnieniem	82	68	<b>107</b>	12
na mocy	564	309	<b>74</b>	17

<b>Razem</b>	6853	5517	<b>4500</b>	641
--------------	------	------	-------------	-----

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Jeżeli chodzi o wyroki unijne, szczególną nadreprezentacją względem wyroków krajowych cechują się przyimki *zgodnie z*, *w rozumieniu*, *w świetle* oraz *na mocy*. Natomiast w przypadku wyroków krajowych nadreprezentowane są: *na podstawie*, *w oparciu o*, *stosownie do* i *z mocy*.

Przykłady użycia przyimków wyrażających relacje intra- i intertekstualne (wyroki krajowe):

(10) Z tych względów Sąd Najwyższy **na podstawie** art. 424 §1 k.p.c. orzekł jak w sentencji. (Sygn. akt I CNP 55/10)

(11) Rozpoznawaną sprawę Sąd Apelacyjny, **zgodnie z** nakazem określonym w art. 378 § 1 k.p.c., rozpatrzył w granicach apelacji, uwzględnił także związanie powództwem. (Sygn. akt I CSK 261/10)

(12) Sąd Okręgowy stwierdził, że w wykonaniu zawartej przez strony umowy sprzedaży doszło do zawarcia umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej **w rozumieniu** art. 393 k.c. (Sygn. akt I CSK 478/10)

## 5.5 Relacja partycypacji

Przyimki wtórne wchodzące w skład grupy realizującej funkcje relacji partycypacji (por. Biel 2016a: 30) odgrywają ważną rolę w języku wyroków, gdyż umożliwiają określanie relacji przeznaczenia, jak to określa Maria Lesz-Duk (2011: 107), „dla czyjejś korzyści” albo „dla czyjejś straty”. W argumentacji zawartej w wyrokach sądowych służą one często wprowadzaniu uczestników (stron postępowania) przedstawianych rozwiązań. Przyimki z tej grupy są najczęstsze w wyrokach krajowych; w wyrokach unijnych są one dwa razy rzadsze. Natomiast w reprezentatywnej próbie współczesnej polszczyzny są najrzadsze. Szczególnie częstym występowaniem w języku wyroków zarówno krajowych, jak i unijnych cechują się przyimki wtórne *na rzecz* i *wobec*. Poniższa tabela (por. Tabela 10) przedstawia dane liczbowe dotyczące częstości

występowania najczęstszych przyimków pełniących funkcje relacji partycypacji.

Tabela 10. Przyimki złożone i wtórne wyrażające relację partycypacji w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny, wartości znormalizowane do 1 miliona słów

	Wyroki unijne		Wyroki krajowe	Ogólny język polski
	Wyroki Trybunału Sprawiedliwości	Wyroki Sądu	Wyroki Sądu Najwyższego	NKJP
na rzecz	371	251	<b>1196</b>	96
wobec	504	789	<b>986</b>	273
na szkodę	14	14	<b>21</b>	7
przy udziale	18	7	<b>6</b>	4
przy wsparciu	1	2	<b>1</b>	2
w porozumieniu z	4	6	<b>0</b>	11
w porozumieniu ze	0	0	<b>0</b>	0
Razem	912	1069	<b>2210</b>	393

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Przykłady użycia wybranych wyrażen przyimkowych wyrażających relację partycypacji (wyroki krajowe):

(13) Zgodnie z tymi przepisami odpowiedzialność ubezpieczyciela jest z mocy prawa ograniczona do wysokości sumy gwarancyjnej, a zatem z chwilą jej wyczerpania jego odpowiedzialność ustaje i wygasa obowiązek świadczenia **na rzecz** poszkodowanego. (Sygn. akt II CSK 399/10)

(14) A zatem niewdzięczność **wobec** osoby bliskiej darczyńcy, bez związku z jego osobą, nie uprawnia do czynności, o których mowa w ww. przepisie. (Sygn. akt I CSK 493/13)

(15) Wyrokiem z dnia 26 lipca 2006 r. uznano pozwaną J. W. za winną popełnienia oszustw **na szkodę** powodów w wysokości co najmniej 30.000 zł. (Sygn. akt V CSK 488/11)

## 5.6 Relacje modalności

Grupa przyimków służących do wyrażania relacji modalności (por. Milewska 2003a: 152) jest dość liczna w przypadku wyroków unijnych i krajowych, jednakże w przypadku wyroków krajowych przyimki z tej grupy są liczniejsze o ok. 30 proc. niż w obu korpusach unijnych. Funkcją pełnioną przez przyimki wtórne wyrażające relacje modalności jest, jak sugeruje nazwa, wskazywanie modalności. W przypadku wyroków krajowych i unijnych sądy wyrażane są nie tylko przez różnego rodzaju instytucje, lecz także przez m.in. strony postępowania. Bardzo dobrze ilustrują to przykłady zaczerpnięte z korpusu wyroków krajowych, które umieszczono pod tabelą przedstawiającą najczęstsze przyimki złożone i wtórne wyrażające relacje modalności (por. Tabela 11).

Tabela 11. Przyimki złożone i wtórne wyrażające relacje modalności w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny, wartości znormalizowane do 1 miliona słów

	Wyroki unijne		Wyroki krajowe	Ogólny język polski
	Wyroki Trybunału Sprawiedliwości	Wyroki Sądu	Wyroki Sądu Najwyższego	NKJP
według	291	328	612	309
zdaniem	441	569	409	235
w ocenie	87	326	305	11
z punktu widzenia	82	82	95	37
z perspektywy	4	3	5	10
wg.	0	0	2	23
<b>Razem:</b>	905	1308	1427	625

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Przykłady użycia wyrażen przyimkowych wyrażających relacje modalności (wyroki krajowe):

(16) Dochodzona należność stanowiła – **według** powoda – odszkodowanie w związku z niewykonaniem łączącej strony umowy zakupu i sprzedaży energii elektrycznej, tj. braku przedkładania stronie powodowej comiesięcznych danych o ilości energii faktycznie wyprodukowanej w danym miesiącu przez stronę pozwaną,



co uniemożliwiało ustalenie należnej powodowi tzw. opłaty przesyłowej. (Sygn. akt I CSK 184/10)

(17) Nie doszło też, **zdaniem** Sądu Najwyższego do naruszenia innych wymienionych w skardze kasacyjnej przepisów, które prowadziłyby do nieważności postępowania przed sądem drugiej instancji. (Sygn. akt I CSK 120/11)

(18) **W ocenie** Sądu Rejonowego wypłacone powodowi odszkodowanie w kwocie 26 900 zł nie pozwalało na usunięcie wszystkich skutków kolizji. (Sygn. akt I CNP 55/10)

## 5.7 Relacje sposobu i instrumentalne

Jak zaznacza Beata Milewska (2003a: 143), przyimki będące wyznacznikami relacji sposobu charakteryzują akcję ze względu na kształt (metodę) jej realizacji. Przykładowymi wyznacznikami tej relacji są np. *drogą, na drodze*. Ze względu na fakt, iż relacja sposobu jest zbliżona do relacji instrumentalnej pod względem realizowanych funkcji (ibid.: 149), relacja instrumentalna jest tutaj rozpatrywana wspólnie z relacją sposobu. Relacja instrumentalna odnosi się do narzędzi i środków, przy pomocy których możliwe jest wykonanie jakiejś czynności; przykładowym wyznacznikiem tego typu relacji jest np. *za pomocą*. Częstość występowania wykładników relacji sposobu i instrumentalnej jest nieznacznie niższa od częstości występowania wykładników relacji modalności. Jak wynika z danych przedstawionych w poniższej tabeli przyimki złożone i wtórne będące wykładnikami relacji sposobu i relacji instrumentalnej występują najczęściej w korpusie wyroków TS, w następnej kolejności jest ich najwięcej w korpusie krajowym i korpusie wyroków Sądu. Najmniej wykładników tego typu relacji znaleźć można w próbie języka polskiego. Ogólnie rzecz biorąc, najwięcej wykładników obu relacji znajduje się w obu korpusach unijnych. Poniższa tabela (por. Tabela 12) przedstawia najczęstsze przyimki złożone i wtórne wyrażające relacje sposobu i instrumentalne.

Tabela 12. Przyimki złożone i wtórne wyrażające relacje sposobu i instrumentalne w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny, wartości znormalizowane do 1 miliona słów

	Wyroki unijne		Wyroki krajowe	Ogólny język polski
	Wyroki Trybunału Sprawiedliwości	Wyroki Sądu	Wyroki Sądu Najwyższego	NKJP
poprzez	546	386	<b>468</b>	140
w drodze	262	154	<b>204</b>	65
w formie	98	86	<b>155</b>	50
w trybie	416	26	<b>116</b>	30
za pomocą	140	103	<b>44</b>	79
na zasadzie	56	40	<b>41</b>	20
drogą	35	13	<b>29</b>	64
na drodze	13	2	<b>29</b>	39
z zachowaniem	14	14	<b>29</b>	6
za pośrednictwem	73	98	<b>29</b>	36
Razem	1653	922	<b>1143</b>	529

Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Przykłady użycia wyrażeń przyimkowych wyrażających relacje sposobu i instrumentalne (wyroki krajowe):

(19) Skarżąca domagała się uchylecia wyroku Sądu drugiej instancji wobec tej strony i jego zmianę **poprzez** zasądzenie od strony pozwanej kwoty 514.000 zł z odsetkami. (Sygn. akt I CSK 275/10)

(20) Jeśli **w drodze** ogólnych reguł interpretacyjnych nie uda się usunąć wątpliwości, to należy rozstrzygnąć je na niekorzyść tej strony, która zredagowała tekst wywołujący te wątpliwości. (Sygn. akt I CSK 348/10)

(21) Umowa przedwstępna zawarta przez strony **w formie** aktu notarialnego odpowiadała przewidzianym dla niej wymogom formalnym. (Sygn. akt I CSK 282/10)

## Wnioski

Przedstawione w artykule dane ilościowe uzyskane w oparciu o analizę korpusów potwierdziły, iż wysoka dystrybucja przymków prostych, złożonych i wtórnych w wyrokach na tle reprezentatywnej próby ogólnego języka polskiego stanowi cechę gatunkową wyroków. W języku orzecznictwa szczególnie istotną rolę pełni kilka typów relacji wyrażanych przez przymki, tj. relacje temporalne, relacje przyczynowo-skutkowe, relacje przyzwolenia i warunku, relacja dotyczenia, relacje inter- i intratekstualne, relacje partycypacji, relacje modalności, a także relacje sposobu i instrumentalne.

Przedstawiona poniżej tabela (por. Tabela 13) zawiera dane dotyczące całkowitej liczby wystąpień przymków złożonych i wtórnych będących wykładnikami poszczególnych typów relacji.

Tabela 13. Dane dot. całkowitej liczby wystąpień przymków stanowiących wykładniki poszczególnych typów relacji w korpusach wyroków unijnych, korpusie wyroków krajowych na tle reprezentatywnej próby współczesnej polszczyzny, wartości znormalizowane do 1 miliona słów

Typ relacji	Wyroki unijne		Wyroki krajowe	Ogólny język polski
	Wyroki Trybunału Sprawiedliwości	Wyroki Sądu	Wyroki Sądu Najwyższego	NKJP
Relacje temporalne	7107	9267	<b>12042</b>	2300
Relacje przyczynowo-skutkowe, przyzwolenia i warunku				
(i) Przyczyna	2418	2413	<b>3344</b>	562
(ii) Skutek	845	993	<b>1429</b>	220
(iii) przyzwolenie	439	524	<b>641</b>	188
(iv) warunek	<b>1508</b>	<b>1170</b>	830	410
Relacja dotyczenia	<b>9644</b>	<b>11685</b>	5038	831
Relacje intra- i intertekstualne	<b>6853</b>	<b>5517</b>	4500	641
Relacja partycypacji	912	1069	<b>2210</b>	393
Relacje modalności	905	1308	<b>1427</b>	625
Relacje sposobu i instrumentalne	<b>1653</b>	922	1143	529
<b>Razem</b>	28582	34868	<b>32604</b>	6699

4Źródło: opracowanie własne na podstawie korpusu wyroków unijnych i krajowych oraz korpusu NKJP.

Jeżeli porównamy całkowitą liczbę wystąpień przyimków będących wykładnikami poszczególnych typów relacji w korpusach unijnych z ich całkowitą liczbą wystąpień w korpusie krajowym, zauważymy, iż przyimki złożone i wtórne są nadreprezentowane w korpusie unijnym w przypadku pięciu typów relacji, tj. relacji warunku, dotyczenia, intra- i intertekstualnych, a także sposobu i instrumentalnych. Natomiast w przypadku pozostałych typów relacji, tj. relacji temporalnych, przyczynowo-skutkowych, przyzwolenia, partycypacji i modalności, można mówić o niedoreprezentacji względem korpusu krajowego. Różnice te świadczą o tym, iż profil frazeologiczny wyroków unijnych w zakresie wyrażen przyimkowych różni się od profilu wyroków krajowych, a sprawowane przez nie funkcje posiadają inną dystrybucję. Niewątpliwie głównymi przyczynami tego stanu rzeczy jest m.in. wpływ procesu tłumaczenia na kształt tekstów docelowych (w przypadku wyroków unijnych język angielski nie jest językiem źródłowym)<sup>6</sup>, a także rozbieżny zakres kompetencji sądów unijnych i sądu krajowego wpływający na tematykę i zakres wydawanych wyroków i w związku z tym ich profil frazeologiczny. Bez wątpienia przyimki są narzędziem językowym, które umożliwia instytucjom sądowym wydającym wyroki precyzyjne formułowanie argumentacji, a także przytaczanie zaistniałych faktów w sposób pozbawiający odbiorców wyroków wszelkich wątpliwości – szczególna rola przypada tutaj przyimkom wyrażającym relacje przyczynowo-skutkowe, przyzwolenia i warunku, dotyczenia, a także intra- i intertekstualne. Z pewnością większy stopień dopasowania tekstowego wyroków unijnych pod względem dystrybucji przyimków pozwoliłby odbiorcom wyroków w języku polskim na łatwiejsze zrozumienie ich treści, przy założeniu, że są oni zaznajomieni z językiem i strukturą wyroków krajowych. Jednakże usilne dążenie do większego dopasowania wyroków unijnych do konwencji wyroków krajowych w tym zakresie mogłoby przyczynić się do zmniejszenia ich wartości informacyjnej i stopnia precyzyjności, co nie wydaje się mieć sensu, w sytuacji gdy na całokształt wyroków unijnych wpływają inne uwarunkowania kontekstowe.

---

<sup>6</sup> Językiem źródłowym wyroków unijnych jest język francuski, por. <[https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2\\_10813/en/](https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_10813/en/)>.

## Bibliografia

- Biel, Łucja, Dariusz Koźbiał i Katarzyna Wasilewska. 2018. Zbitki wielowyrazowe w polskim eurolekcie — analiza gatunkowa formułczości dyskursu administracyjnego. Badanie pilotażowe. W *Tom pamiątkowy ku pamięci Prof. Anny Duszak (1950–2015). Język w Interakcji Społecznej*, red. Urszula Okulska, Agnieszka Kulczyńska i Tomasz Konik. Warszawa: Instytut Lingwistyki Stosowanej (w druku).
- Biel, Łucja. 2014. *Lost in the Eurofog*. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Biel, Łucja. 2016a. Wyrażenia przyimkowe w krajowych i unijnych aktach prawnych – analiza korpusowa funkcji przyimków w polskim języku prawnym. W *Język polskiego prawa: nowe wyzwania*, red. Dorota Kondratczyk-Przybylska, Adam Niewiadomski i Ewa Walewska, 9–35. Warszawa: Międzywydziałowe Koło Naukowe Kultury Języka Prawnego i Prawniczego Lingua Iuris.
- Biel, Łucja. 2016b. Mixed corpus design for researching the Eurolect: A genre-based comparable-parallel corpus in the PL EUROLECT project. W *Polskojęzyczne korpusy równoległe. Polish-language Parallel Corpora*, red. Ewa Gruszczyńska i Agnieszka Leńko-Szymańska, 197–208. Warszawa: Instytut Lingwistyki Stosowanej.
- Jadacka, Hanna. 2005. *Kultura języka polskiego: fleksja, słowotwórstwo, składnia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Klemensiewicz, Zenon. 1952. *Podstawowe wiadomości z gramatyki języka polskiego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Lesz-Duk, Maria. 2011. *Przyimki wtórne w języku polskim: stan współczesny i ewolucja*. Częstochowa: Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza.
- Łapa, Romana. 2006. Przyimki wtórne w tekstach prawnych. *Język Polski* 86: ss. 358–366.
- Łapa, Romana. 2013. Konstrukcje z przyimkami w ustawach prawnych. Znaczenia gramatyczne. *Roczniki Humanistyczne LXI z. 6, Językoznawstwo*: ss. 77–91.

- McEnery, Tony, i Andrew Hardie. 2012. *Corpus Linguistics – Method, Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Milewska, Beata. 2003a. *Przyimki wtórne we współczesnej polszczyźnie*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Milewska, Beata. 2003b. *Słownik polskich przyimków wtórnych*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Pęzik, Piotr. 2012. Wyszukiwarka PELCRA dla danych NKJP. W *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, red. Adam Przepiórkowski, Mirosław Bańko, Rafał Górski, Barbara Lewandowska-Tomaszczyk, 253–273. Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Scott, Mike. 2017. *WordSmith Tools version 7*, Stroud: Lexical Analysis Software.

## **Źródła internetowe**

- Baza orzeczeń Sądu Najwyższego RP.  
[http://www.sn.pl/orzecznictwo/SitePages/Baza\\_orzeczen.aspx](http://www.sn.pl/orzecznictwo/SitePages/Baza_orzeczen.aspx)  
(data dostępu 6 października 2018 r.).
- Baza orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości UE.  
<http://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=pl> (data dostępu 6 października 2018 r.).
- Strona internetowa projektu badawczego „Eurolekt – unijna odmiana języka polskiego i jej wpływ na polszczyznę urzędową”.  
<https://eurolekt.ils.uw.edu.pl/> (data dostępu 6 października 2018 r.).
- Role of legal translation in proceedings before the Court of Justice.  
[https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2\\_10813/en/](https://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_10813/en/) (data dostępu 6 października 2018 r.).
- Wyszukiwarka PELCRA dla NKJP. <http://nkjp.uni.lodz.pl/> (data dostępu 6 października 2018 r.).

## **Wykaz cytowanych wyroków Sądu Najwyższego**

- Wyrok SN z dnia 28 stycznia 2011 r. – Sygn. akt I CSK 315/10  
Wyrok SN z dnia 21 lutego 2013 r. – Sygn. akt I CSK 408/12  
Wyrok SN z dnia 16 lutego 2011 r. – Sygn. akt II CSK 399/10  
Wyrok SN z dnia 19 maja 2011 r. – Sygn. akt I CNP 55/10  
Wyrok SN z dnia 11 lutego 2011 r. – Sygn. akt I CSK 252/10  
Wyrok SN z dnia 3 czerwca 2011 r. – Sygn. akt III CSK 285/10  
Wyrok SN z dnia 11 sierpnia 2011 r. – Sygn. akt I CSK 607/10  
Wyrok SN z dnia 27 stycznia 2012 r. – Sygn. akt I CSK 211/11  
Wyrok SN z dnia 3 lutego 2011 r. – Sygn. akt I CNP 36/10  
Wyrok SN z dnia 19 maja 2011 r. – Sygn. akt I CNP 55/10  
Wyrok SN z dnia 3 lutego 2011 r. – Sygn. akt I CSK 261/10  
Wyrok SN z dnia 20 kwietnia 2011 r. – Sygn. akt I CSK 478/10  
Wyrok SN z dnia 16 lutego 2011 r. – Sygn. akt II CSK 399/10  
Wyrok SN z dnia 27 czerwca 2014 r. – Sygn. akt I CSK 493/13  
Wyrok SN z dnia 9 sierpnia 2012 r. – Sygn. akt V CSK 488/11  
Wyrok SN z dnia 28 stycznia 2011 r. – Sygn. akt I CSK 184/10  
Wyrok SN z dnia 1 grudnia 2011 r. – Sygn. akt I CSK 120/11  
Wyrok SN z dnia 19 maja 2011 r. – Sygn. akt I CNP 55/10  
Wyrok SN z dnia 18 lutego 2011 r. – Sygn. akt I CSK 275/10  
Wyrok SN z dnia 3 lutego 2011 r. – Sygn. akt I CSK 348/10  
Wyrok SN z dnia 3 lutego 2011 r. – Sygn. akt I CSK 282/10





# **ISHARYŌ JAKO JAPOŃSKI SPOSÓB ZADOŚĆUCZYNIENIA ZA KRZYWDĘ W RAZIE ROZWODU**

**RAFAŁ ŁUKASIEWICZ**

Uniwersytet Rzeszowski

Wydział Prawa i Administracji

Zakład Prawa Cywilnego

Rzeszów, Polska

lukasiewiczrafal@op.pl

**Abstrakt:** Celem niniejszej publikacji jest omówienie realiów funkcjonowania zadośćuczynienia za zdradę w prawie japońskim (*isharyō*). Zadośćuczynienie orzekane w związku z rozwodem można podzielić na zadośćuczynienie za spowodowanie zaburzeń psychicznych oraz zadośćuczynienie za utratę pozycji społecznej. Analiza tej problematyki nie może odbyć się bez przedstawienia japońskiego kontekstu kulturowego oraz społecznego. Oprócz tego, zaprezentowane zostaną dane statystyczne ukazujące jakie czynniki wpływają na wysokość *isharyō*. Na końcu przedstawione zostaną uwagi prawnoporównawcze.

**Słowa kluczowe:** Japonia, zadośćuczynienie, rozwód, zdrada, niewierność.

## ISHARYŌ AS A WAY TO COMPENSATION FOR MORAL INJURY IN CASE OF DIVORCE IN JAPAN

**Abstract:** The purpose of this article is to present a compensation for moral injury connected with conjugal infidelity in Japanese Law (*isharyō*). The compensation for moral injury, which is sentenced because of a divorce could be divided into a compensation for mental disorder and a compensation for deprivation of the status in the society. To analyze this issue it is necessary to discuss context of Japanese culture and society. Furthermore, I present statistics which show factors that have influence on the amount of compensation. Finally, there are remarks on comparative law.

**Key words:** compensation, moral injury, divorce, Japan, conjugal infidelity

### Wstęp

Rozwiązania prawne występujące w japońskim systemie prawnym bardzo często pod względem konstrukcyjnym są zbliżone do unormowań znanych europejskim systemom prawnym. Wynika to przede wszystkim z faktu, że japońskie prawo cywilne było tworzone na bazie prawa europejskiego oraz amerykańskiego (m.in. Leszczyński 1994: 81-83; Leszczyński 1998: 171-179; Frank 2005a: 166-204; Frank 2005b: 227-261; Marutschke 2005: 205-226; Schmidt 2005a: 262-304; Schmidt 2005b: 305-329; Oda 2005: 13-22; Jelonek 2014: 253-267; Drozdowski 2017: 14-20). Równocześnie, kontekst kulturowy i praktyka stosowania prawa sprawiają, że instytucje te mają pewien swoisty dla japońskiego społeczeństwa charakter. Nie inaczej jest w przypadku *isharyō* (慰謝料), które można zdefiniować jako rodzaj zadośćuczynienia, znajdującego zastosowanie, gdy pokrzywdzony doznał cierpienia psychicznego (Yokoi red. 2010: 347-8)<sup>1</sup>. Przede wszystkim może być orzeczone obok *songaibaishō* (odszkodowania) z powodu wypadku, jako zadośćuczynienie za

---

<sup>1</sup> W tym miejscu pragnę podziękować dr Yuki Horie z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu za nieocenioną pomoc podczas pisania niniejszej publikacji, w szczególności w zakresie pozyskania japońskich źródeł oraz ich tłumaczenia. Bez tego wsparcia niniejszy tekst nie mógłby powstać.

wstrząs psychiczny (Horie 2013: 198). Termin zadośćuczynienie odnosi się bowiem do sumy pieniężnej przeznaczonej na złagodzenie krzywdy, a więc uszczerbku typu niemajątkowego, odszkodowanie zaś następuje w przypadku szkody majątkowej.

Zgodnie z art. 709 japońskiego kodeksu cywilnego osoba, która umyślnie lub w wyniku zaniedbania naruszyła jakiegokolwiek prawa innych osób lub prawnie chronione interesy innych osób jest zobowiązana zrekompensować wszelkie wynikłe stąd szkody. Podstawą normatywną *isharyō* jest art. 710 j.k.c. na mocy którego osoba odpowiedzialna na podstawie artykułu 709 j.k.c. powinna zrekompensować także szkody inne niż szkody majątkowe, niezależnie od tego, czy naruszono ciało, wolność lub dobre imię innych osób lub czy naruszono prawa majątkowe innych osób.

Przyczyny zasądzenia *isharyō* są rozmaite. Można go żądać od osoby, która doprowadziła do pozbawienia innej osoby życia, jak również w razie uszkodzenia ciała, naruszenia wolności, czy zniesławienia. Na szczególną uwagę zasługuje możliwość żądania *isharyō* w przypadku niewierności małżonka, czy rozkładu pożycia małżeńskiego. *Isharyō* orzekane w związku z rozwodem można podzielić na zadośćuczynienie za spowodowanie zaburzeń psychicznych wynikających z rozkładu pożycia oraz zadośćuczynienie za utratę małżonka, co może wpływać negatywnie na status społeczny drugiego małżonka (Yukawa red. 2013: 7).

Celem niniejszej publikacji jest omówienie kulturowych realiów funkcjonowania zadośćuczynienia za zdradę w prawie japońskim. Z pewnych przyczyn instytucja ta jest w Japonii stosowana. Należy zwrócić uwagę, że stanowi ona swoiste wkroczenie regulacji prawa zobowiązaniowego do relacji o charakterze rodzinnym. Warto przy tym dodać, że w niektórych innych systemach prawnych także możliwe jest zadośćuczynienie w przypadku zdrady (np. Anglia, Francja). Nie ulega jednak wątpliwości, że zasady, na których oparte jest życie Japończyków w istotny sposób wpływają na funkcjonowanie obowiązujących tam regulacji prawnych, w tym dotyczących *isharyō*. Ze względu na komparatystyczny charakter czasopisma przedstawiona zostanie także w sposób sygnalizacyjna polska perspektywa zadośćuczynienia za zdradę małżeńską.

W niniejszej pracy posłużono się metodą formalno-dogmatyczną oraz prawno-porównawczą. Dokonano analizy aktów normatywnych obowiązujących w japońskim systemie prawa oraz przedstawiono wyniki badań nad orzecznictwem w tym zakresie.

Zastosowanie instytucji zadośćuczynienia za zdradę małżeńską w Japonii skonfrontowano z prawem polskim, w którym instytucji zadośćuczynienia nie stosuje się do naprawienia krzywdy wynikającej ze zdrady małżeńskiej, posługując się instytucjami z zakresu prawa rodzinnego.

## **Kontekst kulturowy *isharyō* za zdradę małżeńską**

Zrozumienie podstaw funkcjonowania instytucji zadośćuczynienia za zdradę w Japonii wymaga dokonania pewnych uwag ogólnych. Wydaje się, że na zakres zastosowania tej instytucji może wpływać szereg czynników, które wynikają z charakterystyki japońskiego społeczeństwa.

Należy pamiętać, że postrzeganie zdrady małżeńskiej jest przez Japończyków ściśle powiązane z tradycyjnym ujmowaniem ról kobiety i mężczyzny. Życie kobiety sprowadza się do bycia dobrą żoną i mądrą matką (*ryōsaikenbo*, 良妻賢母), mężczyzna zaś zajmuje się głównie pracą i ma pozycję nadrzędną względem żony (Holloway 2010: 1-10; Okamura 2013; Smith 2013: 129-169). Można twierdzić, że w społeczeństwie japońskim zdrada męża była i jest akceptowana (Hendry 2013: 62; *Onnadaigaku*, czyli XVII-wieczne opracowanie dotyczące edukacji kobiet wskazywało nawet bezpośrednio, że głęboka zazdrość żony powinna być traktowana jako przesłanka rozwodu. Okamura 2013: 99). W praktyce kobieta po urodzeniu dziecka jest traktowana przez męża wyłącznie jako matka jego dzieci, natomiast relacje intymne utrzymuje on z inną kobietą (Smith 2010: 157). Nie należy przy tym tracić z pola widzenia faktu, że społeczeństwo japońskie ulega ciągłym zmianom, a pozycja kobiet sukcesywnie się umacnia. Zdrada jest coraz częściej powoływana przez małżonków jako przyczyna rozwodu, przy czym w zdecydowanej większości wskazują na nią kobiety (West 2011: 177). Ze względu na to, że kobiety zajmują się prowadzeniem gospodarstwa domowego, a mężowie pracują zawodowo, są one w pewnym sensie podporządkowane finansowo, co skłania je do pozostawania w małżeństwie. Równocześnie mężowie są świadomi, że władza rodzicielska po rozwodzie będzie

przysługiwać ich byłym żonom, a kontakty z dziećmi będą właściwie uzależnione od woli kobiety (Jones 2007: 204 i 228).

Jednym z głównych powodów leżących u podstaw decyzji o pozostawaniu w małżeństwie mimo niewierności jest fakt, że Japończycy podchodzą do rozwodu, jako do kwestii wstydlivej, twierdząc że świadczy on o nieumiejętności skutecznego zbudowania rodziny. Jak zauważa Y. Horie stosunek ten znajduje odzwierciedlenie w stosowanych w Japonii pojęciach *batsuichi* (バツ一) oraz *batsu ni* (バツ二), gdzie *batsu* oznacza „fałsz”, „złe wykonanie”, „porażkę” wynikającą z rozwodu, a *ichi* (jeden) i *ni* (dwa) oznaczają liczbę nieudanych małżeństw (Horie 2013: 131).

Należy przy tym pamiętać, że w Japonii występuje wyraźny podział na to co wewnątrz oraz na zewnątrz grupy, co wiąże się przede wszystkim z filozofią wstydu. Sfery życia można podzielić na:

- własny dom, to co jest wewnątrz grupy, której jest się członkiem (*uchi*, 内) oraz wszystko to co jest na zewnątrz grupy (*soto*, 外),
- pogląd oficjalny, prezentowany na zewnątrz grupy (*tatema*, 建前) oraz pogląd prawdziwy (*honne*, 本音),
- publiczne ja, to jak inni widzą daną osobę (*omote*, 表) oraz prywatne ja, czyli to co jest dla tej osoby prywatne i ukrywane przed obcymi (*ura*, 裏), (Leszczyński 1994: 35 i 38)

Poczucie wstydu, jaki wiąże się z rozwodem oraz potrzeba zachowywania spraw prywatnych wewnątrz grupy (w tym rodzinnej) powoduje, że Japończycy bardzo często trwają w małżeństwie, nawet jeżeli między małżonkami nastąpił rozkład pożycia. Tego rodzaju relacje określa się mianem *kateinairikon* (家庭内離婚), czyli rozwód w małżeństwie (Horie 2013: 141). *Kateinairikon* oznacza sytuację małżeństwa, w którym rzeczywiste, wspólne pożycie nie istnieje, ale na zewnątrz zostają utrzymane jego pozory. Powodem wyboru *kateinairikon* jest to, że para chce się rozwieść, ale nie może z powodu różnych przyczyn m.in. ekonomicznych, czy związanych z brakiem wykształcenia jednego z małżonków lub w związku z potrzebą wychowania dzieci. Istotny jest także aspekt zewnętrzny, wynikający z chęci utrzymania dobrych relacji z sąsiadami, krewnymi oraz środowiskiem pracowniczym (Zokugo Dictionary). Jak już bowiem wskazano, rozwód w oczach Japończyków jest traktowany jako stan wstydlivy, którego lepiej

jest unikać. Ma to kluczowe znaczenie w tym sensie, że instytucja zadośćuczynienia za zdradę małżeńską pozostaje w związku z rozwodem oraz kwestią alimentacji, czy podziału majątku wspólnego.

Kolejnym aspektem, który oddziałuje na stosowanie *isharyō* za zdradę małżeńską jest zakorzeniona w świadomości Japończyków potrzeba bezkonfliktowego rozwiązywania sporów. Jak wskazują dane statystyczne, 87,8% rozwodów w Japonii odbywa się za porozumieniem (*kyōgirikon*, 協議離婚), co oznacza, że nie bada się ich przyczyn (Raport dotyczący danych demograficznych przygotowany przez Japońskie Ministerstwo Zdrowia, Pracy i Opieki Społecznej). Procedura jest przy tym bardzo uproszczona. Małżonkowie razem z dwoma świadkami składają podpisy na formularzu zawiadomienia rozwodowego, czyli *rikontodoke* (離婚届). Musi on zawierać jedynie zgodę małżonków na rozwód oraz, w przypadku, gdy małżonkowie posiadają małoletnie dzieci, wskazanie rodzica, który będzie sprawował władzę rodzicielską (art. 819 j.k.c.). W związku z tym, że przyczyny rozkładu pożycia małżonków nie są przez sąd badane w sytuacji rozwodu za porozumieniem stron, w rachubę nie wchodzi dochodzenie zadośćuczynienia za zdradę. Oznacza to, że *isharyō* za zdradę małżeńską dotyczy w istocie niewielkiej liczby rozwodów.

Warto także zwrócić uwagę na jeszcze jeden kontekst orzekania *isharyō*. W Japonii funkcjonuje przeświadczenie o potrzebie zrywania relacji między małżonkami po rozwodzie (*rien*, 離縁). Ma to swoje odzwierciedlenie w braku orzekania alimentów między małżonkami lub braku ich egzekucji. Zamiast tego następuje niekiedy orzeczenie *isharyō* (Ono 2010: 158). Zerwanie relacji między rozwiedzionymi rodzicami dotyka także dzieci. W prawie japońskim władza rodzicielska jest przyznawana po rozwodzie w zasadzie tylko jednemu z małżonków (Szerzej: Horiei Łukasiewicz 2018). Rodzic, który utracił władzę rodzicielską nie ma właściwie żadnych praw względem dziecka, nie mając wpływu na takie kwestie jak zmiana miejsca zamieszkania, zmiana nazwiska, czy przysposobienie (Tanase 2011: 570; Łukasiewicz 2018).

## Rozwód a *isharyō* za zdradę małżeńską

Jak już wskazano powyższej, w zdecydowanej większości przypadków rozwód odbywa się za porozumieniem stron. Wówczas nie bada się okoliczności rozkładu pożycia między małżonkami, w tym zdrady. Należy jednak pamiętać, że w przypadku, gdy do rozwodu dochodzi na żądanie jednego z małżonków jedną z jego przesłanek jest zdrada małżeńska (art. 770 j.k.c.). Nie ulega wątpliwości, że zdrada małżeńska może mieć wpływ na zakres alimentów oraz podział majątku wspólnego. Równocześnie warto zauważyć, że w japońskich realiach obowiązek alimentacyjny jest rzadko realizowany przez byłych mężów i to zarówno w odniesieniu do żony, jak i dzieci (Sequeira 1996: 26; Ono 2010: 158-159). Jeżeli chodzi o podział majątku małżonków sytuacja kobiet ulega stopniowemu polepszeniu. Choć początkowo ich pozycja była słaba, współcześnie sądy podejmują starania w celu ochrony kobiet, które pełniły funkcję gospodyń domowych i nie podejmowały pracy zawodowej (Jones 2007: 208).

W orzecznictwie japońskim bierze się pod uwagę to, czy zdrada małżeńska została już uwzględniona w ramach rozwodu jako podstawa orzeczenia alimentów na rzecz jednego z małżonków oraz podziału majątku wspólnego. Wysokość *isharyō* zależy od tego, czy aspekt zadośćuczynienia został już uwzględniony. Dlatego w praktyce, podział majątku i *isharyō* są orzekane oddzielnie, aby uniknąć nieporozumień stron w przyszłości (Yukawa red. 2013: 8). Ze względu na trudności w egzekucji alimentów *isharyō*, jako zryczałtowana kwota stanowić może instrument o większych walorach praktycznych, aniżeli orzeczenie świadczeń alimentacyjnych.

Małżonek zdradzony może dochodzić *isharyō* nie tylko od swojego współmałżonka, ale także od osoby trzeciej, która utrzymywała z drugim małżonkiem relacje intymne, przy czym musiała ona dopuścić się zdrady umyślnie. Japoński Sąd Najwyższy w orzeczeniu z dnia 30 marca 1954 r. stwierdził, że osoba trzecia, która współżyła płciowo z jednym z małżonków, niezależnie od tego, czy istniała między nimi miłość, narusza prawa drugiego małżonka i jej zachowanie jako czyn niedozwolony stanowi podstawę do zapłaty zadośćuczynienia za ból psychiczny i cierpienie małżonka zdradzonego (Yukawa red. 2013: 11).

W przypadku, gdy małżonkowie nie są w stanie porozumieć się co do wysokości zadośćuczynienia za zdradę można skorzystać z procedury mediacyjnej w sądzie rodzinnym. Należy przy tym zauważyć, że *isharyō* między małżonkami dotyczyć może nie tylko zdrady, ale także innych okoliczności. W opisanej na stronie Japońskiego Sądu Najwyższego procedurze dochodzenia *isharyō*, jako przyczyny zasądzenia zadośćuczynienia od małżonka wskazano agresywne zachowanie męża wobec żony, brak wydawania pieniędzy na zaspokajanie codziennych potrzeb rodziny, czy przebywanie w barze i salonie *pachinko* w czasie pracy (patrz opis procedury na stronie Japońskiego Sądu Najwyższego).

## Sposób obliczenia wysokości *isharyō*

Sąd orzekając o wysokości *isharyō* w związku z rozwodem ma sporą dowolność. W przypadku, gdy niewierność małżonka powoduje rozkład pożycia, jako osoba winna jest on zobowiązany do zapłaty *isharyō* drugiemu małżonkowi. Ponadto osoba trzecia, która utrzymywała relacje fizyczne z jednym z małżonków ma obowiązek zapłacić zdradzonemu małżonkowi *isharyō*, jeżeli zdrada miała z jej strony charakter umyślny (Yukawa red. 2013: 11).

Przeprowadzone przez grupę naukowców (Oishi, Gotou, Tanaka, Tamura, Hashimoto, Maehara, Murata, Moriya) badania aktowe oraz ankietowe pokazują, że sądy ustalając kwotę *isharyō* biorą pod uwagę w pierwszej kolejności okres trwania małżeństwa, w mniejszym zaś stopniu możliwości majątkowe małżonka winnego, odpowiedzialność za winę oraz obecność małoletnich dzieci (Yukawa red. 2013: 11). Trudno przy tym wskazać jednolity standard obliczeniowy wobec tego, że sąd bierze pod uwagę całość stanu faktycznego m.in. istnienie lub brak wcześniejszego rozkładu pożycia, okres niewierności, czy szczegóły niewierności.

Według analizy spraw sądowych przeprowadzonej przez grupę naukowców (Yukawa red. 2013) w przypadku małżeństw rozwiedzionych po więcej niż 30 latach (11 spraw), wysokość *isharyō* w tylko jednym przypadku wyniosła poniżej miliona jenów, a w 9 przypadkach *isharyō* wyniosło powyżej 3 milionów jenów. W przypadku małżeństw rozwiedzionych po mniej niż 5 latach (39



spraw), w 11 przypadkach *isharyō* wyniosło poniżej miliona jenów, podczas gdy tylko w 5 przypadkach *isharyō* wyniosło powyżej 3 milionów jenów (Yukawa red. 2013: 8).

Jak wynika z przeprowadzonych przez grupę naukowców (Yukawa red. 2013: 11) badaniach ankietowych wśród 84 spraw średnia wysokość *isharyō* wynosi 2,97 miliona jenów. Kluczowym czynnikiem, który wpływał na wysokość zadośćuczynienia za zdradę był staż małżeński (patrz tabela poniżej).

Tabela. Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród adwokatów 10 prefektur w regionie Kanto

Staż małżeński (w latach)	Wysokość <i>isharyō</i> (w jenach)	Liczba zbadanych przypadków
30 i więcej	5,2 miliona	5
20-30	3,59 miliona	15
10-20	3,45 miliona	20
5-10	3,18 miliona	19
Mniej niż 5	1,44 miliona	22

Źródło: Yukawa red. 2013: 11.

## Polska perspektywa

W polskiej literaturze prawniczej oraz orzecznictwie sądowym zagadnienie zadośćuczynienia za krzywdę wynikającą ze zdrady stanowi problematykę raczej marginalną.

Mimo to, można zauważyć próby dochodzenia tego rodzaju roszczeń przed sądami (Uzasadnienie orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 kwietnia 2015 r., sygn. akt I ACa 60/15, LEX nr 1740651). Co więcej, w doktrynie pojawiają się głosy, że zadośćuczynienie za zdradę małżeńską jest możliwe w polskim porządku prawnym (Tokarz 2011: 102-117. Odmienne: Szer 1966: 80; Grzybowski 1980: 78; Pośrednio: Sygit 1992: 155-156; Krajewski, 2009: 346). Niezależnie od zajętego w tym względzie stanowiska, należy pamiętać, że zdrada małżeńska nie jest stanem faktycznym nieistotnym z punktu widzenia prawa. Stanowić ona może podstawę do orzeczenia o winie rozkładu pożycia jednego z małżonków (art. 57 k.r.o.), co z kolei wpływa na kwestię alimentów

po rozwodzie (art. 60 k.r.o.) oraz może wpłynąć na sposób podziału majątku wspólnego (Postanowienie SN z dnia 27 czerwca 2001 r., IV CKN 278/01, LEX nr 82435; Postanowienie SN z dnia 26 listopada 1973 r., III CRN 227/73, LEX nr 1720).

Możliwość zasądzenia zadośćuczynienia za zdradę małżeńską jest dyskusyjna co najmniej z kilku powodów. Ze względu na ograniczony zakres niniejszej publikacji, uwagi odnoszące się do prawa polskiego mają charakter jedynie sygnalizacyjny.

Ustawodawca polski nie uregulował *expressis verbis* możliwości zadośćuczynienia za zdradę małżeńską. Warto przy tym przypomnieć, że art. 29 dekretu z dnia 25 września 1945 r. prawo małżeńskie umożliwiał sądowi przyznanie zadośćuczynienia za krzywdę moralną małżonkowi niewinnemu od małżonka winnego. Zakładając racjonalność ustawodawcy można twierdzić, że w polskim porządku prawnym nie istnieje możliwość zadośćuczynienia za krzywdę w razie rozwodu, wobec tego, że ustawodawca nie unormował tej kwestii w aktach normatywnych zastępujących dekret prawo małżeńskie, a więc w Kodeksie rodzinnym z 1950 roku oraz Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym z 1964 roku.

Zwolennicy zapatrywania o możliwości przyznania zadośćuczynienia za zdradę małżeńską szukają podstawy prawnej takiego rozstrzygnięcia w przepisach odnoszących się do ochrony dóbr osobistych (Sygit 1992: 155-156; Krajewski 2009: 346; Tokarz 2011: 104-117). Zgodnie z art. 448 k.c. w razie naruszenia dobra osobistego sąd może przyznać temu, czyje dobro osobiste zostało naruszone, odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę lub na jego żądanie zasądzić odpowiednią sumę pieniężną na wskazany przez niego cel społeczny, niezależnie od innych środków potrzebnych do usunięcia skutków naruszenia. Niejednolicie postrzega się przy tym dobro osobiste, które miałyby zostać naruszone wskutek zdrady małżeńskiej. Wskazuje się tutaj m.in. na cześć, dobrą sławę człowieka, integralność małżeństwa, prywatność, czy intymność. Jak trafnie zauważa R. Krajewski dochodzenie zadośćuczynienia za zdradę małżeńską na podstawie art. 448 k.c., dotyczącym naruszenia dóbr osobistych być może jest uzasadnione, niemniej jednak w praktyce trudno byłoby skutecznie oprzeć na nim pozew, chociażby ze względu na brak tradycji orzeczniczej (Krajewski 2009: 346).

Kolejne wątpliwości wiążą się z pozycją osób, od których można żądać zadośćuczynienia za zdradę. Przyjęcie stanowiska,

że takie rozstrzygnięcie jest na gruncie prawa polskiego możliwe wymagałoby rozważenia odpowiedzialności dwóch podmiotów – małżonka zdradzającego oraz osoby trzeciej, która utrzymywała relacje intymne z tym małżonkiem. Ze względu na ograniczone ramy pracy, uwaga zostanie skoncentrowana na odpowiedzialności małżonka.

W stosunkach między małżonkami niewierność może mieć wpływ na ustalenie, który z małżonków jest winny rozkładu pożycia. Najdalej idącym skutkiem rozstrzygnięcia w tym względzie jest zasądzenie alimentów od jednego z małżonków na rzecz drugiego. Można twierdzić, że w przypadku, gdy zasądzono już alimenty między małżonkami, zadośćuczynienie stanowiłoby dodatkową sankcję za to samo zachowanie i w związku z tym nie byłoby uzasadnione. Pojawiałoby się jednak wówczas pytanie, co w sytuacji, gdy w wyroku rozwodowym nie zasądzono alimentów, ze względu na brak spełnienia przesłanek wskazanych w art. 60 k.r.o. (niedostatek albo istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego). Gdyby przyjąć, że zadośćuczynienie za zdradę jest *de lege lata* możliwe, wtedy mogłoby ono znajdować zastosowanie w szczególności w takich przypadkach.

W tym miejscu warto dodać, że zdrada nie stanowi na gruncie prawa polskiego bezwzględnej przyczyny rozvodu, a jedynie może mieć wpływ na ocenę winy rozkładu pożycia między małżonkami. W doktrynie głoszony jest pogląd, że zdrada może być także skutkiem, a nie przyczyną rozkładu pożycia małżeńskiego (tak m.in.: Krajewski 2009: 342; Orzeczenie SN z dnia 20 listopada 1952 r., C 600/52, LEX nr 117518; Wyrok SN z dnia 21 listopada 1997 r., II CKN 464/97, LEX nr 1227419; Wyrok SN z dnia 26 stycznia 1999 r., III CKN 128/98, LEX nr 738105; Wyrok SN z dnia 28 września 2000 r., IV CKN 112/00, LEX nr 44291; Odmienne m.in.: Czech 2007: 6-11; Orzeczenie SN z dnia 19 grudnia 1950 r., C 347/50, LEX nr 170865).

Gdyby sąd uznał, że zdrada była następstwem tego, że pożycie już wcześniej ustało, wówczas niewykluczone byłoby twierdzenie, że niewierny małżonek nie jest wyłącznie winny rozkładu pożycia. Pojawia się wobec tego wątpliwość, jak takie rozstrzygnięcie o winie rozkładu pożycia wpływałoby na możliwość zadośćuczynienia za zdradę. Rozważania takie mogą być oczywiście brane pod uwagę jedynie przy założeniu, że prawo polskie dopuszcza dochodzenie zadośćuczynienia za zdradę małżeńską.

## **Słowo końcowe**

Rozważania na temat zadośćuczynienia za zdradę małżeńską w Japonii nie mogły zostać przeprowadzone bez nakreślenia kontekstu kulturowego. Prymarne znaczenie mają w tym względzie role kobiety i mężczyzny w małżeństwie, skłonność Japończyków do ugodowego rozwiązywania konfliktów, poczucie wstydu związane z rozwodem, czy realia dochodzenia alimentów po rozwodzie. *Isharyō* znajdujące zastosowanie m.in. w przypadku zdrady małżeńskiej samo w sobie nie jest konstrukcją oryginalną. W niektórych ustawodawstwach również dopuszczalne jest zadośćuczynienie w związku z niewiernością małżeńską, co więcej nawet na gruncie prawa polskiego pojawiają się zwolennicy poglądu o możliwości zastosowania takiego instrumentu. W polskiej literaturze prawniczej nie przeprowadzono jednak dotychczas analizy japońskich regulacji dotyczących zadośćuczynienia za zdradę. Powyższe rozważania dowodzą, że przepisy japońskiego kodeksu cywilnego choć literalnie zbliżone do rozwiązań europejskich, czy amerykańskich, w zakresie stosowania zostały zaadoptowane do potrzeb japońskiego społeczeństwa i pozwalają wypełnić lukę wynikającą z braku skutecznych instrumentów alimentacyjnych chroniących zdradzonego małżonka.

## **Bibliografia**

- Czech, Bronisław. 2007. Wierność małżeńska a kwestia winy rozkładu pożycia. *Przegląd Sądowy* 5: 5-24.
- Drozdowski, Tomasz. 2017. Receptje prawa we współczesnej Japonii. W: *Prawo i kultura we współczesnej Japonii*, red. Joanna Marszałek-Kawa, Mariusz Budziński, 9-27. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Frank, Ronald. 2005a. Civil Code. General Provision. In: *History of law in Japan since 1868*, ed. Wilhelm Röhl, 166-204. Leiden – Boston: Koninklijke Brill NV.

- Frank, Ronald. 2005b. Civil Code. Law of Obligations. In: *History of law in Japan since 1868*, ed. Wilhelm Röhl, 227-261. Leiden – Boston: Koninklijke Brill NV.
- Grzybowski, Stefan. 1980. *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Hendry, Joy. 2013. *Japończycy. Kultura i społeczeństwo*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Holloway, Susan D. 2010. *Woman in Family in Contemporary Japan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horie, Yuki i Rafał Łukasiewicz. 2018. Shinken i kangoken – podział władzy rodzicielskiej między rozwiedzionymi małżonkami w Japonii. W: *Prawo azjatyckie z perspektywy europejskiej*, red. Mateusz Stępień, Rafał Łukasiewicz, 151-161. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Horie, Yuki. 2013. *Sprawy cywilne rozpoznawane w sądach polskich i japońskich w aspekcie translatologicznym*. Praca doktorska. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Jelonek, Barbara. 2014. XIX-wieczne procesy tworzenia Japońskiego Kodeksu Cywilnego. *Studia Erasmiiana Wratislaviensia* 8: 253-267.
- Jones, Colin P. A. 2007. In the Best Interests of the Court: What American Lawyers Need to Know about Child Custody and Visitation in Japan. *Asia Pacific Law & Policy Journal* 8 (2): 167-269.
- Krajewski, Radosław. 2009. *Prawa i obowiązki seksualne małżonków. Studium prawne nad normą i patologią zachowań*. Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Leszczyński, Leszek. 1994. *Japonia. Kontynuacje i negacje*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Leszczyński, Leszek. 2013. Recepcja prawa z okresu Meiji – podłoże i wpływ na japoński porządek prawny. *Studia Iuridica Lublinensia* 19: 171-179.
- Łukasiewicz, Jakub M. 2018. Alimentacja dziecka w Japonii wobec działań rozwodowych *rikonkatsudo*. W: *Polityczne i społeczne oblicza współczesnej Japonii*, red. Joanna Marszałek-Kawa, Michał Dahl, 174-194. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Marutschke Hans Peter. 2005. Civil Code. Property Law – Real Rights. In: *History of law in Japan since 1868*, ed. Wilhelm Röhl, 205-226. Leiden – Boston: Koninklijke Brill NV.

- Oda, Hiroshi. 2005. *Japanese Law*. Oxford: Oxford University Press.
- Yukawa, Yoshiro red. 2013. 慰謝料算定の実務 *Isharyosantei no jitsumu*. Tokyo: Chibakenbengoshi kai.
- Okamura, Ryoko. 2013. *Changing Ideal of Ryosai Kenbo Through Cultural Analysis of Japanese Women in Japan and in The United States: Reexamining The Experience of Japanese Immigrant Women Until 1945*. Oklahoma: UMI Dissertation Publishing.
- Ono, Hiroimi. 2010. The Socioeconomic Status of Women and Children in Japan: Comparisons with the USA. *International Journal of Law, Policy and the Family* 24(2): 151–176.
- Schmidt Petra. 2005a. Civil Code. Family Law. In: *History of law in Japan since 1868*, ed. Wilhelm Röhl, 262-304. Leiden – Boston: Koninklijke Brill NV.
- Schmidt Petra. 2005b. Civil Code. Law of Succession. In: *History of law in Japan since 1868*, ed. Wilhelm Röhl, 305-329. Leiden – Boston: Koninklijke Brill NV.
- Sequeira, Rita M. 1996. *Married Japanese women with children: The relationship between perceived spousal support, Childrearing, outside employment, and levels of depression, Anxiety, self-esteem, and life satisfaction*, Praca doktorska, University of Southern California.
- Smith, Bardwell L. 2010. Japanese Woman as Housewife, Mother, and Worker. Patterns of Change and Continuity. In: *Narratives of Sorrow and Dignity: Japanese Women, Pregnancy Loss, and Modern Rituals of Grieving*, red. Bardwell L. Smith, Oxford: University Scholarship Press online. DOI:10.1093/acprof:oso/9780199942138.003.0005
- Sygit, Bogusław. 1992. *Cudzołóstwo (zdrada i kara)*. Toruń: Wydawnictwo Comer.
- Szer, Seweryn. 1966. *Prawo rodzinne*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Tanase, Takao. 2011. Divorce and the Best Interests of the Child: Disputes over Visitation and the Japanese Family Courts. *Pacific Rim Law & Policy Journal Association* vol. 20 (3): 563-588.
- Tokarz, Andrzej S. 2011. Zdrada małżeńska. Zadośćuczynienie za zerwanie więzi rodzinnych. *Przeгляд Sądowy* 4: 102-117.

- West, Mark D. 2011. *Lovesick Japan. Sex, Marriage, Romance, Law*, Itaka – Londyn: Cornell University Press.
- Yokoi, Hideaki (red). 2010. 法律用語辞典 *Hōritsuyōgojiten*. Tokyo: Jiyukokuminsha.

## **Orzecznictwo**

- Orzeczenie SA w Katowicach z dnia 30 kwietnia 2015 r., sygn. akt I ACa 60/15, LEX nr 1740651.
- Orzeczenie SN z dnia 19 grudnia 1950 r., C 347/50, LEX nr 170865.
- Orzeczenie SN z dnia 20 listopada 1952 r., C 600/52, LEX nr 117518.
- Postanowienie SN z dnia 26 listopada 1973 r., III CRN 227/73, LEX nr 1720.
- Postanowienie SN z dnia 27 czerwca 2001 r., IV CKN 278/01, LEX nr 82435.
- Wyrok SN z dnia 21 listopada 1997 r., II CKN 464/97, LEX nr 1227419.
- Wyrok SN z dnia 26 stycznia 1999 r., III CKN 128/98, LEX nr 738105.
- Wyrok SN z dnia 28 września 2000 r., IV CKN 112/00, LEX nr 44291.

## **Akty prawne**

- Dekret z dnia 25 września 1945 r. Prawo małżeńskie, Dz. U. 1945 nr 48 poz. 270.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, tj. Dz. U. 2018 poz. 1025, w skrócie: k.c.
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, tj. Dz. U. 2017 poz. 682, w skrócie: k.r.o.
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1950 r. Kodeks rodzinny, Dz. U. 1950 nr 34 poz. 308.
- Japoński Kodeks cywilny z dnia 27 kwietnia 1896 r. nr ustawy 89, ostatnia nowelizacja ustawy: 7 czerwca 2016r. nr ustawy 71, dalej: j.k.c.

## **Inne**

Raport dotyczący danych demograficznych przygotowany przez Japońskie Ministerstwo Zdrowia, Pracy i Opieki Społecznej, [http://www.mhlw.go.jp/english/database/dbhw/FY2009/dl/divorce\\_2.pdf](http://www.mhlw.go.jp/english/database/dbhw/FY2009/dl/divorce_2.pdf) (data dostępu 21 czerwca 2018 r.)

Opis procedury na stronie Japońskiego Sądu Najwyższego: [http://www.courts.go.jp/kanazawa/vcms\\_1f/kasai-02-03-isharyou-290323.pdf](http://www.courts.go.jp/kanazawa/vcms_1f/kasai-02-03-isharyou-290323.pdf) (data dostępu 5 czerwca 2018 r.)

Wzór wniosku o zadośćuczynienie w związku z rozwodem: [http://www.courts.go.jp/vcms\\_1f/7507isharyou.pdf](http://www.courts.go.jp/vcms_1f/7507isharyou.pdf) (data dostępu 5 czerwca 2018 r.).

Słownik Zokugo Dictionary <http://zokugodict.com/06ka/kateinairikon.htm> (data dostępu 5 czerwca 2018 r.).